

Riitta Ruuska (toim.)

NEUVONTAA JA UUTTA YRITTÄJYYTTÄ

Hyvien käytänteiden opas maaseudun
vesihuollon kehittämiseen

Neuvontaa ja uutta yrittäjyyttä

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA 85

Riitta Ruuska
(toim.)

Neuvontaa ja uutta yrittäjyyttä

*Hyvien käytänteiden opas
maaseudun vesihuollon kehittämiseen*

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Luonnonvarainstituutti

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA -SARJA
Toimittaja • Eva Ijäs

© 2008

Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Neuvontaa ja uutta yrittäjyyttä
Hyvien käytänteiden opas maaseudun vesihuollon kehittämiseen

Kannen kuva • Lotta Kölli
Kansi & taitto • Pekka Salminen
Paino • Jyväskylän yliopistopaino • 2008

ISBN 978-951-830-132-8
ISSN 1456-2332

MYynti JA JAKELU
Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

Sisällys

LUKIJALLE	7
JOHDANTO	9
Maaseudun jätevesihuolto on yhteinen ympäristönhoitourakka	13
Talousjätevesiasetus paljasti kehittämistarpeita	13
Kehittämishanke tiedotti, koulutti ja koordinoi.....	15
Asiantuntijan puheenvuoro: Jouni Vesala	22
Kaikki toimijat mukaan käytänteitä kehittämään.....	18
Asiantuntijan puheenvuoro: Nina Tyni.....	25
Hyvät käytänteet: mitä opimme yhteistyöstä?	28
Tietoa levitettiin koulutuksella ja neuvonnalla	31
Seminaareissa jaettiin osaamista ja puitiin käytänteitä	31
Koulutuksia räätälöitiin tarpeiden mukaan	34
Asiantuntijan puheenvuoro: Kimmo Ijäs	38
Työnäytöksissä päästiin montun reunalle	39
Asiantuntijan puheenvuoro: Pirkko Haasanen	45
Asukasneuvonta jalkautui kyliin ja kiinteistöille.....	46
Neuvontamateriaalia eri muodoissa	49
Uutta tietoa koottiin selvityksillä.....	52
Hyvät käytänteet: mitä opimme kouluttamisesta ja neuvonnasta?.....	54
Tiedotus tuotti tulosta.....	57
Internet-sivut tietopankkina	57
Mediaa lähestyttiin aktiivisesti	59
Suurilla ja pienillä messuilla	61
Yhteydenpitoa monilla kanavilla.....	63
Asiantuntijan puheenvuoro: Ritva Schiestl	64
Hyvät käytänteet: mitä opimme tiedottamisesta?	68
Ennakointi ja jatkuva kehittäminen tukivat hanketyötä.....	70
Tarpeet kartoitettiin hankesuunnittelun perustaksi.....	70
Asiantuntijan puheenvuoro: Päivi Pietarinen	71
Selkeät tavoitteet ja onnistunut työnjako toivat tehokkuutta.....	73
Asiantuntijan puheenvuoro: Mirja Hurskainen	77
Palautetta hyödynnettiin kehittämisen työkaluna	79
Hyvät käytänteet: mitä opimme hanketyöstä?	81

Tulevaisuuden haasteet maaseudun vesihuollossa.....	84
Yrittäjyyden edellytykset.....	84
Asukkaiden aktivointi	85
Puhdas vesi.....	85
Viranomaisten käytänteet.....	86
LÄHTEET.....	89
LIITTEET	93
HYVIEN KÄYTÄNTEIDEN VINKIT	113

Lukijalle

Tämä haja-asutusalueiden vesihuollon hyvien käytänteiden opas perustuu Keski-Suomessa vuosina 2006–2008 toimineen Haja-asutuksen vesihuollon koulutus- ja kehittämishankkeen tuloksiin. Hanketta hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutti ja se sai rahoitusta kahdesta Euroopan unionin rahastosta, aluekehitysrahastosta (EAKR) ja sosiaalirahastosta (ESR). Myös kunnat ja yksityiset tahot osallistuivat rahoitukseen. Hankkeen toiminnassa ja tässä oppaassa on hyödynnetty myös Luonnonvarainstituutin vuosina 2004–2006 hallinnoiman EMOTR-rahoitteen *Talousjätevesien käsittelyn kehittäminen haja-asutusalueilla* -hankkeen tuloksia.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli koordinoida yhteistyötä jätevesisijärjestelmien uudistustyön eri toimijatahojen välillä ja mahdollistaa siten yhteisten käytänteiden syntyminen. Tässä oppaassa kerrotaan kokemuksista, jotka näiden neljän vuoden aikana nousivat esiin. Mukana on toimenpiteiden onnistumisia ja epäonnistumisia, viestinnän haasteita, resurssien niukkuutta, asenteen tärkeyttä ja hankehallinnoinnin kulmakiviä. Ensimmäinen luku taustoittaa hankkeen tavoitteita ja toimintaa eri yhteistyötahojen kanssa. Toisessa luvussa eritellään koulutusten ja erilaisten neuvontatoimien onnistumista jätevesihuollon edistämisessä. Kolmannessa luvussa kuvataan sitä, miten tiedottamista toteutettiin eri viestintäkanavilla. Neljäs luku tarkastelee kehittämistä hanketyön näkökulmasta, hallinnointia ja työn organisointia. Lopuksi pohditaan vielä vesihuollon tulevaisuuden haasteita.

Vesihuollon kehittämishankkeen työntekijät toimivat ruohonjuuritason tasolla, asukkaiden keskuudessa, ja saavuttivat uskottavan asiantuntijaseaman käytännön osaajina. Myös tähän oppaaseen sisältyy paljon käytännönläheistä materiaalia, esimerkiksi hyvien käytänteiden vinkkilistat asukkaille, yrittäjille, viranomaisille ja laitevalmistajille. Lisäksi liitteinä on esimerkkejä hankkeen laatimasta neuvontamateriaalista ja hankkeen toimintoihin liittyvistä kehittämistyökaluista.

Projektipäällikkö Eveliina oli auttavainen työparini koko toimitustyön ajan. Myös muut hankkeen työntekijät ovat avustaneet toimitustyötä monin tavoin; kiitos valokuvista, kommenteista ja muusta tuesta, Mirja, Nina, Tarja ja Heli! Johdannon kirjoittivat Eveliina Kinnunen ja

Lukijalle

Luonnonvarainstituutin kehityspäällikkö Anneli Ylimartimo, he molemmat tekivät myös hyödyllisiä tarkennuksia ja korjauksia koko oppaan tekstiin.

Oppaan kirjoittamiseen ovat antaneet arvokkaan panoksensa eri toimijatahoja edustavat asiantuntijat, joiden näkemykset vesihuollon haasteista on koottu Asiantuntijan puheenvuoroiksi. Kiitos teille arvokkaasta ajastanne, jota näin annoitte vesihuollon hyvien käytänteiden tunnistamiseen.

Uskomme, että tästä oppaasta on hyötyä erityisesti vastaavanlaisia ympäristönhoitohankkeita suunnitteleville ja toteuttaville kehittämissorganisaatioiden asiantuntijoille. Myös muut maaseudun infrastruktuurin käyttäjät ja tekijät; siis asukkaat, viranomaiset, suunnittelijat, urakoitsijat ja laitevalmistajat, löytävät ehkä uusia näkökulmia ja tietoa omien käytännön ratkaisujensa pohjaksi. Toivon antoisia lukukokemuksia kaikille oppaan lukijoille.

Saarijärvellä tammikuussa 2008

Riitta Ruuska

Oppaan toimittaja

Johdanto

Keski-Suomessa keskusteltiin vuoden 2002 syksyllä maakunnan haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyn tilasta. Tulossa oleva uusi asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla vauhditti keskustelua asettamalla jätevesien käsittelyn kehittämiseksi konkreettiset tavoitteet. Vesihuollon toimivuus todettiin tärkeäksi myös maaseudun asumisviihtyvyyden ja elinvoimaisuuden säilyttämisessä. Haasteiden edessä eri tahot totesivat, että tarvitaan yhteisiä toimia. Toimet käynnistettiin puolen vuoden esiselvityksellä, joka osoitti, että maakunnallisen haja-asutusalueiden talousjätevesien käsittelyn kehittämishankkeen aloittaminen on perusteltua. Tämän jälkeen alan hanketoiminta on jatkunut palautteiden mukaan suunnattuna jo neljä vuotta. Työ on edelleen kesken, ja kentältä on toivottu sille jatkoa. Voidaan todeta, että näin suuriin kehittämistarpeisiin vastaaminen ja tarvittavien muutosten aikaansaaminen vaatii vuosien työn.

Hanketoiminnan hallinnoijaksi valikoitui keskustelujen jälkeen Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutti. Ei-viranomais-tahon valinta projektin moottoriksi osoittautui onnistuneeksi ratkaisuksi: vanhoja rasitteita ei ole ollut kenttätöiden esteenä, ja hankeväki on voinut keskustella kohderyhmän kanssa myönteisissä merkeissä. Ammattikorkeakoulu oli ympäristöalalla vieras toimija Keski-Suomessa, joten tunnettuus, uskottavuus ja kannukset on pitänyt hankkia käytännön työssä. Tässäkin mielessä riittävän pitkä toiminta-aika on ollut välttämätön.

Suomessa jätevesiasetus herätti eri toimijatahot miettimään, miten haja-asutusalueiden talousjätevesien käsittelyn puutteisiin pitäisi vastata. Eri maakunnissa ratkaisuna on paljolti käytetty kehittämishankkeita. Keski-Suomessa hankkeiden rahoitusneuvotteluissa käytiin useaan otteeseen keskusteluja siitä, onko tällaisille kehittämis- ja koulutushankkeille ylipäättään tarvetta – eikö työ hoituisi viranomaisten perustyönä. Valtavan tiedon tarpeen tyydyttäminen olisi vaatinut mittavia lisäresursseja kuntiin, eikä sellaisia ollut saatavissa. Käytännössä kehittämistyö olisi ilman hankkeita nähtävästi jäänyt tekemättä. Hankkeiden toimesta tiedotuksen ja koulutuksen tarjonta on saatu keskitettyä, ja siten myös alueelle jaettu tieto on ollut yhtenäisempää. Myös viimeisin tieto on saatu helpommin koottua yhdelle luukulle.

Haasteena soveltaminen

Jätevesiasetus lähti liikkeelle ilman erillisiä soveltamisohjeita ja jätti kuntakentän varsin yksin. Periaatteessa asetus oli hyvinkin yksiselitteinen, mutta käytäntöön soveltaminen oli paljon ongelmallisempaa. Juopa asetuksen sinänsä selvien pykälien ja todellisuuden välillä oli niin valtava, että asetuksen toteuttaminen tuntui kunnissa lähes ylivoimaiselta. Yhtenä isona ongelmana oli kokonaisen yrittäjäryhmän – suunnittelijoiden – puuttuminen, joten asukkaille ei aluksi voitu kertoa mistä osavia yrittäjiä olisi saatavissa. Ongelmia ovat aiheuttaneet myös kuntaviranomaisten erittäin vaihtelevat asetuksen tulkinnat. Esimerkiksi naapurikuntien asukkaat ovat saaneet hyvinkin erilaisia vastauksia kysymyksiinsä eri kohteille soveltuviin jätevesien käsittelyjärjestelmien valinnasta. Käytänteiden yhtenäistämistä ei katsota kuntien viranomaisten tehtäväksi, joten koordinoivalle kehittämishankkeelle oli tarvetta.

Keski-Suomessa hankkeella on ollut mielenkiintoinen rooli maakunnan toimintakentässä. Neuvontatyössä ja koulutuksissa asukkailta ja yrittäjiltä saatuja viestejä ja kokemuksia on välitetty kuntiin ja alueellisille ympäristöviranomaisille, ja myös toisinpäin. Ruohonjuuritasolla ja toisaalta myös viranomaisten kanssa tiiviissä yhteistyössä toimiva hanke on ollut keino rakentaa yhteistyötä ja vuoropuhelua koko toimijakentän välille. Maakunnan kuntien viranomaisten toiminnan yhtenäistäminen oli alun perinkin kirjattu hankkeen tavoitteeksi, ja käytännössä hankkeen toiminnot ovat mahdollistaneet tämän vuoropuhelun erittäin hyvin. Hanketyössä on huomattu, että toimistoista käsin todellisuus voi näyttäytyä aivan toisenlaisena kuin se on kentällä. Tuntuma kohderyhmään ja siellä tapahtuviin muutoksiin vaatii kentällä toimimista ja jatkuvaa keskustelua. Kuntien viranomaisten toimintatapojen yhtenäistäminen on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi; lopultakin toimenpiteet ovat aina riippuvaisia yksittäisten viranomaisten ja kuntaorganisaation päätöksistä. Yrittäjiltä ympäri Suomea saatu palaute on karu: kuntien viranomaiset ovat monissa kunnissa pahin pullonkaula jätevesiasetuksenkin edellyttämien toimenpiteiden toteuttamisessa. Joissakin kunnissa asiat sujuvat yrittäjienkin palautteen mukaan, mutta asennemuutosta ja rohkeutta muutokseen tarvitaan kuntakentässä edelleen, jotta maaseudun jätevesiasiä saataisiin kuntoon.

Yrittäjät aktiivisia kehittäjiä

Hankevalmisteluissa käytiin keskustelua myös siitä, saisiko julkinen raha paremman vasteen suorina yritystukina. Monen vuoden työn aikana on havaittu, että myös tällaiset koulutus- ja kehittämishankkeet voivat merkittävästikin edistää yrittäjyyttä. Hanketyön yhtenä puolestapuhujana onkin ollut aktivoitunut ja itsensä kehittämisestä todella kiinnostunut yrittäjäkunta. Parhaita hetkiä työssä on koettu, kun kaivinkoneurakoitsija kehuu lakipykälien näkymistä koulutuskalvoilla – lait kun saa pykälien avulla Finlexistä tulostettua itselleen, ja niitä voi sitten tarvittaessa näyttää työmaalla. Liikkeelle lähtenyt yrittäjäkenttä on tarttunut rohkeasti asiaan, vaikka tällä hetkellä uudistukset työllistävät vasta harvoja. Yrittäjillä on onneksi riittänyt uskoa tuleviin työmahdollisuuksiin.

Hankkeen yksi rooli – myönteisen asenteen ja puolueettoman tiedon levittäminen – on oikean ajoituksen ansiosta ollut myötätuulen siivittäjä. Hankkeen alkaessa kaikenlaisia huhuja oli jo kentällä, ja oikealle tiedolle oli huutava tarve. Kunnista ja yrittäjiltä saatujen ideoiden ja muista Suomen hankkeista ja asiantuntijoilta kerättyjen kokemusten pohjalta toiminta saatiin alussa suunnattua hyviksi koettuihin toimintatapoihin. Neuvonta ja koulutus otettiin jopa helpotuksella vastaan. Koko toimintaa on edistänyt kohderyhmän valtava tiedon tarve, joten hanketyö on ollut mielekästä. Aasukkaat ovat vastaanottaneet jätevesiasian kaiken kaikkiaan yllättävän myönteisesti. Etenkin mökkiläiset ovat erittäin aktiivisesti tarttuneet asiaan ja kokeneet asian tärkeänä.

Myös eri yhteistyökumppanit saatiin yllättävän vaivattomasti mukaan yhteistyöhön – tähän varmasti vaikutti asian ajankohtaisuus. Esimerkiksi Keski-Suomen paikallislehdillä on ollut erittäin merkittävä rooli asiasta viestimässä. Myös jatkuva yhteistyö alan asiantuntijakentän kanssa muun muassa koulutusten tiimoilta on tuonut uusia tuulia ja edistänyt työn sujuvuutta. Mittavasta tiedottamisesta ja neuvonnasta huolimatta viisastenkivi uudistusten käyntiin saamiseksi ennen jätevesiasetuksen siirtymääjan viimeisiä vuosia on vielä löytymättä. Yrittäjien mielestä työt eivät käynnisty ilman julkisen vallan tukirahaa, toisaalta myös yrittäjien aktiivisemmalla markkinoinnilla ja mainonnalla voitaisiin saada kysyntä ja tarjonta kohtaamaan.

Myös organisaatio oppii ja saa julkisuutta

Neljän vuoden työn aikana hankkeissa on ehditty kokeilla hyvin monenlaisia tiedonlevittämisen tapoja. Tämän kokemustiedon levittäminen on käsissäsi olevan julkaisun tavoitteena. Aikoinaan näitä hankkeita käynnistettäessä käsillä oli valtava työmaa, josta muun Suomen toimijat ja heidän kokemuksensa oli erikseen kartoitettava. Tietoa eri toimijoista kerättiin lähinnä puskaradion kautta. Toivottavasti tämän julkaisun avulla levitettävä tieto hyvistä kokemuksista – ja myös niistä turhista ponnisteluista – auttaa tulevien ympäristöalan hankkeiden suunnittelua.

Eveliina Kinnunen

Projektipäällikkö

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Luonnonvarainstituutti

Anneli Ylimartimo

Kehityspäällikkö

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Luonnonvarainstituutti

Maaseudun jätevesihuolto on yhteinen ympäristönhoitourakka

Talousjätevesiasetus paljasti kehittämistarpeita

Ympäristönsuojelulakiin nojautuvan talousjätevesiasetuksen (Valtioneuvoston asetus 11.6.2003/542) tavoitteena on vähentää talousjätevesien päästöjä ja ympäristön pilaantumista. Asetus koskee viemäriverkostojen ulkopuolella sijaitsevia kiinteistöjä ja se määrittelee vähimmäisrajat jätevedenkäsittelymenetelmän puhdistusteholle.

Talousjätevesiasetuksen voimaantulo 1.1.2004 aiheutti muutoksia monella tasolla:

- maaseudun kiinteistönomistajien on perehdyttävä määräyksiin, tehtävä jätevesiselvitys ja ryhdyttävä tarvittaessa investointeihin jätevesijärjestelmänsä uusimiseksi
- kuntien rakennuslupakäytänteet on uudistettava asetuksen mukaisiksi
- järjestelmien suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden on päivitettävä osaamisensa asetuksesta ja alalle tarvitaan myös uusia yrittäjiä.

Keski-Suomen maaseutuohjelmassa (2006) arvioidaan, että noin 40 000 asukasta eli 15 prosenttia maakunnan väestöstä on oman kaivon varassa puhtaan veden saannissa. Viemäriverkostojen ulkopuolella asuva väestömäärä on tätä suurempi, sillä useiden vesiosuuskuntien palveluun kuuluu vain puhdas vesi. Tilastokeskuksen rakennuskantatilaston mukaan haja-asutusalueella sijaitsevia asuinrakennuksia, joissa ei ole vesi- tai viemäriliittymää, oli vuonna 2006 noin 24 000 (Keski-Suomen rakennuskanta 2007). Keski-Suomen maakuntasuunnitelman (2005) mukaan keskitetyn jätevesijärjestelmän ulkopuolella on 22 prosenttia keskisuomalaisista. Maakuntasuunnitelma asettaa tavoitteeksi, että yhteisiin vesijohtoverkostoihin liittyy 90 prosenttia alueen asukkaista ja keskitettyihin jätevesijärjestelmiin 85 prosenttia. Toisin sanoen 15 prosenttia maakunnan asukkaista tarvitsee vielä parinkymmenen vuoden tähtämellä oman jätevesijärjestelmän.

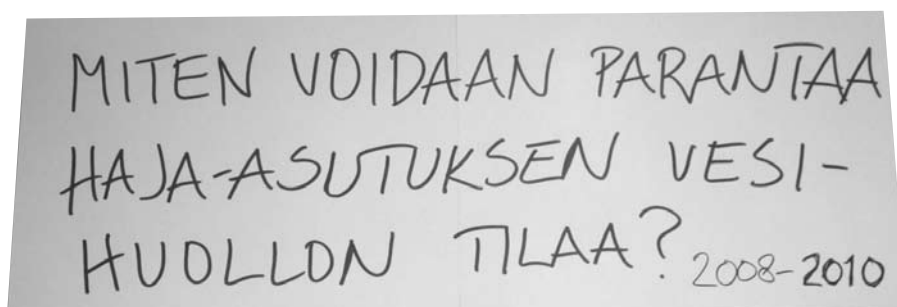
Valtakunnallisina lukuina vastaavasti puoli miljoonaa suomalaista ottaa talousvetensä omasta kaivosta ja miljoona ihmistä asuu laitosten viemäriverkostojen ulottumattomissa. Suomen ympäristökeskus selvitti vuonna 2006 haja-asutusalueen kiinteistöjen vesihuollon tasoa (Vienonen 2007). Kyselytutkimuksessa ilmeni, että vesihuoltolaitosten ulkopuolella olevien vakituisesti asuttujen kiinteistöjen yleisin viemärintimenetelmä on jätevesien imeytys tai purku ojaan saostussäiliöiden kautta. Maasuodatamo on saostussäiliöiden yhteydessä noin 10 prosentilla kiinteistöistä.

Taloustalvesiasetuksen mukainen jätevesiselvitys oli tehty yli 60 prosentilla valtakunnallisen tutkimuksen kiinteistöistä. Kyselyyn vastanneiden asukkaiden jätevesijärjestelmistä yli puolet on rakennettu ennen 1990-lukua, uusimistomenpiteitä aiotaan tehdä kahdella kolmasosalla kiinteistöistä. Järjestelmiin suunnitelluista parannusmenetelmistä yleisimmät olivat saostuskaivojen rakentaminen ja yleiseen viemäriverkostoon liittyminen. Kiinteistönomistajat eivät kiirehdi rakentamista, sillä järjestelmien kunnostustyöt aiottiin kyselyn mukaan toteuttaa vasta siirtymäajan lopulla, vuoteen 2014 mennessä tai myöhemmin. Myöskään kunnostusmenetelmiä vastaajat eivät vielä vuonna 2006 olleet valinneet. (Vienonen 2007)

Jyväskylän ammattikorkeakoulun vesihuollon aktivointitoiminta kohdistui vanhojen kiinteistöjen jätevesijärjestelmiin, sillä vuodesta 2004 alkaen uudisrakennuksissa on periaatteessa noudatettu taloustalvesiasetuksen vaatimuksia. Keski-Suomessa haja-asutuksen jätevesien käsittelyn uudistuksilla, kuntien yhteisviemäroinnin lisäämisellä ja jätevedenpuhdistamoiden toiminnan tehostamisella tavoitellaan ympäristön tilan paranemista siten, että vesistöihin johdettavan fosforin määrää vähenee vuoteen 2030 mennessä 20–25 prosenttia vuoden 2005 tasosta (Keski-Suomen maakuntasuunnitelma 2005). Kuntien vesihuollon kehittämisuunnitelmien mukaan maakunnan vesihuoltoon on tarpeen investoida 10 miljoonaa euroa vuosittain lähivuosina. Tästä tarpeesta suurin osa kohdistuu haja-asutusalueille. (Keski-Suomen maaseutuohjelma 2006)

Uusi jäteveden käsittelyjärjestelmä on merkittävä investointi ja asukkaat odottavat kunnan tai valtion tukevan kunnostustoimia taloudellisesti. Yhteisjärjestelmiin voi saada valtion vesihuoltoavustusta. Myös vähävaraiset voivat saada valtion avustusta, mutta muuten yksittäisen kiinteistönomistajan ainut etuus on mahdollisuus kotitalousvähennykseen rakennustyön osalta. On esitetty, että pienikin taloudellinen kannustin voi olla ratkaiseva tekijä rakentamisen aktivoinnissa. Esimerkiksi rakennusluvan toimenpidemaksun poistaminen jätevesijärjestelmien rakentamisesta voisi olla joissakin tapauksissa riittävä porkkana.

Jätevesijärjestelmien uudistamisen hitaus huolestutti myös valtiovaltaa siinä määrin, että keväällä 2007 ympäristöministeriö asetti työryhmän talousjätevesiasetuksen toimeenpanon edistämiseksi. Tämän hajajätevesityöryhmän toimikausi kestää vuoden 2009 loppuun. Siihen mennessä on tarkoitus tehdä toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia ongelmien poistamiseksi ja asetuksen toimeenpanon toteuttamiseksi siirtymäajan puitteissa vuoteen 2014 mennessä.

Peruskysymys on yksinkertainen. Kuva: Aimo Pellinen.

Kehittämishanke tiedotti, koulutti ja koordinoi

Talousjätevesiasetuksen ympäristötavoitteiden saavuttaminen edellyttää monien tahojen yhteistyötä ja yhteisiä käytänteitä. Vuosina 2004-2008 toimineet Jyväskylän ammattikorkeakoulun vesihuollon kehittämishankkeet toimivat haja-asutusalueiden vesihuollon uudistamistyön aktivoijana ja koordinoijana. Hanketoiminta ajoittui optimaalisesti, sillä Luonnonvarainstituutin hanke käynnistyi samaan aikaan kun asetus tuli voimaan. Haja-asutusalueiden asukkaiden ja muiden vesihuollon toimijoiden tiedontarpeisiin oltiin valmiita vastaamaan silloin kun kysymykset heräsivät.

Hankkeen kautta tarjottiin keskisuomalaisille tietoa talousjätevesiasetuksesta sekä opastusta ja koulutusta jätevesijärjestelmien uudistamiseen. Tärkeimmät kohderyhmät olivat maaseudun asukkaat ja alan yrittäjät. Hankkeella oli keskeinen rooli alan toimijoiden yhdistäjänä, keskustelun käynnistäjänä ja yhteisten käytänteiden luojana koko maakunnan tasolla. Hanke teki yhteistyötä myös viranomaisten kanssa, joiden tehtävänä oli asetuksen varsinainen toimeenpano. Kohderyhmän ja yhteistyökumppaneiden palautetta koottiin koko hankeajan ja palautteen perusteella kehitettiin toimintaa.

Tässä oppaassa kuvataan hankkeistetun vesihuollon kehittämistoiminnan tuloksia. Hanketoimintaan viitataan yleensä yksikkömuotoisella nimellä ”kehittämishanke” tai pelkkä ”hanke”. Silloin kun kahden peräkkäisen hankkeen toimintaa käsitellään erikseen, käytetään hankkeista lyhennettyjä nimityksiä *Talousjätevesihanke* (2004-2006) ja *Vesihuoltohanke* (2006-2008).

Talousjätevesihankkeen tavoitteena oli:

- a) Tiedottaa uuden asetuksen aiheuttamista muutostarpeista kiinteistöjen omistajille, alan yrittäjille ja viranomaisille.
- b) Edistää kiinteistöjen jätevesijärjestelmien kartoitusta sekä selvitysten ja käyttö- ja huolto-ohjeiden laadintaa.
- c) Saada jätevesien käsittelyjärjestelmien parannukset ja uusimiset vauhtiin.
- d) Parantaa alan yrittäjien tietämystä ja ammattitaitoa koulutusten ja yhteisten ohjeiden avulla.
- e) Innostaa uusia yrittäjiä alalle koulutusten kautta.
- f) Parantaa kuntien valvovien viranomaisten ja toimijoiden tietämystä ja ammattitaitoa koulutusten avulla sekä yhtenäistää toimintatapoja yhteisten ohjeiden avulla.
- g) Tehdä yhteistyötä muissa maakunnissa käynnissä olevien vastaavien hankkeiden kanssa ja markkinoida niissä käyttöönotettuja hyviä toimintatapoja ja esimerkkejä.

Talousjätevesihanke jakoi tietoa jätevesien käsittelyn käytänteistä. Hanke kokosi eri toimijatahot yhteen seminaareihin ja laati käytännölliset ohjeet jätevesijärjestelmän uusimisen vaihtoehtoista. Kiinteistöjen omistajille, suunnittelijoille, urakoitsijoille ja viranomaisille tuotettiin neuvontamateriaalia. Neuvontaa toteutettiin myös kylä- ja kuntatilaisuuksissa sekä työnäytösluontoisina neuvontakäynteinä kiinteistöillä. Hanke jakoi aktiivisesti tietoa myös tiedotusvälineiden kautta.

Vesihuoltohankkeessa haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämistavoitteet oli kiteytetty kuuteen osa-alueeseen. Jätevesijärjestelmien uudistamisen vauhdittaminen ja uuden yrittäjyyden edistäminen saivat rinnalleen uuden aktivoinnin kohteen: asukkaat haluttiin saada kiinnostumaan myös talousvetensä laadusta.

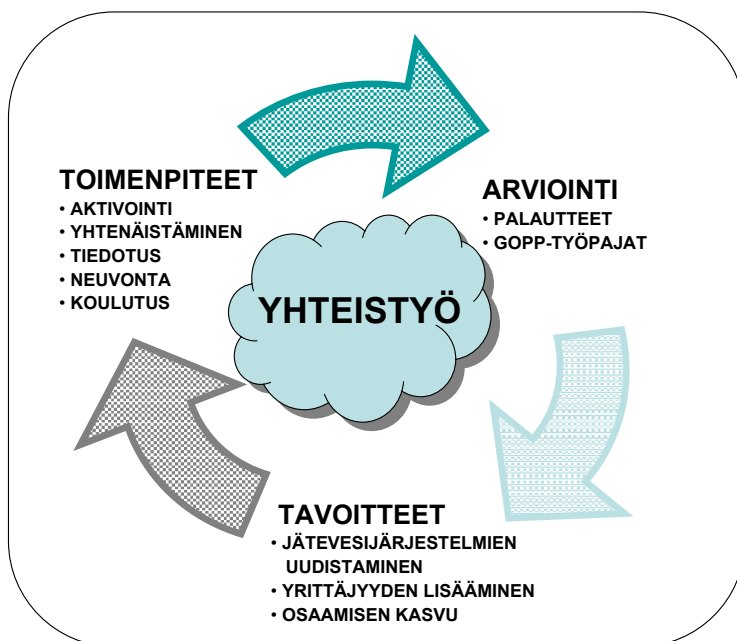
Vesihuoltohankkeen tavoitteena oli:

- a) Edistää haja-asutuksen vesihuollon yrittäjyyttä ja palveluiden kehittymistä sekä kehittää alan yrittäjien osaamista.
- b) Vauhdittaa jätevesijärjestelmien uudistuksia.
- c) Aktivoida jätevesijärjestelmien huoltoa ja kylien yhteistoimintaa vesihuoltoasioissa.
- d) Saada asukkaat kiinnostumaan talousveden laatuasioista.
- e) Edistää kuntien viranomaisten vesihuoltoon liittyvää tietämystä ja yhtenäistää heidän toimintaansa alan kysymyksissä.

Vesihuoltohanke suuntautui erityisesti vesihuollon toimijoiden kouluttamiseen. Hankkeen aikana jatkettiin myös yhtenäisten käytänteiden luomista. Kehittämistoimenpiteitä kuvataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Vesihuoltohankkeen tavoitteet jäsentyivät sidosryhmien GOPP-työpajassa. Kuva: Eveliina Kinnunen.

Hankkeen toiminta perustui aktiiviseen yhteistyöhön ja jatkuvaan kehittämiseen.

Kaikki toimijat mukaan käytänteitä kehittämään

Kehittämishankkeella oli useita yhteistyötahoja: maaseudun kiinteistönomistajat ja asukkaiden muodostamat yhteisöt, viranomaiset, laitevalmistajat, suunnittelijat, urakoitsijat ja muut palveluyrittäjät sekä maan muut vesihuoltohankkeet. Kaikkien toimijoiden tavoitteena oli vauhdittaa jätevesijärjestelmien uudistamista järkevästi, oikeaan tietoon perustuen.

Asukkaille tietoa ja neuvontaa

Jätevesijärjestelmien rakentamisen aktivointi neuvomalla haja-asutusalueiden asukkaita oli hankkeen keskeinen toimintamuoto. Erityisesti hanketoiminnan alkuvaiheessa järjestettiin yhdessä kyläyhdistysten ja kuntien kanssa tiedotustilaisuuksia eri puolilla Keski-Suomea. Asukasilloissa selvennettiin, mitä talousjätevesiasetuksen vaatimukset käytännössä tarkoittavat ja jaettiin neuvontamateriaalia. Asukastilaisuudet lievensivät erityisesti vanhusten hämmennystä ja epävarmuutta; asiantuntijan kertomana asia ei ollutkaan niin vaikea kuin se papereista lukemalla tuntui. Hanke oli esillä myös erilaisissa kesätapahtumissa ja messuilla.

Kiinteistöjen omistajat olivat mukana yhteistyössä myös selvityskäyntien ja rakentamistyönäytösten merkeissä. Usein asukkaat suhtautuivat myönteisesti siihen, että kiinteistölle saapuu myös ulkopuolisia seuraamaan hankkeen järjestämää näytöstä. Työnäytöskohteiden edustajilta saadun palautteen perusteella näytösten järjestäminen oli positiivinen kokemus, yhteistyö varsinkin urakoitsijoiden, laitevalmistajien ja tavaran toimittajien sekä hankkeen kanssa sujui mutkattomasti.

Hankkeen kautta asukkaiden kokemuksia ja toiveita voitiin viestittää yrittäjille ja viranomaisille. Tiedontarpeisiin vastattiin mediatiedottamisen kautta.

Suunnittelijoille ja urakoitsijoille koulutusta

Vesihuoltoalan yrittäjien osaaminen lisääntyi maakunnassa hankkeen koulutustoiminnan ansiosta. Maakunnallisiin seminaareihin ja alueellisiin jätevesipäiviin kutsuttiin sekä yrittäjiä että viranomaisia henkilökohtaisesti. Lisäksi järjestettiin nelipäiväisiä suunnittelijäkoulutuksia ja koulutettiin vesihuoltotalkkareita kahdeksalla paikkakunnalla. Yhdessä Koneyrittäjien liiton kanssa järjestettiin kolmipäiväinen ympäristöosajakoulutus urakoitsijoille.

Uuden yrittäjyyden syntymistä edistettiin hankkeen aikana monin tavoin. Koulutuksissa kuultiin luennoitsijoiden palopuheita yhteistyön puolesta. Yrittäjille järjestettiin verkostoitumisseminaari, jossa innostettiin yrittäjiä yhteistyöhön ja luomaan uusia palvelumalleja. Hankkeen tilaisuuksissa alan yrittäjät tutustuivat laitevalmistajiin ja yhteistyösuhteita syntyi laitevalmistajien ja järjestelmien rakentajien välille. Ainakin yksi toimiva palveluverkosto syntyi hankkeen aikana.

Yrittäjäkoulutuksista saatu palaute osoitti, että rakentamisen ammattilaisetkin olivat saaneet hankkeen kautta hyödyllistä, käytännöllistä tietoa. Yrittäjät arvostivat myös sitä, että hankkeen tilaisuuksissa perehdyttiin jätevesijärjestelmän suunnitteluun ja toteutukseen kokonaisuutena, ja eri tahojen edustajat olivat mukana. Koulutuksissa yrittäjät viestivät asukkaiden tunnelmia sekä kokemuksia alalla toimimisesta ja kuntien käytänteistä. Näitä tietoja voitiin edelleen hyödyntää keskusteluissa viranomaisten kanssa.

Viranomaisten tukena määräysten soveltamisessa

Kehittämishankkeen tärkeitä yhteistyökumppaneita olivat hankealueen kunnat, etenkin rakennusvalvonta- ja ympäristöviranomaiset. Hankkeen toiminta kattoi suurimman osan Keski-Suomen kunnista, enimmillään rahoittajina oli 26 kuntaa. Hankkeen ohjausryhmässä oli jäsenenä sekä kunnan rakennusvalvonta- että ympäristöviranomaisen ja lisäksi alueellisen ympäristökeskuksen edustajia, joten viranomaisnäkökulma oli esillä myös sitä kautta.

Rakennustarkastaja on yleensä asukkaan ensimmäinen yhteyshenkilö kunnassa silloin kun aletaan suunnitella. Pienetkin muutokset tarvitsevat vähintään toimenpideluvan. Ympäristönsuojeluviranomaisten vastuulla puolestaan on ympäristöriskien arviointi ja järjestelmän toimivuuden valvonta.

Kuntien välillä ilmeni suuria eroja jätevesijärjestelmien lupa- ja valvontakäytänteissä. Kaikissa kunnissa ei vaadittu asetuksen mukaisia jätevesisuunnitelmia, perusteluina mainittiin esimerkiksi suunnittelijoiden puute tai huonot suunnitelmat ja pelko siitä, että liian tiukat vaatimukset karkottavat rakentajat. Esimerkiksi maaperätutkimusten pakollisuudessa oli eroja kuntien välillä.

Viranomaiskäytänteitä yhtenäistettiin hankkeen järjestämissä kuntatapaamisissa ja seminaareissa. Yhteisenä tavoitteena oli luoda yhtenäiset ja selkeät viranomaisohjeet jätevesijärjestelmien rakentamiseen. Etenkin kiinteistönomistajat edellyttivät viranomaisten kertovan tarkasti, mitä toimenpiteitä jätevesijärjestelmien kunnostamiseksi vaaditaan. Maakunnallisesti yhtenäiset linjaukset helpottaisivat myös yli kuntarajojen toimivien suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden työtä.

Kehittämishanke teki myös Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa aktiivista yhteistyötä jätevesiasetuksen tulkintojen selkeyttämiseksi. Vuonna 2004 julkistettiin yhteisesti kootut jätevesiasetuksen soveltamisohjeet, jotka päivitettiin vuonna 2007. Kuntien käytänteitä yhtenäistettiin myös ympäristökeskuksen organisoimilla rakennusvalvonnan neuvottelupäivillä.

Kunnista saadun palautteen perusteella viranomaiset olivat erittäin tyytyväisiä hankkeen toimintaan. Kunnat saivat käyttöönsä hankkeen tuottamaa neuvontamateriaalia, myös ahkeruutta asukastilaisuuksien ja koulutusten järjestämisessä kiitettiin. Asukkaiden tavoin jotkut kuntaviranomaiset pitivät ruohonjuuritasolla toimimista hankkeen parhaana puolena. Joidenkin mielestä hanketyö tuntui alkuvaiheessa liian teoreet-

tiselta, mutta toiminnan edetessä päästiin käytännöllisemmälle tasolle. Hankkeen organisoimia neuvotteluja viranomaiskäytänteiden yhtenäistämiseksi pidettiin tarpeellisina.

Asiantuntijan puheenvuoro

Rakennustarkastaja Jouni Vesala
Saarijärven kaupunki

Ensin hoidetaan riskialueet – eikä jälkiseurantaa saa unohtaa

Saarijärven 10 000 asukkaan kaupungissa on haettu harvakeen toimenpidelupia jätevesijärjestelmien parantamiseen. Rakennustarkastaja Jouni Vesalan mukaan vuoden 2007 lopussa vanhoja järjestelmiä oli parannettu noin 20 kohteessa, uudisrakennuksiin on asetuksen voimassaoloaikana rakennettu noin 40 jätevesijärjestelmää.

– Kolmen vuoden jälkeen rakentaminen on vasta sellaisessa ”hyvässä alkutilanteessa”, jossa olisi pitänyt olla heti vuonna 2004. Vesala arvioi, että mikäli uudistamistahti ei nopeudu, pitäjässä on vuonna 2010 vielä 1700 sellaista vanhaa kiinteistöä, joilla jätevesiasetuksen edellyttämät parannukset on tekemättä.

Ilman maakunnallista vesihuoltohanketta ei Vesalan mukaan oltaisi kuitenkaan näinkään pitkällä. Hän pitää tärkeänä kehittämishankkeen tuloksena sitä, että kuntiin on luotu yhtenäisiä pelisääntöjä jätevesijärjestelmien rakentamisessa.

– Hankkeen koulutustilaisuudet ovat tuoneet yhtenäisyyttä rakennusvalvontakäytänteisiin, sillä kuntien viranomaiset on kutsuttu aina kattavasti mukaan, Vesala mainitsee.

Valtakunnallisia käytännön ohjeita tarvitaan

Saarijärvellä on käytössä jätevedenkäsittelyn ohjeistus, jossa määritellään ne alueet, jotka vaativat ympäristösyistä normaalia tehokkaampaa jätevedenkäsittelyä.

– Rannat ja pohjavesialueet ovat riskialueita, joille rakentaminen pitäisi suunnata ensin, Vesala selvittää.

Ohjeistus kuvaa selkeästi esimerkiksi jätevesijärjestelmältä edellytettävät etäisyydet vesistöihin ja kaivoihin. Se opastaa myös järjestelmän valinnassa erilaisiin maasto-olosuhteisiin ja erityyppisiin asuntoihin. Vesala muistuttaa esimerkiksi sitä, että kesämökin vaatimukset ovat erilaiset kuin pysyvästi asutun kiinteistön, mutta siinä tapauksessa, että mökille tulee paineellinen vesi, se voidaan rinnastaa vakituisen asuntoon.

Jouni Vesala toivoo ympäristöhallinnolta aktiivisempaa ohjausta jätevesiasetuksen ympäristönsuojelunormien saavuttamiseksi.

– Jätevesirakentamisen käytännön toteutuksessa tarvitaan valtakunnalliset raamit. Ympäristöministeriön laatima ohjeistus auttaisi varmasti yhtenäisten käytänteiden saavuttamisessa, Vesala arvioi.

Kaupunkikunnankaan resurssi ei riitä jälkiseurantaan

Saarijärvellä jätevesijärjestelmien viranomaisvalvontaa tekee kolmen miehen tiimi; rakennustarkastajan lisäksi myös ympäristönsuojelusihteeri katsoo kaikki toimenpidelupaa edellyttävät jätevesisuunnitelmat. Tämän lisäksi LVI-asiantuntija tekee suunnitelmille vielä teknisen tarkistuksen.

– Yhteistyömme valvonnassa toimii hyvin. Myös Saarijärvellä toimivat suunnittelijat ovat ammattitaitoisia, Vesala sanoo.

Hän katsoo kuitenkin jo pitemmälle tulevaisuuteen ja nostaa esiin uudistettujen jätevesijärjestelmien toimivuuden valvonnan.

– Nyt on aika miettiä myös järjestelmien jälkiseurannan toteutusta: millä tavalla seuranta hoidetaan ja mistä saadaan resurssi esimerkiksi näytteidenottoon?, Vesala muistuttaa.

Kauppiaille vastuu tuotteistaan

Jouni Vesala toivoo, että jätevesijärjestelmien myyjät kantaisivat enemmän vastuuta kaupanteossa ja paneutuisivat tarpeeksi niihin olosuhteisiin, joihin laitteita ollaan hankkimassa.

Virheostosten välttämiseksi Saarijärven kaupungin rakennusvalvonta on pitänyt yhteyttä rautakauppiaisiin. Jouni Vesala on toimittanut heille kaupungin ohjeet jätevesijärjestelmien rakentamisesta.

– Opastamme järjestelmien myyjä siihen, että kiinteistönomistajalla on oltava jätevesisuunnitelma valmiina siinä vaiheessa kun hän tulee tekemään laitekauppoja.

Yhteistyöyritykset

Kehittämishankkeessa oli eri vaiheissa mukana kaikkiaan parikymmentä ympäristötekniikan alalla toimivaa yritystä. Noin puolet yhteistyöyrityksistä oli valtakunnallisesti toimivia laitevalmistajia, mutta myös pienempiä toimijoita oli mukana. Vesihuoltohankkeessa yhteistyöyrityksinä olivat mukana myös Koneyrittäjien liitto ja sen Keski-Suomen piirijärjestö.

Vesihuollon kehittäminen alkaa putken päästä, ruohonjuuritasolta. Kuva: Lotta Kölli.

Yritykset toivat hankkeisiin yksityistä rahoitusta ja saivat vastineeksi näkyvyyttä hankkeen toiminnassa. Hankkeen tilaisuudet tarjosivat yrityksille myös foorumin yhteistyömahdollisuuksien luomiselle. Yritysten edustajat olivat mukana hankkeen koulutuksissa sekä luennoitsijoina että riviosallistujina. Hankkeen [www-sivuilla](#) ja esittelymateriaaleissa käytettiin yritysten logoja, lisäksi useissa koulutustilaisuuksissa järjestettiin laitevalmistajien näyttely. Laitevalmistajat olivat mukana työnäytöksissä ja asukastilaisuuksissa, yhteistyötä tehtiin myös useiden messujen merkeissä.

Ensimmäisen palautekyselyn perusteella yritysten edustajat olivat kokonaisuutena tyytyväisiä yhteistyöhön, erityisesti hankkeen tiedottaminen ja koulutukset saivat kiitosta. Laitevalmistajat kokivat, että hanke oli yhtenäistänyt jätevesihuollon toimintatapoja ja muokannut asenteita myönteisemmiksi jätevesijärjestelmien uudistamista kohtaan. Työnäytöksiä ja järjestelmien seurantakohteita yritykset toivoivat enemmän.

Asiantuntijan puheenvuoro

Piiripäällikkö Nina Tyni
Oy KWH Pipe Ab

Kiinteistönomistajat luottavat viranomaiseen

Piiripäällikkö Nina Tyni on toiminut KWH Pipe:n myyntivastaavana Keski-Suomen alueella vuodesta 2006 alkaen. Hän on ollut mukana haja-asutusalueiden jätevesihuoltoa kehittävien hankkeiden toiminnassa myös Pohjanmaalla. Tyni pitää Keski-Suomen kohtuullisen aktiivista rakentamista osittain Jyväskylän ammattikorkeakoulun kehittämishankkeen ansiona.

– Järjestelmien uusimisvauhti on koko maassa aivan liian hidaskin, mutta hanke on alueellaan auttanut jätevesiasetuksen toteutumisessa, Tyni kuvaa.

Tynin mielestä kunnat eivät ota tarpeeksi voimakkaasti kantaa siihen, mikä on yksittäisen kiinteistön kohdalla paras ratkaisu jätevesien käsittelyyn.

– Järjestelmän toimivuus on aina asukkaan vastuulla, mutta kuntien pitäisi tarjota neuvontaa ja suunnitteluapua; suomalainen luottaa viranomaiseen, totea Nina Tyni.

Kunnissa on eroava linjauksia, mutta käytänteet ovat Tynin mielestä alkaneet selkiytyä asetuksen voimassaoloaikana.

– Useissa kunnissa on ymmärretty esimerkiksi se, miksi kannattaa vaatia tarpeeksi tarkkoja suunnitelmia.

Suunnittelu asiantuntevaa – asukas kaipaa enemmän neuvontaa

Vesihuoltohankkeen koulutuksista saa Tyniltä kiitosta erityisesti suunnittelija-koulutus. Positiivista on myös se, että eri toimijoiden yhteiset seminaarit ja muut tilaisuudet ovat lisänneet yhteistyötä laitevalmistajien ja koneurakoitsijoiden välillä.

Suunnittelijat ja urakoitsijat ovat kouluttautumisen myötä aktivoituneet markkinoimaan palvelujaan. Nina Tyni uskoo, että riittävä tieto ja hyvät viranomaiskäytänteet innostavat myös kiinteistönomistajia rakentamaan järjestelmiä.

– Suunnittelijoille ja urakoitsijoille olisi hyvä olla ylläpitokoulutus esimerkiksi vuosittain, myös rakennusvalvontaviranomaiset tarvitsevat koulutusta edelleen, Tyni arvioi.

KWH Pipe on tiedustellut asiakkaidensa neuvontatarpeita. Nina Tynin mukaan yksittäiset kiinteistönomistajat eivät ole valmiita maksamaan kokonaisvaltaisesta neuvonnasta konsulttipalkkioita, vaan tietoa haetaan ensisijaisesti kunnan rakennusvalvonnasta.

– Ammattitaitoisen suunnittelijan tekemä jätevesisuunnitelma ja työmaan valvonta olisi kiinteistönomistajan kannalta paras ratkaisu. Usein suunnitelma jää tilaamatta, koska halutaan säästää kustannuksissa, Tyni toteaa.

Kylien yhteisjärjestelmät tarvitsevat tukea

Kylien yhteiset vesi- ja viemäriverkot ovat Nina Tynin mukaan tärkeä kehittämiskohde, jotta yhteisviemärintihankkeita saataisiin enemmän käyntiin.

– Kylien yhteishankkeiden vastuuhenkilöt tarvitsevat koulutusta esimerkiksi avustusten hakemisesta ja rakennuslupakäytännöistä. Myös kyläpuhdistamoiden ylläpito ja huolto on tärkeä suunnitella etukäteen.

Keski-Suomessa järjestetty vesihuoltotalkkarikoulutus oli tarkoitettu yhteisten järjestelmien puuhenkilöille, mutta se ei vielä vuonna 2006 saanut suuria joukkoja liikkeelle.

– Koulutus oli ehkä aikaansa edellä, Tyni arvioi.

Tyni patistaa kuntia täsmentämään vesihuollon kehittämissuunnitelmiaan.

– Suunnitelmia pitäisi tarkentaa ja aikatauluttaa nykyistä pitemmällä tähtäimellä niin, että kiinteistönomistajat voisivat todella luottaa suunnitelmaan merkittyjen yhteisjärjestelmien toteutumiseen.

Opiskelijat tekivät monia selvityksiä

Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman kanssa kehittyi hankkeiden aikana luonteva yhteistyömalli. Opiskelijat ovat arvokas yhteistyökumppani Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoiminnassa. Agrologiopiskelijat tekivät erilaisia selvityksiä ja raportoivat palautekyselyjä kehittämishankkeelle.

Muut yhteistyökumppanit: hankkeet, ammattijärjestöt ja media

Talousjätevesihankkeen toiminta alkoi vesihuoltoalan valtakunnallisen kehittämistyön kartoituksella. Projektipäällikkö otti selvää Suomessa toimivien alan kehittämishankkeiden ja asiantuntijoiden toiminnasta ja loi siten henkilökohtaisia yhteyksiä myös maakunnan ulkopuolelle. Työmäärä oli suuri, mutta yhteistyön kautta Keski-Suomen hankkeeseen saatiin tietoa hyvistä käytänteistä jo hankkeen alkuvaiheessa. Kaikkia muiden tekemiä virheitä ei tarvinnut toistaa ja sitä kautta hankkeen toimintaan saatiin tehokkuutta. Kokemusten vaihto jatkui koko hankeajan, materiaalia vaihdettiin ja koulutuksissa käytiin yli maakuntarajojen.

Vesihuoltoon liittyvien ammattijärjestöjen kanssa luotiin myös yhteyksiä. LVI-tekniset urakoitsijat pyysivät hankkeelta luentoa valtakunnalliseen koulutuspäiväänsä. Hankkeen edustajat kouluttivat myös Keski-Suomen kiinteistönvälittäjiä ja rakennusmestareita jätevesiasioissa. Maarakennusyhdistyksen ja koneyrittäjäjärjestön kanssa tehtiin yhteistyötä koulutustiedottamisessa.

Tiedotusvälineiden kanssa oltiin aktiivisesti yhteistyössä koko hankeajan. Hankkeen tavoite oli lisätä asianosaisten tietoja jätevesien käsittelyn uudistamistarpeista. Yksi tehokas keino tiedonlevitykseen oli saada asia esille mediassa ja sitä kautta myös yleiseen keskusteluun. Tiedottamisen käytänteitä kuvataan tarkemmin myöhemmin tässä oppaassa.

Kehittämishankkeen toimintatapa oli avoin ja esimerkiksi koulutusten luennoitsijoiksi etsittiin parasta mahdollista asiantuntemusta koko maasta. Varsinaisen kohderyhmän (asukkaat ja yrittäjät) lisäksi hankkeessa määriteltiin tärkeimmiksi sidosryhmiksi seuraavat tahot:

- Suomen ympäristökeskus (SYKE)
- Keski-Suomen ympäristökeskus
- Alan ammattijärjestöt
- Laitetoimittajat
- Keski-Suomen kunnat
- Maakunnalliset kehittämishankkeet
- Keski-Suomen Kylät ry
- Toimintaryhmät
- MTK Keski-Suomi
- Hämeen ammattikorkeakoulu
- Alan muut hankkeet Suomessa

Hyvät käytänteet: mitä opimme yhteistyöstä?

Kehittämishankkeen jatkuva yhteistyö muiden toimijatahojen kanssa teki mahdolliseksi näkyvän ja vaikuttavan maaseudun jätevesihuollon edistämistoiminnan. Hankkeen koordinoiva rooli antoi hankeväelle hyvän tuntuman järjestelmien kunnosta ja eri tahojen kokemista vesihuollon ongelmista maakunnassa. Ilman hankkeita järjestelmien uudistamisen aktiivointi olisi ollut viranomaisten ja laitevalmistajien varassa, jolloin hämmennyksen tila kiinteistönomistajien keskuudessa olisi todennäköisesti ollut suuri. Kehittämishankkeen etu on, että se koetaan puolueettomaksi ja positiiviseksi yhteistyötahoksi. Hankkeen asiantuntijoita oli helpompi lähestyä kuin esimerkiksi valvontavastuun leimaamia viranomaisia tai oman tuotteensa etuja korostavaa laitemyyjää.

Alan toimijoiden kohtaaminen esimerkiksi koulutuksissa koettiin kaikkien osapuolten kannalta tarpeelliseksi. Kylien toimijat ja aktiiviset asukkaat olivat mainio apu tilaisuuksien järjestelyissä. Tutun kautta tullut kutsu tilaisuuteen innosti naapurinkin mukaan oppimaan uutta asiaa. Kun sitten puskaradio viestitti asukasinfosta naapurikylään asti, pyydettiin hanketta kohta sinnekin järjestämään omaa tilaisuutta.

Hankkeen asiantuntijat otettiin kentällä vastaan myönteisesti. Kyliin jalkautuminen madalsi asukkaiden kynnystä kysyä neuvoja kiinteistökohtaisiin ratkaisuihinsa ja asukkaat pitivät tärkeänä, että heitä halutaan neuvoa.

Kuntien välisen yhteistyön kehittäminen ei ole kunnan viranomaisten vastuulla, joten alan koordinoititehtävän antaminen kehittämishankkeen vastuulle oli jo sinänsä hyvä käytänte kehittämissä. Hanke onnistui luomaan aktiiviset suhteet kaikkiin jätevesihuollon toimijatahoihin, mutta se ei tuonut ratkaisua varsinaiseen ongelmaan eli jätevesijärjestelmien uudistamista hidastaviin rakenteisiin. Aktiivisimmat kunnat ottivat yhdessä laaditut pelisäännöt käyttöön, mutta koko maakunnan kattava yhtenäisten viranomaiskäytänteiden käyttöönotto ei toteutunut hankeaikana.

Kehittämishankkeen aikana todettiin, että hanke ei yksin saa kuntalaisia aktivoitumaan, mutta yhteistyössä kuntien kanssa asiat edistyivät. Kaikki vesihuollon toimijat kaipasivat viranomaisilta aktiivisempaa otetta jätevesijärjestelmien uudistuksiin. Viranomaisten toisinaan puuttuessa heitä kaivattiin mukaan hankkeen koulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin. Läsnäolo antoi vahvan signaalin siitä, että viranomaiset ovat sitoutuneita oman kuntansa vesihuollon kehittämiseen.

Eri toimijoiden hyviä ideoita otettiin esiin ja levitettiin muillekin esimerkiksi seminaareissa ja tiedotteissa. Hanke kartutti asiakasrekisteriään jatkuvasti keräämällä osallistujien yhteystietoja koulutuksissa ja muissa tilaisuuksissa. Näitä tietoja hyödynnettiin tiedottamisessa ja muussa yhteydenpidossa. Järjestöjen kanssa toimittiin yhteistyössä erityisesti koulutusten markkinoinnissa. Jos hankkeen koulutuksista tiedotettiin hankkeen oman jakelun lisäksi myös yrittäjäjärjestön kautta, osallistuminen aktivoitui selvästi. Yhteistyö eri järjestöjen kanssa oli hedelmällistä ja jälkikäteen arvioitiin, että sitä olisi kannattanut edistää vielä enemmän.

Yritysyhteistyö alan isojen toimijoiden kanssa oli hyödyllistä, mutta yhteistyön toimivuus edellytti panostamista sopimukseen sekä aktiiviseen yhteydenpitoon. Yritysten kautta koulutuksiin saatiin alan uusin laitetietous ja maakunnan pienyrittäjät saivat tilaisuuden verkostoitua isompien toimijoiden kanssa. Osa yrityksistä ehti olla erittäin aktiivisesti mukana hankkeen toiminnassa, ja ne olivat myös tyytyväisimpiä yhteistyöhön. Yhteistyön kokemusten pohjalta yritysten osaamista olisi mahdollista hyödyntää enemmänkin.

Yhteistyön hyvät käytänteet

- Hyvän yhteistyön muodostaminen vaatii panostusta ja suunnitelmallisuutta
- Kehittämishankkeelle soveltuu puolueeton asiantuntijarooli ja yhteistyön koordinointi
- Yritysyhteistyö on hyödyllistä monella tapaa
- Isojen yritysten mukanaolo kehittämistyössä edistää myös pienempien yritysten kehittämistä mm. yritysverkostojen syntymisen myötä
- Yritykset ja kunnat saavat parhaan hyödyn hankeyhteistyöstä olemalla aktiivisesti mukana toiminnassa ja tilaisuuksissa

Kantapään kautta opittua

- Yhteisten käytänteiden kehittäminen vaatii vuosien työn
- Yritysyhteistyö vaatii huolellisia sopimuksia ja aktiivista yhteydenpitoa
- Aktiivisinkaan tiedottaminen ja neuvotteleminen eivät muuta käytänteitä, elleivät keskeiset toimijat sitoudu yhteisiin käytänteisiin ja ole valmiita antamaan yhteistyöhön aikaansa

Yhteistyön haasteellisin vaihe oli sen synnyttämisessä. Jos yhteistyötä halutaan tehdä, siihen on varattava riittävästi aikaa ja resursoitava verkostoitumistoimia jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Tässä kehittämissankkeessa alan toimijakenttä kartoitettiin valtakunnallisesti hankkeen alussa, minkä jälkeen hedelmällistä tiedon vaihtoa tapahtui myös maakunnan rajojen yli koko hankkeen toiminta-ajan.

Tietoa levitettiin koulutuksella ja neuvonnalla

Kehittämishankkeet järjestivät koko neljän toimintavuotensa ajan runsaasti koulutustilaisuuksia eri puolilla Keski-Suomea. Suosituimpia tapahtumia olivat maakunnalliset jätevesiseminaarit ja eri kohderyhmille suunnatut koulutukset. Kestoltaan laajimpia koulutuksia olivat kaksi kertaa toteutettu nelipäiväinen suunnittelijakoulutus ja kolmipäiväinen urakoitsijakoulutus. Laajan osallistujajoukon saavutti myös kaksipäiväinen vesihuoltotalkkarikoulutus, jonka tilaisuuksia järjestettiin yhteensä kahdeksalla eri paikkakunnalla.

Työnäytökset koettiin tarpeellisiksi, niihin osallistumalla toimijatahot saivat tarpeellista tietoa käytännön rakentamisesta ja eri kohteisiin soveltuvista järjestelmistä. Kyliin jalkautuminen sai kiitosta asukkailta, hankkeen työntekijöiden esiintymiset kyläilloissa olivat kaivattua ruohonjuuritason tiedottamista. Messuille osallistuminen ja niihin liitetyt luennot saavuttivat hyvin yleisön. Viranomaiset tavoitettiin neuvottelupäivissä, jotka suunniteltiin yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa.

Seminaareissa jaettiin osaamista ja puitiin käytänteitä

Talousjätevesihankkeessa maakunnalliset seminaarit olivat yleisiä, kaikille kohderyhmille ja yhteistyökumppaneille tarkoitettuja yksipäiväisiä koulutus- ja keskustelutilaisuuksia. Aiheina olivat talousjätevesiasetuksen sisältö, järjestelmien suunnittelu, laadukas rakentaminen, käyttökokeemukset ja huolto. Myös maakunnallisia suosituksia asetuksen toimeenpanosta työstettiin seminaareissa. Luentojen ohella järjestettiin paneelikeskusteluja ja tehtiin ryhmätöitä. Oheisohjelmana kokeiltiin myös laitevalmistajien näyttelyä seminaarin yhteydessä ja työnäytöksen liittämistä seminaarin jatkoksi.

Hankkeen aikana kokoonnuttiin myös pienempien ryhmien kanssa koulutuksiin, joissa keskusteltiin tarkemmin kohdennetuista kysymyksistä. *Alueellisiin jätevesipäiviin* kutsuttiin erityisesti yrittäjiä ja viranomaisia. Ohjelmassa oli käytännönläheisiä luentoja ja yhteistyöyritysten puheenvuoroja. Laitevalmistajat saivat myös esitellä tuotteitaan jätevesipäivien yhteydessä. Lisäksi *maitotiloille ja maaseudun pienyrittäjille* järjestettiin seminaaripäiviä jätevesiasioista.

Vesihuoltohankkeessa järjestettiin kolme yhteistä teemaseminaaria. *Haja-asutuksen jätevesiseminaarissa* keskusteltiin erityisesti yhtenäisten viranomaismääräysten tarpeellisuudesta ja kentällä vallitsevan hämmennyksen syistä. Ennen seminaaria viranomaisilta kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella kysymyksiä ja tietoa eri kuntien menettelytavoista. Seminaarin keskustelujen perusteella päivitettiin Keski-Suomen ympäristökeskuksen suositukset talousjätevesiasetuksen soveltamisesta. Nämä pohdinnat julkaistiin lokakuussa 2007 (Liite 1).

Huussiseminaarissa kesällä 2006 tuotiin esille erilaisten kuivakäymälöiden ympäristöä säästäviä ominaisuuksia. Luennoitsijoina olivat Käymäläseura Huussin asiantuntijat. Seminaarin vierailukohteena oli kuivakäymälöiden esittelytila Piililä Jyväskylän maalaiskunnassa. Aihe kiinnosti pariakymmentä osallistujaa, myös mediaa oli runsaasti paikalla. Huussiseminaarin jälkeen samana päivänä järjestettiin kiinteistönomistajille erillinen infotilaisuus, jossa esiteltiin erilaisia kuivakäymälöitä.

Päätösseminaarissa koottiin yhteen kokemuksia hankkeen ajalta ja linjattiin, miten jätevesijärjestelmien uudistamista voitaisiin edistää vielä tehokkaammin.

Kaikki toimijatahot olivat koolla seminaareissa. Kuva: Eveliina Kinnunen.

Verkostoitumisseminaarissa ideoitiin uusia palveluja learning cafe -menetelmällä. Kuva: Heli Tammelin.

Vesihuoltoalan uudet palvelut -seminaarissa yrittäjiä koottiin verkostoitumaan ja ideoimaan uusia palvelumalleja. Kouluttajina oli asiantuntijoita vesihuoltoalan ulkopuolelta, puheenjohtajina toimivat yrittäjyyden lehtori ja Keski-Suomen keksintöasiamies. Seminaarissa kyseenalaistettiin totuttuja käytänteitä ja toteutettiin osallistuvia työskentelymenetelmiä, esimerkiksi ryhmätyö sai erinomaisen palautteen.

Urakoitsijoille järjestettiin *Haja-asutusalueen jätevesijärjestelmät* -seminaari rakennusmessujen yhteydessä keväällä 2007. Ohjelmassa oli käytännöllistä rakentamistietoa, asiaa yrittäjän vastuusta sekä vinkkejä verkostoitumiseen. Luentojen lisäksi kuultiin yritysten puheenvuoroja ja jaossa oli esitemateriaalia jätevesiasioista.

Viranomaisten yhteistyötä ja hyvien käytänteiden luomista aktivoitiin ympäristökeskuksen järjestämällä *rakennusvalvontaviranomaisten neuvottelupäivillä*.

Seminaarien puhujiksi kutsuttiin asiantuntijoita esimerkiksi ympäristöministeriöstä, SYKE:sta ja alueellisista ympäristökeskuksista, yrityksistä ja muista korkeakoulusta. Myös hankkeessa työskentelevät asiantuntijat

pitivät asiaan liittyviä luentoja. Seminaarit olivat pääsääntöisesti maksullisia, mutta edullisia. Hanke ei voi tuottaa voittoa, joten maksujen suuruus määriteltiin kattamaan kustannukset. Yksipäiväisen tilaisuuden hinta oli yleensä alle sata euroa, osallistumismaksuun sisältyi materiaali ja yleensä myös kahvittelu. Hankkeen rahoittajina toimivia kuntia palkittiin osallistumismaksuissa siten, että hinta oli yrittäjille halvempi, jos osallistujan kotikunta oli mukana hankkeessa.

Palautteen perusteella osallistujat arvioivat hankkeen järjestämät seminaarit hyödyllisiksi. Ohjelmat olivat monipuolisia ja luennoitsijat asiantuntevia. Paneelikeskustelut saivat usein kiitosta, ne tarjosivat tilaisuuden keskustelulle. Tilaisuudesta riippuen ohjelmaan olisi kaivattu enemmän esimerkkejä toimivista käytännön ratkaisuista, viranomaisten puheenvuoroja tai laitteiden hintatietoja. Ja joskus ohjelma karkasi osittain asian viereen.

Koulutuksia räätälöitiin tarpeiden mukaan

Vesihuoltohankkeen toiminnassa painottuivat eri toimijaryhmille räätälöidyt koulutukset. Koulutusten sisällöistä haluttiin tehdä laadukkaita, koska ihmiset eivät vaivaudu useiksi päiviksi koulutuksiin turhan takia. Varsinkaan yrittäjien ei kannata olla pois työmaaltaan, ellei koulutuksesta ole todellista hyötyä omalle yritystoiminnalle. Koulutuksille oli tilausta, sillä vesihuoltoalan koulutusta ei Keski-Suomessa ollut aiemmin ollut tarjolla. Koulutukset olivat maksullisia, mutta hinnat pidettiin omakustannustasolla.

Suunnittelijakoulutukset

Keski-Suomessa oli pulaa jätevesijärjestelmien suunnittelijoista, eikä alalla toimivienkaan osaaminen ollut varmallalla pohjalla uusien rakentamissäädösten tultua voimaan. Vesihuoltohanke järjesti kaksi nelipäiväistä suunnittelijakoulutusta Jyväskylässä ja Jyväskylän maalaiskunnassa.

Koulutukseen kuului lähtötasotesti, luentoja, laitevalmistajien esityksiä, tutustumiskäyntejä, harjoitussuunnitelma maastomittauksineen sekä loppukoe. Koulutuksissa tarjottiin suunnittelijoiden käyttöön hankkeen tuottamaa materiaalia, esimerkiksi valmiita suunnittelu- ja mitoitusohjeita. Suunnittelijaluentojen pitäjäksi valittiin valtakunnallisen kilpailutuksen perusteella alalla todella toimiva suunnittelija. Muita kouluttajia oli Hämeen ammattikorkeakoulusta, Keski-Suomen ympäristökeskuk-

sesta, Suomen ympäristökeskuksesta, Suomen LVI-liitosta ja kunnista. Koulutukseen osallistui 44 henkilöä, joista yli puolet oli tehnyt suunnittelua jo aiemmin.

Suunnittelijakoulutukset saivat tunnustusta valtakunnallisella tasolla, kun rakennusalan henkilöpatvevyyksiä myöntävän FISE Oy hyväksyi ne haja-asutuksen jätevesijärjestelmien suunnittelijoiden FISE-pätevyyteen valmentaviksi koulutuksiksi.

Käytännön kokemusten jakamista pidettiin tärkeänä suunnittelijakoulutuksen palautteessa. Koulutuksessa vallitsi hyvä yhteishenki ja mielipiteiden vaihto oli osa oppimista. Harjoitussuunnitelman tekeminen tuki hyvin käytännön osaamista, mutta kiitettiinpä yhtä lailla lainsäädäntöluentojakin. Käytännön harjoittelua olisi monien mielestä voinut olla enemmän.

Koulutuksen hyötyjä pitkällä tähtäimellä osasi ajatella ainakin se yrittäjä, joka totesi: ”Kun nyt parin vuoden aikana hankin osaamista, niin olen sitten valmiina kun työt todella alkavat!”

Kenttämittauksia harjoiteltiin suunnittelijakoulutuksessa. Kuva: Heli Tammelin.

Vesihuoltotalkkarikoulutus

Vesihuoltotalkkareiden kouluttaminen oli valmistautumista haja-asutusalueiden uusien tehokkaiden jätevesijärjestelmien tuomiin haasteisiin. Asukkaiden valmiudet käyttää ja huoltaa kiinteistökohtaisia jätevesijärjestelmiään eivät välttämättä ole hyvät, joten alan palveluille on tarvetta. Vesihuoltotalkkarin tehtävä sopii kylätalkkarin tai maanviljelijän sivutoimeksi. Ajatuksena oli, että vesihuoltotalkkarikoulutus antaa valmiudet toimia myös usean kiinteistön yhteisten jätevesihankkeiden vetäjänä.

Vesihuoltotalkkarikoulutus oli kaksiosainen, ensimmäisenä päivänä perehdyttiin maapuhdistamoiden huoltoon ja kunnan määräyksiin. Toisena päivänä tutustuttiin laitepuhdistamoiden huoltoon. Myös kiinteistöjen yhteishankkeita ja talousveden laatuasioita opiskeltiin. Kouluttajina oli hankkeen henkilöstön lisäksi laitevalmistajien ja Keski-Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijoita. Ensimmäisen osan tilaisuuksia järjestettiin neljällä paikkakunnalla ja toista osaa kolmella paikkakunnalla. Vesihuoltotalkkarikoulutuksiin osallistui monialaisia osajia: urakoitsijoita, kyläaktiiveja, osuuskuntien puuhahenkilöitä ja maanviljelijöitä.

Palautteen perusteella vesihuoltotalkkarikoulutuksissa päästiin antoisaan vuorovaikutukseen eri ammattikuntien välillä. Opiskeluryhmien pieni koko aktivoi keskustelua. Parhaina aiheina pidettiin laite-esittelyjä ja talousvesikaivojen kunnostusasioita. Yleisesti osallistujat olivat sitä mieltä, että ohjelma oli kattava ja koulutus asiantuntevaa. Enemmän tietoa kaivattiin käytännön esimerkeistä, kuten talousjätevesiasetuksen vaatimuksista vanhoissa kiinteistöissä ja järjestelmien huoltotoimenpiteistä. Myös yrittäjyyskoulutukselle nähtiin tarvetta. Tutkinnon saaminen olisi jonkun mielestä tehnyt koulutuksesta vaikuttavamman.

Suunnittelijoiden ja vesihuoltotalkkareiden koulutuspalautte

Suunnittelijakoulutuksen ja vesihuoltotalkkarikoulutuksen käyneille tehtiin yhteinen seurantakysely. Kyselyssä selvitettiin koulutuksen hyödyllisyyttä, vaikutuksia työllistymiseen ja yrittäjäverkostojen muodostumiseen. Kysely lähetettiin 91:lle koulutuksiin osallistuneelle henkilölle, vastausprosentti oli alle 20, joten tulokset eivät kuvaa edustavasti koko koulutettujen joukkoa.

Erityisesti suunnittelijakoulutukseen osallistuneet kokivat, että koulutuksesta oli heille välitöntä hyötyä. Muutamaa henkilöä koulutus oli auttanut saamaan uusia yhteistyökumppaneita ja yksi jätevesijärjestel-

mien suunnittelun ja rakentamisen kokonaispalveluita tarjoava yritysverkostokin oli muodostunut. Suunnittelijakoulutus vaikutti osallistujiin erityisesti siten, että he laajensivat yrittäjyyttään suunnitteluun. Suunnittelijakoulutus vahvisti osallistujien ammattitaitoa ja he olivat tyytyväisiä, että pystyvät nyt tekemään vaatimusten mukaiset jätevesisuunnitelmat.

Palautteen mukaan myös vesihuoltotalkkarikoulutus lisäsi osallistujien tietoja ja suurin osa uskoi koulutuksesta olevan hyötyä. Muutama koulutettu oli ryhtynyt vesihuoltotalkkariksi ja useat uskoivat, että tulevaisuudessa alan työtehtäviä tarjoutuu lisää. Lisäkoulutuksesta olivat kiinnostuneita lähes kaikki sekä vesihuoltotalkkarikoulutukseen että suunnittelijakoulutukseen osallistuneista vastaajista.

Urakoitsijoiden ympäristöosaajakoulutus

Yhdessä Koneyrittäjien kanssa järjestettiin ympäristöaiheinen koulutus vesihuoltoalan urakoitsijoille. Koulutukseen kuului kaksi luentopäivää ja maastoiltpäivä. Kouluttajina toimivat hankkeen henkilöstö ja vierailevat luennoitsijat. Koulutus arvioitiin palautteissa hyväksi. Osallistujat kiittivät sekä lainsäädäntötietoutta että käytännön ongelmien esiintuontia. Erityisesti urakoitsijan kokemukset ja laitevalmistajien esitykset olivat kouluttautuneiden mielestä hyödyllisiä. Ohjelmaan olisi kaivattu enemmän tietoa kunnan määräyksistä ja esimerkiksi imeytyskokeiden tekemisestä. Osallistujat pitivät asiatietojen jatkuvaa päivittämistä tärkeänä, sillä koulutusta toivottiin järjestettävän myös tulevaisuudessa.

Asiantuntijan puheenvuoro

Yrittäjä Kimmo Ijäs

MSK-Palvelu/Maansiirtourakointi Ijäs Oy, Petäjavesi

Maalaisjärkeä jätevesisuunnitelmiin!

Petäjävetinen Kimmo Ijäs on hankkinut itselleen monipuolisen asiantuntijuuden vesihuoltorakentamisessa. Hän on rakentanut jätevesijärjestelmiä maarakennusalan perheyrietyksessä parikymmentä vuotta, mutta laajensi äskettäin osaamistaan myös suunnittelijan tehtäviin.

– Vuonna 2007 tein noin 25 suunnitelmaa, joista suurin osa tuli rakennusluvan ehtona uudisrakennuskohteisiin, Ijäs kertoo.

Muiden alan toimijoiden tavoin Ijäs on huolissaan järjestelmien hitaasta rakentamistahdistasta vanhoissa kiinteistöissä.

– Ihmiset eivät ole vielä oikein heränneet jätevesiasetuksen vaatimuksiin. Monet odottavat, että lakiin tulee lievennyksiä tai että järjestelmien hinnat halpevat, mutta kumpaakaan ei tapahdu.

Järjestelmän saneeraus ei aina ole kallista

Tiedon saanti kiinteistöjen omistajille on Ijäksen mielestä edelleen tärkeä haaste jätevesiasetuksen toteutuksessa. Etenkin vanhemmilla ihmisillä on ennakkoluuloja ja pelkoja rahanmenosta.

– Kaikki eivät tarvitse uutta 6000 euron panospuhdistinta, Ijäs sanoo.

– Esimerkiksi kahden sakokaivon järjestelmä imeytyksellä ei välttämättä tarvitse kalliita korjauksia täyttääkseen lain kirjaimen.

Kimmo Ijäs pitää huolestuttavana tilannetta, jossa kiinteistön omistajan omat tiedot lain vaatimuksista ja jätevedenkäsittelyn eri vaihtoehdoista ovat hyvin niukat. Vastuuton kauppias saattaa silloin käyttää tilannetta hyväkseen ja myydä sitä järjestelmää, joka hänellä on tarjolla, ajattelematta asiakkaan tarpeita sen enempää. Yhtenä rakentamista jarruttavana tekijänä Ijäs pitää joissain tapauksissa myös maa-ainesten saantia ja korkeaa hintaa.

Maalaisjärkeä siis tarvitaan jätevesijärjestelmien suunnittelussa. Kimmo Ijäs pitää tärkeänä, ettei suunnittelija innostu liikaa piirto-ohjelman hienouksista, vaan esittää toimivan, edullisen kokonaisuuden.

– Suunnittelijan pitäisi muistaa roolinsa lainsäätäjän ja asiakkaan rahapussin välissä, hyvä suunnitelma haukkuu kyllä hintansa, Ijäs vakuuttaa. Joidenkin laitevalmistajien tarjoamiin ilmaisiin suunnitelmiin kannattaa suhtautua varauksella.

– Ilmaista ei ole olemassakaan!

Hidasteita on mahdollista poistaa

Kimmo Ijäs luettelee käytännöllisiä ratkaisuja jätevesijärjestelmien rakentamisen vauhdittamiseksi. Yksi tärkeimmistä olisi saada yhteiskunnalta kepin lisäksi myös porkkanaa.

Hyväksi porkkanaksi kelpaavan kotitalousvähennyksen osalta on eroja verotoimistojen tulkinnassa.

– Jotkut verotoimistot tulkitsevat, että 60 prosentin verovähennysoikeus ei koske konetyötä vaan ainoastaan lapiomiehen palkkaa, Ijäs hämmästelee.

– Vähennys tulisi saada koskemaan koko pakettia, sillä tarvikkeiden ja maaineksien osuuteen verrattuna työkustannus on pieni kuluerä. Tämä myös ohjaisi ostamaan testatun ja hyväksytyt paketin, eikä tekemään omia ”edullisia” virityksiä.

Kuntien linjausten yhtenäistäminen haja-asutuksen jätevesiasioissa on suuri haaste. Ijäs toimii usean kunnan alueella Keski-Suomessa ja pitää kaikkien kannalta haitallisena sitä, että eri kuntien viranomaiset suhtautuvat eri tavoin jätevesijärjestelmien rakentajiin. Esimerkiksi rakennusluvan haussa vaadittavien piirustusten ja muiden selvitysten taso vaihtelee kunnittain.

– Ammattitaitoinen urakoitsija tekee toimivan järjestelmän hyvinkin vähillä kuvilla, kaivinkoneen hyttiin ei tarvita 20-sivuista suunnitelmaa. Käytännössä kallio tai muu syy aiheuttaa sen, että vain pari kohdetta kymmenestä menee juuri niin kuin ne on piirretty, Ijäs perustelee.

Uudistuksille löytyy aina vastustajansa ja niinpä myös jätevesialan asiantuntijat kohtaavat tilanteita, joissa he joutuvat vaikuttamaan asenteisiin.

– Vaatii pokkaa perustella mökkiläiselle pullokaivon tarpeellisuutta, kun toinen levittää samaan aikaan lietettä pellolle. Asiaa on vain koetettava selittää huumorilla ja mökkiläisen tuottamalla väkevämmällä tavaralla, Ijäs toteaa.

Työnäytöksissä päästiin montun reunalle

Julkisten työnäytösten tarkoituksena oli tuoda käytännön rakentamistoimet lähelle maaseudun asukkaita, yrittäjiä ja viranomaisia. Erilaisten jätevesijärjestelmien laajuus ja muut rakennuspaikkaan liittyvät vaatimukset tulevat esiin vain maastossa. Työnäytökset järjestettiin mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä laitevalmistajien kanssa, myös asukkaan myönteisyys oli tietysti välttämätöntä. Kiinteistön omistajan oli mahdollista hakea Vesihuoltohankkeelta avustusta, joka kattoi suurimman osan suunnittelukustannuksista. Hanke kilpailutti suunnittelijat, asukkaat hakivat

hankkeelta avustusta ja maksoivat hankkeelle omavastuun. Suunnittelijan palkkion maksoi hanke. Hankkeen asiantuntijat myös tarkastivat, että työnäytöskohteisiin tehdyt suunnitelmat olivat sopimuksen mukaisia.

Työnäytöksiä ei voitu järjestää niin paljon kuin niitä toivottiin. Hankkeen keräämässä palautteessa lisää työnäytöksiä toivoivat niin asukkaat, yrittäjät kuin viranomaisetkin. Näytöksiä järjestettiin yhteensä 12. Kaikissa hankekunnissa ei näytöstä saatu järjestettyä, vaikka tavoitteena oli tarjota työnäytöksiä kattavasti koko maakunnassa. Kiinteistöjen omistajille olisi ilmeisesti tarvittu vielä parempia kannustimia kuin suunniteluavustus. Näytöksiä oli eri puolilla Keski-Suomea. Joutsassa ja Hankasalmella järjestettiin jo ensimmäisellä hankejaksolla näytöksiä maitotiloilla. Myöhemmin erityisesti Jyväskylän maalaiskunnan, Korpilahden ja Keuruun asukkaat innostuivat ottamaan tontilleen työnäytösvieraita. Työnäytökset vetivät kohtalaisesti yleisöä, keskimäärin noin 15 vierasta tapahtumaa kohti.

Työnäytöksissä esiteltiin erilaisia jätevedenkäsittelyvaihtoehtoja, näytösten yleisimmät järjestelmät olivat erilaiset maasuodattamot ja pienpuhdistamot. Näytökset edellyttivät hyvää ennakkosuunnittelua ja yhteistyötä urakoitsijan ja asukkaan kanssa. Rakentamisen piti olla jo hyvässä vauhdissa työnäytöksen aikaan. Itse näytökset kestivät vain kolmisen tuntia, joten urakan ajoittaminen sovittuun työnäytösajankohtaan oli haasteellista. Joissakin kohteissa näytöksen aikana ei tehty rakennustöitä, vaan työt oli keskeytetty mm. turvallisuussyistä sellaiseen vaiheeseen, että puhdistamon rakenne oli mahdollisimman hyvin näkyvissä.

Näytöksissä oli esillä myös hankkeen ja laitevalmistajien neuvontamateriaalia. Ainakin yksi kehittämishankkeen edustaja oli myös aina paikalla. Näytöksen jälkeen kiinteistönomistajalle toimitettiin useimmiten cd-rom-levyllä valokuvakooste työnäytöksestä. Myös hankkeen Internet-sivuilla julkaistiin kuvasarjoja rakentamisvaiheista.

Työnäytöskohteiden edustajilta kysyttiin palautetta syksyllä 2007. Asukkaiden mielestä suunnittelussa esiintyi joitakin ongelmia, esimerkiksi mahdollisia järjestelmävaihtoehtoja ei esitelty kattavasti tai ongelmakohtiin ei kiinnitetty huomiota. Rakennusvaiheessa monet asukkaat olisivat kaivanneet selkeämpää työnjohtoa työmaalle, joissakin tapauksissa urakoitsijaa puolestaan kiitettiin osaavaksi ja itsenäiseksi ammattilaiseksi. Eniten pidettiin niistä näytöksistä, joissa rakentamistöitä tehtiin näytöksen aikana.

Työnäytöksissä esiteltiin erilaisia järjestelmiä, kuvassa vaakavirtausmaasuodattamon laitteistoa. Kuva: Nina Pimiä.

Työnäytökset aktivoivat rakentamista, niiden avulla jätevesijärjestelmien rakentamisen lumipalloilmiö voi olla mahdollinen. Kylänmiehen rakennusprojektiin tutustuessa omankin jätevesijärjestelmän uusiminen alkaa tuntua realistisemmalta. Myös sopiva määrä naapurikateutta tehostaa rakentamisinnostusta.

Suunnitteluavustusten toteuttaminen vaatii erittäin huolelliset sopimukset sekä suunnittelijoiden että kohdekiinteistön omistajan kanssa. Koko toimintamalli vaatii paljon työtä ja monessa vaiheessa piilee ongelmien mahdollisuus. Suunnitelma ei välttämättä vastaa sitä, mitä on sovittu, asukas voi muuttaa mielensä tai rahoitus ei järjesty asukkaan odotusten mukaisesti, myös rakentamisvaiheessa voi ilmetä yllätyksiä.

Jätevesijärjestelmän rakentaminen on haastava hanke, jonka toteutuksessa kannattaa luottaa ammattilaisiin.

Kuvat: Eveliina Kinnunen, Nina Pimiä ja Pekka Rötönen/Tähtikuva.

Panospuhdistamon ankkurointi ja salaojitus. Kuvat: Lotta Kölli.

Asiantuntijan puheenvuoro

Pirkko Haasanen,
Jyväskylän maalaiskunta

”Mikä on marssijärjestys?” – jätevesijärjestelmän rakentaja tarvitsee luotettavaa tietoa

Jyväskylän maalaiskunnan Jylhänperällä asuvan Pirkko Haasanen talouteen asennettiin kiinteistökohtainen panospuhdistamo kesällä 2007. Suunnittelija aloitti työnsä kevättalvella ja rakennushanke valmistui elokuussa. Tontilla karotettiin muitakin jätevedenkäsittelyn vaihtoehtoja, mutta kaukana naapureista sijaitseva talo kallioisella tontilla ei lopulta jättänyt valinnanvaraa.

– Suunnittelija sai meidät vakuuttumaan, että panospuhdistamo on meille ainut vaihtoehto, Haasanen kertoo.

Asukkaan pitää olla itse aktiivinen jätevesijärjestelmäprojektia suunnitellessaan. Haasanen perheessä oltiin oltu tietoisia jätevesiasetuksen vaatimuksista jo pitkään, sillä kylällä järjestettiin tiedotustilaisuus heti jätevesiasetuksen tultua voimaan vuonna 2004. Kunnan suunnitelmissa oli jo 1990-luvun lopulta lähtien kaavailtu vesi- ja viemäriverkoston rakentamista Jylhänperälle.

– Suunnitelman toteutuessakin talomme olisi sijaintinsa vuoksi jäänyt viemäriverkon ulkopuolelle, harmittelee Haasanen. Oli siis ryhdyttävä etsimään kiinteistökohtaista ratkaisua.

Asukas tukeutuu ensimmäisenä kuntaan

– Olisimme tarvinneet enemmän tietoa siitä, mikä on hyvä marssijärjestys jätevesijärjestelmän uusimishankkeessa, Haasanen sanoo. Hän ehdottaa, että kunnat julkaisisivat verkkosivuillaan selkeän toimintaohjeen siitä, missä järjestyksessä asukkaan pitää edetä.

– Myös järjestelmien suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden yhteystietoja pitäisi olla helposti saatavissa, kunnittain listattuna.

Kunnan määräysten tulisi olla selkeitä, jotta rakentamisratkaisut olisivat riittäviä, mutta eivät ylimitoitettuja.

– Epätietoisuutta on esimerkiksi siitä, kenelle vanhan järjestelmän uudistamistarpeen arviointi kuuluu ja minkälaisella aikataululla kunnassa aiotaan edetä. Jos kiinteistönomistaja toimii itsenäisesti, pitääkö kunnan viranomaisen pyytää paikan päälle suunnitteluvaiheessa vai riittääkö järjestelmän suunnittelijan näkemys ratkaisujen pohjaksi?, Haasanen kysyy. Myös vesihuoltorakentamista koskeva lupamenettely ihmetyttää.

Toisaalta maalaiskylän etu on se, että ihmiset ovat tuttuja toisilleen.

– Luotettava urakoitsija löytyi omalta kylältä, Haasanen mainitsee. Hänen mielestään rakennushankkeen sujuminen ei kuitenkaan saisi olla onnellisten sattumien varassa, vaan kaikkien asukkaiden saatavilla tulisi olla riittävästi täsmällistä tietoa vesihuollon järjestämisestä.

Neuvonnalle on tarvetta

Keski-Suomen vesihuoltohankkeen neuvontapalveluja Haasasen perhe käytti useita kertoja. Heidän jätevesijärjestelmänsä oli hankkeen työnäytöskohteena, joten yhteydenpitoa Jyväskylän ammattikorkeakoulun asiantuntijoihin oli keskimääräistä enemmän. Yhteistyö vesihuoltohankkeen kanssa toi turvallisuutta jätevesijärjestelmän rakentamiseen, mutta silti asukas itse kantaa lopullisen vastuun järjestelmän toimivuudesta omalla kiinteistöllään.

– Laitteiston tarjouspyynnöt oli tehtävä itse ja myös lopullinen päätös jätevesijärjestelmän mallista on tietysti asukkaan käsissä, Haasanen sanoo.

Pirkko Haasanen uskoo, että kiinteistökohtaiselle käytännön neuvonnalle olisi kysyntää.

– Tällainen rakennusprojekti on vaativa, Haasanen kuvailee. Hän on huolissaan haja-asutusalueen vanhoissa taloissa asuvien ikäihmisten puolesta. Monet vanhuksat tarvitsevat luotettavan henkilön hoitamaan tällaisia asioita, jotta heidän valitsemansa jätevesijärjestelmä vastaa kulloistakin tarvetta.

– Kenen tehtävä olisi selvittää ja käynnistää käytännön toimet asukkaan näkökulmasta, jos kunnalla ei ole siihen riittävästi resursseja? Haasanen kysyy.

Asukasneuvonta jalkautui kyliin ja kiinteistöille

Hankkeen tärkeimpänä kohderyhmänä yrittäjien lisäksi olivat haja-asutusalueiden asukkaat. Talousjätevesihankkeen aikana kiinteistökohtaisen neuvonnan tavoitteena oli saada jätevesiselvitysten sekä käyttö- ja huolto-ohjeiden laatiminen vauhtiin. Kansantajuuden tiedottamisen ja neuvonnan avulla hanke halusi madaltaa kiinteistönomistajien kynnystä toteuttaa talousjätevesiasetuksen vaatimukset.

Selvityskäynnit

Selvityskäynnillä laadittiin kiinteistölle jätevesiselvitys sekä järjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeet. Samalla arvioitiin nykyisen järjestelmän kunnostustarvetta ja kerrottiin rahoituksesta ja yhteisjärjestelmien mahdollisuudesta.

Selvityskäyntejä tehtiin asukkaiden pyynnöstä. Pyyntöjä kiinteistöille alkoikin tulla melko pian hankkeen käynnistymisen jälkeen, siinä vaiheessa kun hankkeen tiedotustoimet olivat tehneet asian ja hankkeen tunnetuksi. Jätevesiselvitys piti asetuksen mukaan olla tehtynä kaikilla viemäriverkoston ulkopuolisilla kiinteistöillä vuoden 2005 loppuun mennessä, poikkeuksena vesivessattomat kiinteistöt, joilla määräaika oli vuoden 2007 loppu.

Selvityskäyntien toteutuksessa kokeiltiin uudenlaista yhteistyötä, jossa paikallisia toimijoita aktivoitiin jätevesiasian pariin työllisyysvaroin. Hanke koulutti työttöminä työnhakijoina olevia ympäristö- ja rakennusalan ammattilaisia jätevesineuvojiksi kuntiin tekemään kiinteistökohtaisia jätevesiselvityksiä. Vastineeksi kunnan tarvitsi tarjota vain toimitila ja ohjaus käytännön työhön sekä kustantaa juoksevat kulut. Rahoitus tuli valtion työllistämistuesta Keski-Suomen ympäristökeskuksen kautta.

Työllistämiskokeilun jätevesineuvoja työskenteli Saarijärvellä, Kannonkoskella, Pylkönmäellä ja Hankasalmella. Uuraisilla työllistämismenot eivät riittäneet, joten kunta palkkasi itse harjoittelijan vastaavaan tehtävään. Työllistämiskokeilun kautta kuntiin palkatut paikalliset jätevesineuvojat tekivät 588 selvitystä vuosina 2004 ja

Kiinteistön jätevesiselvitystä varten mitattiin sakokaivojen tilavuus. Nina Pimiä kepin varressa. Kuva: Katja Oksala.

2005. Lisäksi hankkeen työntekijät tekivät yhteensä 117 selvityskäyntiä.

Osa selvityskäynneistä toteutettiin työnäytösluontoisesti siten, että kiinteistön omistajaa kannustettiin kutsumaan naapurit mukaan kun hankkeen edustaja tulee tekemään selvitystä. Kaikki paikalla olijat saivat siten yhdellä kertaa neuvontaa ja keskustelua saattoi synnyttää ajatuksen yhteisjärjestelmästä.

Kylä- ja kuntatilaisuudet

Kunnantaloilla, kylätaloilla ja kouluilla järjestettiin yli 140 jätevesiaiheista asukastilaisuutta vuosina 2004 ja 2005. Ehdotukset kylätilaisuuksien järjestämisestä tulivat usein suoraan kylien aktiivisilta asukkailta. He myös hoitivat tilaisuuksien järjestelyt ja tiedottamisen.

Tilaisuuksissa hankkeen edustaja kertoi talousjätevesiasetuksen vaatimuksista mahdollisimman käytännönläheisesti. Erilaisia puhdistuslaitteistoja esiteltiin ja laitevalmistajan edustaja saattoi olla mukana tilaisuudessa. Hanke tiedotti myös rahoitusmahdollisuuksista ja jakoi neuvontamateriaalia.

Hanke järjesti myös jokaisessa hankekunnassa vähintään yhden kuntatilaisuuden, jonka ohjelma oli samanlainen kuin kylätilaisuuksissa. Silloin hanke hoiti tapahtuman järjestelyt ja tiedottamisen. Paikallislehdessä julkaistiin tilaisuudesta ilmoitus ja yleensä myös kunta tiedotti omassa kuntatiedotteessaan tai aktivoi asukkaita postittamalla ennakkoon selvityslomakeen kiinteistöille.

Jätevedenkäsittelyn vaihtoehdot kiinnostivat kyläilloissa. Kuva: Eveliina Kinnunen.

Kylätoimikunnille tehdyn palautekyselyn mukaan asukastilaisuuksia pidettiin tarpeellisina. Runsasta tiedon saantia ja jalkautumista asukkaiden asuinympäristöön, ruohonjuuritasolle, kiitettiin. Parhaiten kylien asukkaat tavoitettiin paikallisissa tilaisuuksissa, ellei kiinteistökohtaista postia ollut mahdollista lähettää. Hankkeen neuvontamateriaaleja pidettiin hyödyllisinä, mutta niiden saatavuudessa oli joskus ongelmia. Asukkaat muistuttivatkin, että kaikilla ei vieläkään ole Internet-yhteyttä käytössään.

Muu henkilökohtainen neuvonta

Aktiivisimmat asukkaat lähestyivät hankkeen työntekijöitä myös omaehtoisesti. Neuvontaa talousjätevesiasetuksen vaikutuksista, selvitysten tekemisestä ja monista muista asioista annettiin puhelimitse ja sähköpostitse. Lokakuussa 2004 avattiin hankkeen www-sivut, jonne asukkaita ohjattiin hankkimaan tietoa.

Neuvontamateriaalia eri muodoissa

Hankkeen toiminta-ajatuksena alusta lähtien oli yhdistää tehokkaasti tiedottaminen ja materiaalin tuottaminen. Jätevesiasetus oli vuonna 2004 vielä niin tuore, että neuvontamateriaalia ei ollut juurikaan olemassa. Ympäristöhallinnon senhetkiset julkaisut ja ympäristöministeriön laatimat asetuksen perustelumuistiot eivät riittäneet kentän tarpeisiin, joten hankkeessa ryhdyttiin itse tekemään ”kättä pidempää”, lomakkeita, ohjeita ja oppaita. Hankkeesta tehtiin myös esitemoniste, Vesihuoltohankkeen alussa teetettiin uusi painettu hanke-esite. Suuri osa materiaaleista julkaistiin myös hankkeen Internet-sivuilla, joista kerrotaan tarkemmin tiedottamisen yhteydessä.

Asetus ja soveltamisohjeet

Talousjätevesiasetuksesta tehtiin ytimekäs tiivistelmä, jota käytettiin materiaalina asukastilaisuuksissa ja muussa tiedottamisessa. Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa yhteistyössä laadittiin maakunnalliset soveltamisohjeet ongelmakysymyksistä kuntien viranomaisten käyttöön. Ohjeita työstettiin myös seminaareissa ja niitä päivitettiin hankkeen aikana, viimeksi syksyllä 2007. Ympäristökeskus huolehti ohjeiden toimittamisesta kuntiin.

Jätevesijärjestelmän lomakkeet ja ohjeet

Asetuksen vaatimaa kiinteistön jätevesiselvitystä varten tuotettiin nelisivuinen lomake, jonka alueelliset jätevesineuvojat testasivat ja lanseerasivat käyttöön. Lomakkeeseen kirjattiin tiedot kiinteistöllä syntyvistä jätevesistä ja niiden käsittelystä. Nykyisen järjestelmän teho ja kunto arvioitiin kuntotarkastusohjeen pohjalta. Kiinteistökohtaiset käyttö- ja huolto-ohjeet laadittiin mallipohjien avulla. Myös järjestelmän suunnittelijan ja käyttäjän tueksi tehtiin materiaalia.

Hanke tuotti seuraavat jätevesijärjestelmiin liittyvät lomakkeet ja ohjeet, joita jaettiin kaikkien hankealueen toimijoiden käyttöön:

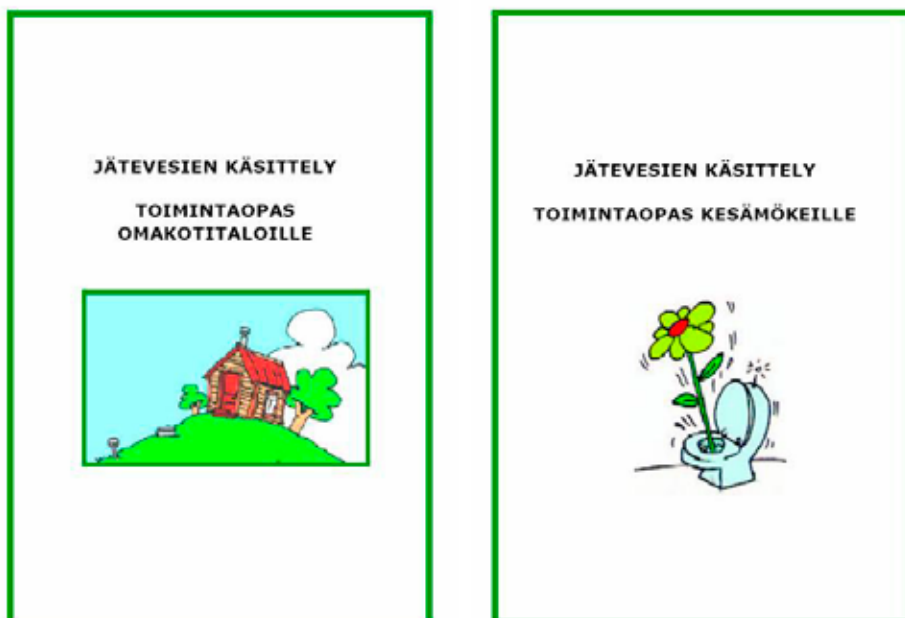
- selvityslomake (liite 2)
- suunnittelu- ja mitoitusohje
- käyttö- ja huolto-ohjemallit eri järjestelmille
- kuntotarkastusohje (liite 3)

Oppaat

Ohjeiden lisäksi kysyntää oli myös laajemmalle tietopakettille. Keski-Suomen ympäristökeskuksessa aiemmin laaditun oppaan pohjalta toimitettiin uudistettu ja laajennettu Haja-asutuksen jätevesien käsittelyopas. Oppaassa oli jäteveden käsittelyvaihtoehtojen ja järjestelmien käytön ja huollon lisäksi myös teoreettisempaa tietoa jätevesien muodostumisesta. Opasta esiteltiin tiedotustilaisuuksissa ja koulutuksissa. Sitä myös jaeltiin kuntiin ja koulutuksiin osallistuneille yrittäjille, lisäksi aktiivisimmat kunnat postittivat opasta alueensa yrittäjille.

Hankkeen harjoittelija kirjoitti asukkaille suunnatut jätevesien käsittelyn toimintaoppaat erikseen omakotitaloille ja kesämökeille. Toimintaoppaat päivitettiin vuonna 2006. Myös kompostikäymälöistä laadittiin opastava ohje.

Hanke jakoi neuvontatilaisuuksissaan runsaasti myös ympäristöhallinnon julkaisemia oppaita ja muita materiaaleja sekä laitevalmistajien esitteitä.

Omakotitaloille ja kesämökeille laadittiin omat jätevesien käsittelyn toimintaoppaat.

Posterinäyttelyt

Hankkeessa kehiteltiin myös uusia keinoja tavoittaa asukkaita ja levittää tietoa. Jätevesien käsittelyyn liittyy paljon asiaa, jota ei voi omaksua hetkessä. Yhdeksi tiedonvälittäjäksi valmistettiin tietoposterit. Jätevesijärjestelmiä esittelevän posterisarjan avulla vaihtoehtoja havainnollistettiin monenlaisissa tilaisuuksissa. Lisäksi toteutettiin kaksi kiertävää kirjasto-näyttelyä. *Jätevesiselvitys*-posterinäyttely kiersi agrologiopiskelijoiden organisoimana 22 kunnankirjastossa. Näyttelyn ansiosta jätevesiasioille saatiin paljon julkisuutta, sillä paikallislehdet uutisoivat näyttelyä aktiivisesti. Vesihuoltohankkeessa laadittiin *Hyvää vettä omasta kaivosta*-posterinäyttely talousveden laadusta, jota myös opiskelijavoimin kierätettiin 16 kunnassa.

Jätevesikansiot kuntiin

Talousjätevesihankkeessa tuotetut neuvontamateriaalit koottiin hankkeen lopussa yhdeksi tietopaketiiksi kansioihin, jotka toimitettiin kuntien viranomaisille ja kunnankirjastoihin. Kirjastoissa jätevesikansiot ovat kaikkien asukkaiden selailtavissa.

Hyvien käytänteiden opas

Tämä hyvien käytänteiden opas kokoaa molempien kehittämishankkeiden onnistumiset ja epäonnistumiset yhteen. Oppaan tavoitteena on jalostaa hankkeiden kokemukset ja tulokset vesihuollon kehittämisen hyväksi käytänteiksi, joista on apua kaikille alalla toimiville.

Uutta tietoa koottiin selvityksillä

Vesihuollon tilanteesta saatiin tietoa hankkeen tilaamalla selvityksillä, jotka tehtiin opiskelijatyönä. Vesihuoltohanke kartoitti mm. asukkaiden tiedontarpeita talousveden laadun seurannassa sekä maitotilojen kokemuksia erilaisista jätevesien käsittelyjärjestelmistä.

Selvitys talousveden laadusta

Vesihuoltohankkeen tavoitteena oli aktivoida haja-asutusalueen asukkaita tutkituttamaan talousvetensä sekä tiedottaa asukkaita hyvän juomaveden merkityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Hankkeen selvityksen mukaan keski-suomalaiset ovat kiinnostuneita juomavedensä laadusta, mutta aiheesta ei osata hankkia tietoa.

Viranomaisilla ja laboratorioilla ei selvityksen mukaan ole juurikaan aikaa tai resursseja tiedotustoimintaan, joten uusia tiedottajatahoja tarvittaisiin. Talousveden tutkimustarpeen tiheys ja laajuus eivät selvästikään ole asukkaiden yleisessä tiedossa. Sekä viranomaisilta, laboratorioilta että asukkailta kerättyjen tulosten mukaan asukkaat kiinnostuvat käyttämänsä veden laadusta yleensä vasta sitten, kun ongelmia ilmenee.

Selvityksen perusteella talousvesiasioista pitäisi tiedottaa aktiivisemmin kylissä esimerkiksi kiertävän infopisteen, kylätilaisuuksien sekä kaivojen kunnostusnäytösten avulla. Lisäksi selkokiehiset www-sivut ja mediatiedottaminen nähtiin tärkeiksi. Myös keskitetyt näyteenottokampanjat lisäisivät asukkaiden kiinnostusta. Vesihuoltohanke jakoi tietoa talousveden laadun seurannasta edellä mainitun posterinäyttelyn avulla. Kaivojen kunnostusnäytöksiä ei yrityksistä huolimatta saatu toteutumaan hankeaikana.

Selvitys maitotilojen jätevedenpuhdistamoista

Maitotilojen käyttökokemuksia jätevesijärjestelmistä kerättiin postikyselyllä. Kyselyyn vastasi eri puolilta maata kolmisenkymmentä viljelijää, joiden maatilalla oli käytössä joko laite- tai maapuhdistamo. Kyselyn keskimääräinen laitepuhdistamon investointikustannus oli 12 900 euroa ja maapuhdistamon 5 100 euroa, puhdistamot oli otettu käyttöön vuosina 1997–2006.

Kaikki vastanneet olivat tyytyväisiä puhdistamon käyttöön ja toimivuuteen. Kuitenkaan lähes puolet kyselyyn vastaajista ei ole selvillä siitä, kuinka tehokkaasti puhdistamo toimii, sillä lähtevästä vedestä ei oteta näytteitä. Yli puolella vastaajista yksi syy puhdistamon hankintaan oli oma kiinnostus ympäristönhoitoa kohtaan. Lainsäädännön vaatimusten lisäksi tärkeitä syitä olivat myös liian pieni lietesäiliö maitohuonevesien varastointiin ja veden aiheuttamat lisäkustannukset lietteen levitysvaiheessa. Viljelijät olisivat kaivanneet enemmän tietoa jäteveden käsittelyn vaihtoehtoista, he kokivat olevansa liikaa laitevalmistajien ja Internetin tiedon varassa.

Maasuodattamo valmistuu kerros kerrokselta työnäytöksessä. Kuva: Heli Tammelin.

Hyvät käytänteet: mitä opimme kouluttamisesta ja neuvonnasta?

Tilaisuuksien markkinointi useita kanavia pitkin oli tärkeää osallistumisen varmistamiseksi. Vaikka hanke saavutti vankan asiantuntija-aseman ja seminaarien ja koulutusten laatuun luotettiin, osallistujien saaminen paikalle ei tapahtunut koskaan itsestään. Kyläaktiivit ja asiaan myönteisesti suhtautuvat yksittäiset ihmiset ovat parhaimmillaan mahtava voimavara tiedotuksessa ja tilaisuuksien järjestelyissä. Parasta tukea markkinoinnille oli tiedotus tuttujen kanavien kautta, esimerkiksi kunnasta tai omalta kyläseuralta tullut kutsu houkutteli ihmiset tilaisuuksiin.

Paikallislehtien ilmoitukset olivat tehokkaita alueellisten tilaisuuksien markkinoinnissa, ja usein lehdistötiedote houkutteli lehtiä tekemään jutunkin aiheesta. Myös maakuntalehdessä ilmoitettiin tapahtumista, mutta palautteen perusteella tilaisuuksiin tultiin hyvin harvoin pelkän Keski-suomalaisen ilmoituksen perusteella. Sähköpostitse kutsuja lähetettiin hankkeen omille asiakkaille ja yhteistyökumppaneiden jakelulistojen välityksellä. Perinteisellä kirjekutsulla oli hyvä vetovoima, se tavoitti ainakin yrittäjät parhaiten. Usein vielä viimeiset postitukset kannattivat ja väkeä saatiin kuin saatiinkin riittävästi paikalle. Joskus myös kunnan yrittäjille asettama kouluttautumisvaatimus oli potku liikellelähtöön.

Paikallisten viranomaisten osallistuminen seminaareihin, asukastilaisuuksiin ja koulutuksiin on muiden toimijoiden mielestä erittäin tärkeää. Rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelutoimen edustajien mukanaolo toi tunteen, että kunnassa ollaan tietoisia jätevesiasetuksen vaatimuksista ja viranomaiset ovat omalta osaltaan mukana uudistuksissa.

Koulutustilaisuuksien luentojen ja muiden asiantuntijapuheenvuorojen sisällöstä on hyvä sopia riittävän tarkasti etukäteen. Joskus luennoitsijan esitys saattoi käsitellä aivan eri asioita kuin hankkeen edustajan kanssa oli sovittu. Tilaisuuksien järjestämisessä päänvaivaa aiheutti myös tarkoituksenmukaisen luentotilan valinta. Paikkakunnalla oli aina vaikutusta siihen, saadaanko yleisöä paikalle. Maakunnan pääkaupunki Jyväskylä osoittautui usein suosituimmaksi seminaaripaikaksi. Pohjoisimman ja eteläisimmän Keski-Suomen väki osallistui mieluiten lähempänä kotikuntaa järjestettyyn tilaisuuteen. Valtakunnalliset kärkiasiantuntijat vetivät aina väkeä ja mediaa paikalle, heidän uudet ajatuksensa virkistivät myös keskustelua.

Monipäiväiset eri kohderyhmille räätälöidyt koulutukset olivat tuloksellisia sekä osallistujien että hankkeen kannalta. Osallistujien sitoutumi-

nen oli hyvä koko koulutuksen ajan ja laajat asiakokonaisuudet saatiin käsiteltyä yhtenäisinä paketteina. Koulutuksia elävöitettiin vaihtelevilla työtavoilla, erityisesti erilaiset käytännön harjoitukset olivat toivottuja. Koulutukset olivat myös erinomainen paikka jakaa tietoa onnistuneista kokeiluista kunnissa ja yrityksissä. Monipuolisista toteutuksista saatiin myönteistä palautetta, esimerkiksi paneelit ja ryhmätyöt tuovat asian moninaisia näkökulmia hyvin esille. Koulutusten ja asukastilaisuuksien materiaali pelkistyi hankkeen aikana. Suurelle yleisölle asia piti kertoa hyvin yksinkertaisesti ja tuttujen esimerkkien avulla. Samasta syystä asukastilaisuuksien ohjelmasta lyhennettiin kokemuksen myötä luento-osuutta ja jätettiin enemmän aikaa kysymyksille ja keskustelulle.

Epäonnistumisena pidettiin osallistujapulaa maaseudun pienyrittäjien tilaisuudessa. Myös kevään 2007 rautakauppiaskoulutus jouduttiin perumaan vähäisen kiinnostuksen takia eikä kaivojen kunnostusnäytöksiäkään saatu järjestymään. Hankkeen aikana huomattiin, että maaseutuvaen tavoittaa parhaiten tilanteissa, joihin he muutenkin osallistuisivat.

Työnäytöskohteita kaivattiin koko ajan enemmän kuin niitä saatiin. Työnäytöksen toteutus ja aikataulutus asukkaan, urakoitsijan ja hankkeen toiveiden mukaisesti oli haasteellista. Eräät kiinteistönomistajat olisivat kaivanneet myös hankkeen suunnitteluavustusta suurempaa taloudellista kannustinta. Parhaimmillaan työnäytökset ovat oiva keino madaltaa uudistusten toteutusta, sillä näytöksissä voidaan esitellä uusia asioita.

Asukastilaisuuksissa ja neuvonnallisissa selvitystyönäytöksissä tieto saatiin jalkautettua ruohonjuuritasolle. Työttömien työllistäminen alan neuvontaan osoittautui myös kannattavaksi ja soveltamiskelpoiseksi ideaksi.

Kehittämishankkeen asenteita muokkaavaan toimintatapaan kuului, että jätevesiasetuksen vaatimuksia esitellään positiivisessa valossa korostamalla sitä, että ravinnepäästöjen vähetessä ympäristön tila paranee ja asumisviihtyvyys lisääntyy. Tärkeää oli löytää uudistuksille perusteluja kohderyhmän lähiympäristöstä. Tiedotuksessa tuotiin esiin esimerkiksi sitä, että tehostuva jätevesien käsittely vaikuttaa myönteisesti oman kaivon veden laatuun ja kotirannan virkistyskäyttöön. Hanketilaisuuksissa käsiteltiin usein myös sitä tosiasiaa, että jätevesijärjestelmän uudistaminen ei aina ole kallis investointi.

Kehittämishankkeen aikana kohdattiin useita ympäristönhoitoon hyvin myönteisesti suhtautuvia asukkaita, myös viljelijöitä. Yllättävän moni oli valmis tarttumaan jätevesijärjestelmänsä uudistamiseen sillä perusteella, että oma kaivo ja ranta pysyvät puhtaina. Lähiympäristön viihtyvyys motivoi myös tarkkailemaan jätevesijärjestelmän toimivuutta

säännöllisesti. Toisaalta hankkeen tilaisuuksiin saapui yleensä aina myös vastarannan kiiski, jonka näkemykset saatiin onneksi useimmiten tukemaan yhteistä asiaa.

Kaiken kaikkiaan sekä asukkaiden että yrittäjien aktivoiminen vaatii aikaa, minkä vuoksi kehittämishankkeen kannattaa olla kestoaltaan useiden vuosien mittainen.

Koulutusten ja neuvonnan hyvät käytänteet

- Tilaisuuksien markkinointi monen kanavan kautta tärkeää; henkilökohtaiset kirjekutsut tehoavat yleensä parhaiten
- Paikalliset kunnan viranomaiset voivat saada yrittäjiä osallistumaan koulutuksiin mm. edellyttämällä alalla toimivilta soveltuvaa koulutusta ja tiedottamalla koulutuksista
- Jos kuntaviranomaiset tiedottavat hankkeen neuvontatilaisuuksista paikallisesti, kuntalaiset aktivoituvat paremmin (esimerkki: kunnasta postitettiin joka kiinteistölle selvityslomake ja kutsu hankkeen tilaisuuteen, jossa opastettiin lomakkeen täytössä)
- Vaihtelevat työtavat, esimerkiksi paneelikeskustelut, ryhmätyöt ja näyttelyt elävöittävät koulutustilaisuuksia ja seminaareja
- Kylien toimijat ovat erinomainen voimavara tilaisuuksien järjestelyissä, jos heidät ensin saadaan innostumaan asiasta
- Kentällä tapahtuvat selvitysnäytökset ja rakentamistyönäytökset ovat oiva keino uusien asioiden jalkautukseen
- Valtion tuella työllistäminen on yksi vaihtoehto jätevesineuvonnan järjestämiseksi

Kantapään kautta opittua

- Alan yrittäjien ja asukkaiden aktivoituminen vie aikansa, minkä vuoksi kehittämishankkeen on hyvä olla usean vuoden mittainen
- Työnäytöskohteiden hankinta ja näyttösten järjestely vaatii paljon suunnittelua ja henkilöresursseja, ja on haastavaa. Kohteiden hankinnassa pitkä hankeaika on eduksi
- Kuntien viranomaisia kaivataan tilaisuuksiin ja koulutuksiin paikalle, ja heidän puuttumisensa koetaan kiinnostuksen puutteena
- Maaseudun pienyrittäjät ja maitotilalliset tavoittaa parhaiten, jos järjestää neuvontaa tapahtumassa, johon he muutenkin osallistuisivat
- Käytännön toimijat kaipaavat koulutuksiin käytännön osioita; vrt. järjestelmien huollon harjoittelu työmaalla

Tiedotus tuotti tulosta

Kehittämishankkeen perustavoitteena oli saada kiinteistöjen jätevesijärjestelmien uudistamiseen vauhtia. Tiedottamisen tavoitteetkin muotoutuivat eri näkökulmista tämän saman päämäärän ympärille. Tiedottamisella hanke halusi:

- välittää tietoa jätevesiasetuksesta maaseudun kiinteistönomistajille, urakoitsijoille, kuntien viranomaisille ja luottamushenkilöille sekä muille toimijoille,
- kertoa kansantajuisesti erilaisista jätevedenkäsittelyn ratkaisuista ja
- kannustaa asukkaita positiiviseen yhteistyöhön.

Tavoitteena oli siis saada kansalaiset tietoisiksi jäteveden käsittelyn uudistuneista vaatimuksista ja sen lisäksi aktivoida heitä tarvittaessa parantamaan omaa järjestelmäänsä siirtymäajan puitteissa. Jatkuva näkyvyys mahdollisimman monilla kanavilla oli tärkeää, koska asia ei ollut yleisesti tunnettu. Tiedotuskanavina olivat hankkeen www-sivut, paikallis- ja maakuntalehdet, radio ja televisio, asukastilaisuudet, kotiin jaettavat tiedotteet ja esitteet, sidosryhmien tiedotuskanavat, kirjastonäytelyt ja messut. Tässä luvussa kuvataan viestinnän haasteita, esitellään hanketiedottamisen tärkeimpiä keinoja sekä eritellään tiedotustoimenpiteiden onnistumisia ja epäonnistumisia.

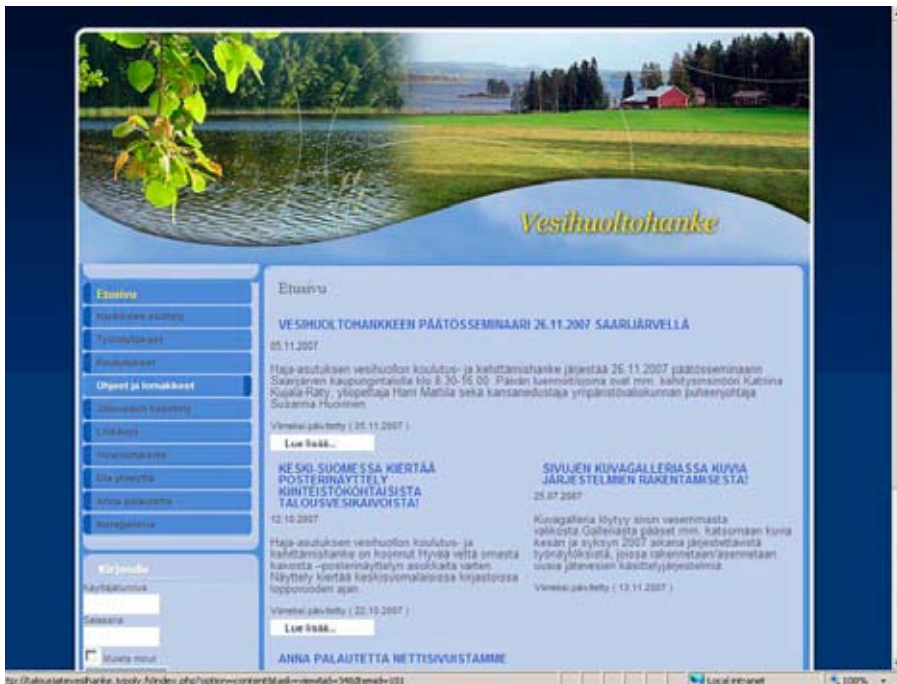
Internet-sivut tietopankkina

Internet mahdollistaa nopean tiedonvälityksen ja materiaalin jakamisen laajalle joukolle. Hankkeen toiminnassa oli tärkeää siirtää tietoa eri toimijaryhmien välillä. Internet-sivujen kautta tiedonvälitys tapahtuu tehokkaasti ja kansalaiset ovat jo tottuneet etsimään tietoa verkosta, joten oman sivuston perustaminen oli käytännössä välttämätöntä. Sivuston suunnittelijaksi valittiin tarjouskilpailun perusteella jyväskyläläinen yritys. Talousjätevesihankkeen sivut avautuivat lokakuussa 2004 ja Vesihuoltohankkeen alkaessa vuonna 2006 sivusto sai uuden ilmeen ja asiiasältö päivitettiin. Vuoden 2007 loppuun mennessä sivustolla oli vierailut noin 12 200 kävijää.

Hankkeen www-sivut ovat sekä ajankohtaisten asioiden tiedotuskanava että materiaalipankki. Etusivulla pääosassa ovat vaihtuvat uutiset ajankohtaisista tapahtumista. Valikoista pääsee eteenpäin hankkeen materiaaleihin. Sivustolta löytyvät hankkeen aikana tuotetut ohjeet ja lomakkeet; tietoa on tarjolla asukkaalle, yrityksille ja viranomaisille. Lisäksi työnäytöksiä on talletettu kuvasarjoiksi.

Verkkosivut ovat hyvä tiedotuskanava erityisesti pitkäkestoisessa hankkeessa. Esimerkiksi koulutusten markkinoinnissa www-sivut toimivat hyvin, ennakoilmoittautumisia alkoi usein sadella jo ennen varsinaista ilmoittautumisaikaa. Sivuston päivittäminen vie kuitenkin paljon aikaa ja jää helposti muiden tehtävien jalkoihin. Vesihuoltohankkeessa päivitykseen kiinnitettiin erityistä huomiota ja verkossa pyrittiin tarjoamaan ajankohtaista tietoa ja uutisia.

Tietoturvan varmistamisen tärkeys havaittiin kantapään kautta, kun sivustolle tehtiin murto. Onneksi sotketut sivut saatiin kuntoon ja ylläpito muistettiin varmistaa jatkossa. Ulkopuolisilta tilattujen järjestelmien päivitystä on tehtävä monta kertaa hankeaikana, ja siihen on muistettava varata aikaa ja rahaa.

Hankkeen verkkosivut ovat avoin tietopankki ja uutiskanava

WWW-sivusto sijaitsee osoitteessa <http://www.jamk.fi/jatevesi>. Vesi- huoltohankkeen päättyessä sivusto uudistettiin ja siirrettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun palvelimelle, joten materiaalit jäivät aiheesta kiinnostuneiden käyttöön.

Mediaa lähestyttiin aktiivisesti

Yhteydenpito tiedotusvälineiden kanssa muotoutui hyvin aktiiviseksi kehittämishankkeessa. Tiedottaminen oli yksi päätehtävä, joten jätevesiasioiden esillä pitäminen ei rajoittunut vain tapahtumien yhteyteen. Kiinteistönomistajien aktivoimiseksi tiedotusvälineille lähetettiin tiedotteita talousjätevesiasetuksen vaatimuksista ja järjestelmien rakentamisen tilanteesta. Jutut pyrkivät konkretisoimaan talousjätevesiasetuksen sisältöä ja aktivoimaan maaseudun asukkaita jätevesijärjestelmien rakentamiseen. Hankehenkilöstö laati joskus myös mielipidekirjoituksia, esimerkiksi epäeettistä laitekauppaa vastaan.

Kehittämishankkeen aikana mediassa julkaistiin noin 150 juttua. Erityisesti paikallislehdet tarttuivat mielellään monia lukijoitaan koskettavaan asiaan. Valtakunnallista näkyvyyttä saatiin Maaseudun Tulevaisuus -lehdessä, jonka vuoden 2005 jätevesiliitteessä hankkeen toiminta pääsi esille. Myös maakuntalehti Keskisuomalaisen kesälomaliitteessä julkaistiin hankkeen aktivoinnin tuloksena kirjoituksia jätevesiaiheista. Keväisissä tiedotuksen tehokampanjoissa hankkeen tekemiä aktivointijuttuja valokuvineen jaettiin lehdistön käyttöön ja medioilta toivottiin, että ne julkaisisivat jutut samoihin aikoihin. Valmiin materiaalipaketin tarjoaminen on käyttökelpoinen toimintatapa erityisesti paikallismedian kanssa. Myös sähköisissä viestimissä hanke esiintyi useita kertoja.

Kevään 2007 kampanjassa pyrittiin saamaan maakunnan paikallislehtiin yhteinen teemaliite. Hankkeen henkilöstön kirjoittamia vesihuoltoaiheisia juttuja tarjottiin kaikkiin paikallislehtiin, lisäksi hanke toimitti tiedotusvälineille juttuvinkkejä ajankohtaisista ja tärkeistä teemoista. Juttuvinkkilistalle koottiin mielenkiintoisia haastateltavia ja erilaisia näkökulmia. Haastateltaviksi lupautuneiden henkilöiden, yrittäjien, asukkaiden ja viranomaisten yhteystietoja jaettiin lehdille kymmenittäin, kullekin lehdelle pyrittiin löytämään sen levikkialueella toimivat henkilöt. Maakunnallisesta jätevesiliitteestä jouduttiin luopumaan, mutta jutut saivat tilaa useissa laajalevikkisissä kesänumeroissa. Panostus kannatti, sillä tärkeä asia saatiin näin esiin paikallisella tasolla.

Vesihuoltohanke kouluttaa

Hanke: Keski-Suomalaisten hanke kouluttaa yrittäjiä ja asukkaita.

Teija Nieminen, IAKK

Keski-Suomen alueella on lähes 100 haja-asutuksen vesihuoltohanke, jossa on keskimääräinen asukasluku noin 17 ihmistä. Hanketta hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvoimavarojen tutkimuskeskus. Eri-omajärjestelmien haakkeiden kokeilyhankkeet ovat haja-asutuksen vesihuollon yrittäjiä ja asukkaita. Kokeilyohjelman hanke päättyi tänä vuonna loppuun.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta. Vesihuoltohanke alkoi osavuosittain suunnitella omistajat sekä suorittaa itse suunnitellun vesihuollon kunnostus- ja laatuohjelmien.

Koulutuksen on osallistuneet paikalliset asukkaat, vesihuoltoalan ja ympäristöalan ammattilaiset ja paikalliset viranomaiset. Koulutuksen tavoitteena on saada uusia yrittäjiä vesihuoltohanke.

Keski-Suomen alueella on arviolta 15 000 ihmistä, joiden jätevesijärjestelmät

ovat vanhoja ja niiden korjaaminen on kallis. Jätevesijärjestelmien uudistaminen tarvitaan pitkävaikutteisena investointina tulevaisuuden vakaaksi.

Vesihuoltohanke on viiteprojekti, jossa on osittain suoritettu jätevesijärjestelmien uudistaminen. Viiteprojektin avulla on saatu tietoa siitä, miten jätevesijärjestelmien uudistaminen voidaan tehdä. Viiteprojektin avulla on saatu tietoa siitä, miten jätevesijärjestelmien uudistaminen voidaan tehdä. Viiteprojektin avulla on saatu tietoa siitä, miten jätevesijärjestelmien uudistaminen voidaan tehdä.

Keski-Suomen alueella Vaajakoskella järjestettiin hankekoostumisen osana koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on saada uusia yrittäjiä vesihuoltohanke.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta.

Suorittajakoulutuksessa maaperän soveltavuutta jätevesijärjestelmien soveltamiselle tutkitaan maastossa.

Suorittajakoulutuksen osallistajat pääsivät tutustumaan erilaisiin kokeilyhankkeisiin jätevesien käsittelyjärjestelmiin.

soveltavuutta on tutkittu maastossa. Koulutuksen tavoitteena on saada uusia yrittäjiä vesihuoltohanke.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta.

Jätevesijärjestelmien uudistaminen on kallis. Jätevesijärjestelmien uudistaminen tarvitaan pitkävaikutteisena investointina tulevaisuuden vakaaksi.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta.

Koulutuksen tavoitteena on saada uusia yrittäjiä vesihuoltohanke.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta.

Koulutuksen tavoitteena on saada uusia yrittäjiä vesihuoltohanke.

Vesihuoltohanke on koostunut viiteen yksiköön ja kuluu tänä vuonna noin 30 vesihuoltohanketta.

Vesihuoltoasiaa saatiin esille myös omien lehtiartikkelien välityksellä

Tiedotusvälineille lähetettiin aina kutsu hankkeen seminaareihin ja toimittajille annettiin mahdollisuus haastatella luennoitsijoita. Erillinen tiedotustilaisuus järjestettiin keväällä 2007 haja-asutuksen jätevesiseminaarissa. Tilaisuus onnistui hyvin, maakunnan tärkeimmät mediat olivat paikalla. Hankkeesta arvioitiin, että myös saman kesän huussiseminaarissa olisi pitänyt järjestää tiedotustilaisuus, sillä paikalla oli runsaasti toimittajia. Vesihuoltohankkeen päätöseminaarissa oli lehdistötilaisuus, johon onnistuttiin saamaan kansanedustajatasoisen puheenvuoro.

Lehtijuttuja ja muuta medianäkyvyyttä seurattiin tarkoin. Jyväskylän ammattikorkeakoulun viestinnän vaikuttavuutta arvioidaan jatkuvan lehdistöseurannan avulla. Seurannassa näkyvät osuina myös hankkeista kertovat artikkelit ja ohjelmat, mikäli toimittaja muisti mainita hallinnoijaorganisaation nimen jutun yhteydessä. Hanke itse seurasi aktiivisesti lehtikirjoittelua ja kaikki jutut arkistoitiin kansioon.

Suurilla ja pienillä messuilla

Kehittämishanke osallistui sekä valtakunnallisille rakentamis- ja maatalouskonemessuille että paikallisille asumismessuille useita kertoja. Erityisesti isoille messuille osallistuminen vaati paljon työtä, mutta samalla vaikutavuus koettiin hyväksi.

Rakentaminen ja Talotekniikka -messut

Kehittämishanke osallistui Jyväskylässä järjestetyille Rakentaminen ja Talotekniikka -messuille eri tavoin kolmena vuonna. Idea yritysten ja hankkeen yhteisestä messuesiintymisestä tuli yhteistyöyritykseltä. Näyttelyosaston lisäksi hanke järjesti messuilla jätevesijärjestelmien rakentamisen asiantuntijaluentoja, jotka vetivät vuodesta toiseen salit täyteen. Rakennusmessut olivat oikea paikka asiasta tiedottamiseen. Tämän huomasi myös messujärjestäjät, sillä hankkeelta tilattiin jätevesirakentamisesta luennot vuosi toisensa jälkeen.

Kevään 2007 messuille hanke osallistui uudella konseptilla. Siellä toteutettiin *Haja-asutusalueen jätevesijärjestelmät* -seminaaritilaisuus, jonka ohjelmasta vastasivat pääasiassa vierailevat luennoitsijat. Seminaari järjestettiin yhdessä Koneyrittäjien liiton kanssa ja se oli tarkoitettu erityisesti koneurakoitsijoille. Tiedottamisessa käytettiin mediatiedottamisen ja omien jakelulistojen lisäksi koneyrittäjäjärjestön verkostoja. Urakoitsijaseminaari onnistui hyvin, maksuttomuus oli varmasti osasyynä runsaaseen yleisömäärään.

KoneAgria-näyttely

Hanke oli yhdessä laitevalmistajien kanssa mukana myös Jyväskylän KoneAgria-maatalouskonenäyttelyssä kolmena vuonna. Hankkeen organisoimalla yhteisosastolla oli mukana kuudesta yhdeksään yritystä. Ensimmäisellä kerralla hanke järjesti näyttelyyn myös vierailukohteiksi kaksi maatilaa, joissa esiteltiin panospuhdistamoja. Vierailukohteet eivät saavuttaneet yleisön suosiota, ja hankkeen arvion mukaan ne sijaitsivat liian kaukana Jyväskylästä.

Toisella kerralla tehtiin yhteistyötä myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin kanssa, samalla osastolla esiteltiin jätevesiasian lisäksi muuta yksikön tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä agrologikoulutusta. Kolmantena syksynä oltiin taas liikkeellä pelkästään yritysten kanssa. Yhteisosastolle annettiin ytimekäs nimi: ”Jätevesi-info”.

Rakennusmessujen tapaan KoneAgriassakin järjestettiin teemaluentoja. Vuonna 2005 puhuttiin kahdeksalla eri luennolla haja-asutusalueiden vesihuollosta yleensä ja maitotilojen jätevedenkäsittelystä myös erikseen. Luennoista kiinnostui 132 kuulijaa. Seuraavan vuoden *Tartu toimeen – kunnosta jätevesijärjestelmäsi* -tietoiskujen yleisömenestys ei sen sijaan ollut kovin hyvä. Maaseudun väki ei kiinnostunut luennoilla istumisesta maatalouskonenäyttelyssä, mutta osastolla tarjottu neuvonta oli sen sijaan suosittua.

Paikalliset messut

Vesihuoltohanke osallistui myös pienemmille kesämessuille. Hankkeen osastolla oli jaossa hankkeen ja laitevalmistajien esitteitä ja messuvieraita jututettiin näiden kiinnostuksen mukaan. Johtopäätös oli kuitenkin se, että jätevesiasiat jäävät pienillä yleismessuilla taka-alalle kesäisen markkinahumun keskellä.

Yritysten kanssa esinnyttiin yhteisellä jätevesiosastolla KoneAgria-näyttelyssä. Kuva: Eveliina Kimmunen.

Yhteydenpitoa monilla kanavilla

Medioille tiedottamisen lisäksi ryhdyttiin heti hankkeen alussa luomaan yhteyksiä yhteistyökumppaneihin ja sidosryhmiin myös tiedotusyhteistyön merkeissä. Esimerkiksi Keski-Suomen Kylät ry:n kanssa sovittiin, että hankkeen tiedotteita voidaan liittää maakunnan kylätoimikunnille lähtevän jäsenpostituksen yhteyteen. Samoin Keski-Suomen matkailun ja elintarvikealan koordinaatiohankkeiden kautta saatiin hankkeen tiedotteita jakoon pienyrityksille. Maidontuottajille jaettiin tietoa KoneAgriamessuista ja työnäytöksistä Keski-Suomen Maitokunnan (nyk. Osuuskuunta Maitosuomi) ”tonkkapostiksi” kutsutun maatilajakelun kautta.

Yrittäjäjärjestöt, esimerkiksi Koneyrittäjien liitto, välittivät hankkeen koulutuksista tietoa jäsenilleen. Myös MTK Keski-Suomi jakoi koulutus-kutsuja tuottajayhdistyksilleen. Koulutusesitteiden laajan jakelun eteen nähtiin paljon vaivaa, esimerkiksi vesihuoltotalkkarikoulutuksen kutsuja varten etsittiin potentiaalisten yrittäjien tietoja yksitellen Internetistä. Kuntien kanssa tehtiin paljon tiedotusyhteistyötä erityisesti asukastilaisuuksien järjestelyissä. Aktiivisimmat kunnat jakelivat mielellään hankkeen materiaalia omien asukastiedotteidensa mukana.

Työnäytöksissä oli tarjolla myös neuvontamateriaalia. Kuva: Tarja Stenman.

Asiantuntijan puheenvuoro

Ympäristölakimies Ritva Schiestl
Keski-Suomen ympäristökeskus

Jätevesijärjestelmien rakentamisen ajoitus lyötävä lukkoon kunnissa

Ympäristölakimies Ritva Schiestl seuraa haja-asutusalueiden vesihuoltoasioita kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen näkökulmasta. Hänen mukaansa kuntien suuri haaste on saattaa vesihuollon kehittämissuunnitelmat ajan tasalle siten, että kiinteistöjen omistajat voivat valita jätevesijärjestelmänsä oikean tiedon varassa.

Ympäristöhallinto kannustaa kuntia ja kiinteistönomistajia yhteisten jätevesijärjestelmien rakentamiseen kiinteistökohtaisten ratkaisujen sijasta. Schiestlin kanta onkin, että jätevesiasetuksen siirtymäkauden aikarajoissa tulee tarvittaessa joustaa ympäristönsuojelulain säännösten mahdollistamalla tavalla.

– Kuntien ei pitäisi velvoittaa asukkaita hätiköiden kiinteistökohtaisten järjestelmien uusimiseen, mikäli kunta tai vesiosuuskunta on sitoutunut rakentamaan viemäriverkoston, vaikka se valmistuisi vasta vuoden 2014 jälkeen, Schiestl sanoo.

– Näissä tilanteissa on harkittava mahdollisuutta määräaikaisen kiinteistökohtaisen poikkeuksen myöntämiseen.

Yhteinen järjestelmä säästää kustannuksia ja ympäristöä

Valtakunnallisena tavoitteena on, että maankäyttöä suunnitellaan koko kunnan tasolla kokonaisuutena siten, että myös vesihuollon järjestäminen otetaan huomioon jo kaavoitusvaiheessa. Järjestäytyneiden vesiosuuskuntien verkostojen ohella jätevedenkäsittelyä varten on alettu rakentaa yhä enemmän myös pienimuotoisempia, kahden tai muutaman kiinteistön yhteisiä järjestelmiä.

Ritva Schiestlin mukaan yhteinen jätevesijärjestelmä on sekä ympäristön että kustannusten säästön kannalta aina kiinteistökohtaista parempi vaihtoehto siellä missä se on mahdollista toteuttaa. Valtio kannustaa yhteisjärjestelmiin myös rahallisesti, sillä haja-asutusalueiden vesihuolto- ja viemärintihankkeisiin myönnettäviä avustuksia suunnataan erityisesti laitosmaisen verkoston rakentamiseen.

Tiedotukselle ja koulutukselle yhä tarvetta

Ritva Schiestlin mielestä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kehittämishanke edisti maaseudun vesihuollon järjestämisen yhteistyötä Keski-Suomessa kantamalla huolta eri toimijoiden mukanaolosta. Hänen mielestään hankkeen merkittävintä toimintaa oli jätevesisäädösten uudistumiseen liittyvä tiedotus ja koulutus.

– Vesihuoltojärjestelmien suunnittelijoille tarkoitetut koulutukset sekä kylillä järjestetyt asukastilaisuudet olivat erittäin tarpeellisia, Schiestl toteaa. Myös eri toimijatahojen yhteiset seminaarit tarjosivat mahdollisuuden vuoropuheluun kiinteistönomistajien, viranomaisten, suunnittelijoiden, urakoitsijoiden ja laitevalmistajien välillä.

Vesihuoltohankkeen päättyessä Schiestliä mietitytti vielä se, osataanko uusia järjestelmiä käyttää ja huoltaa oikein.

– Myös pienten, muutaman kiinteistön yhteisten järjestelmien vastuuhenkilöt kaipaavat koulutusta hallinnoinnista ja vastuukysymyksistä, Schiestl arvelee.

Yhtenäisyyttä kuntien ohjeistukseen

Ritva Schiestlin pitää tärkeänä kehittämiskohteena myös viranomaisten käytänteiden yhtenäistämistä kunnissa. Sekä jätevesiasetukseen liittyvissä rakentamismääräyksissä että asetuksen toteutumisen valvonnassa on vielä tekemistä.

Kuntien palvelurakennemuutos vaikuttaa todennäköisesti siihen suuntaan, että kunnat tekevät tulevaisuudessa enemmän yhteistyötä myös ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan alueilla. Schiestlin mukaan kuntaviranomaisten toiminta ja ohjeistukset yhtenäistyvät myös sitä kautta, ja nykyistä vahvemmat yksiköt pystyvät tarjoamaan laadukkaampaa neuvontaa myös pienten kuntien asukkaille.

Hanke pyrki levittämään tietoa säännöllisellä ajankohtaistiedotteiden jakelulla. Sähköpostitse tai kirjeitse lähestyttiin tiettyjä kohderyhmiä muutaman kerran vuodessa. Jakelut oli suunnattu kuntien viranomaisille, yrittäjille ja kylätoimikunnille. Lisäksi viranomaisille tiedotettiin hankkeen toiminnasta vuosittaisissa tapaamisissa, joita järjestettiin seutukunnittain. Kuntapalavereissa kuultiin myös viranomaisten toiveita jatkotoimenpiteiden suunnittelua varten.

Myös rahoittajat ovat kiinnostuneita hankkeen toiminnasta. Hankkeissa laadittiin rahoittajan ohjeiden mukaiset väli- ja loppuraportit liitteineen. Hanke raportit sisältävät paljon yksityiskohtaisia tietoja hankkeen tuloksista.

Internet-sivujen lisäksi hankkeen käyntikortina maailmalla toimivat esitteet, ilmoitukset ja muut tuotokset.

Maaseudun vesihuollossa on monta ulottuvuutta.

*Kuvat: Mirja Hurskainen,
Eveliina Kinnunen, Katja
Oksala ja Pekka Rötönen/
Tähtikuva.*

Hyvät käytänteet: mitä opimme tiedottamisesta?

Mediatiedottaminen oli tärkeä toimintamuoto kehittämishankkeessa, sillä perustavoitteena oli lisätä tietoa ja osaamista jätevesiasioissa koko maakunnan tasolla. Hankkeen vahvuus oli oman tiedotusmateriaalin tuottaminen. Materiaaleja tehtiin ensisijaisesti neuvonta- ja koulutus-tarkoituksiin, mutta myös tiedotteiden ja lehtiartikkeleiden laatiminen nähtiin tärkeäksi. Valmiiden juttujen yhteydessä hanke toimitti myös valokuvia toimittajien käyttöön.

Hankkeessa tavoiteltiin järjestelmällistä ja jatkuvaa yhteyttä mediaan, ja se tuotti tuloksia. Vesihuoltoasiat olivat koko hankeajan hyvin esillä Keski-Suomen lehdistössä, ainakaan tehostetun tiedottamisen kampanjat eivät voineet jäädä keneltäkään huomaamatta. Koko maakunnan paikallislehtien yhteinen jätevesiliite jäi kuitenkin toteutumatta, vaikka keväällä 2007 sen julkaisemiseksi tehtiin sinnikkäästi tiedusteluja päätoimittajien taholle.

Yhteydenpito sidosryhmiin oli toinen tärkeä toimintatapa. Hanke organisoisi erilaisia tilaisuuksia ja kutsui koolle erityisesti viranomaisia hyvien käytänteiden neuvottelujen merkeissä. Myös sähköpostitiedotteita lähti säännöllisesti. Hanke käytti myös järjestöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden jäsenjakeluja tiedottamisen kanavana. Palautteiden perusteella hankkeessa todettiin, että oman ammattijärjestön kautta tullut kutsu houkuttelee koulutukseen tehokkaammin kuin entuudestaan vieraan hankkeen suora tiedote. Varsinkin rakennusmessujen yhteydessä järjestettyyn jätevesiseminaariin saatiin runsaasti osallistujia koneyritysten omien tiedotuskanavien ansiosta.

Valtakunnallisille messuille osallistuminen on kaiken kaikkiaan iso ponnistus, jolla saadaan asialle hyvin näkyvyyttä. Tiedottamiseen kannattaa panostaa, jotta messujen hyödyt saadaan irti täysimääräisesti. Yhteistyöyritysten kanssa toteutetut yhteisosastot messuilla vaativat paljon etukäteistyötä. Järjestelyt ja sopimusten laadinta edellyttävät useiden kuukausien tiivistä yhteydenpitoa yritysten kanssa. Joissakin tapauksissa yhteisosaston pelisääntöjä ja työnjakoa jouduttiin varmistamaan moneen kertaan.

Hankeviestintään kuuluu tiedottamisen lisäksi paljon muutakin yhteydenpitoa, esimerkiksi kutsu- ja saatekirjeitä sekä hankeraportointia. Selkeän sisällön lisäksi on muistettava myös viestinnän ulkoiseen ilmeeseen liittyvät eri rahoittajien viestintäohjeet. Joskus ilmenikin ongelmia hallinnoijan ja rahoittajien ohjeiden yhteensovittamisessa, mutta maalais-

järjellä ja neuvottelemalla ilmoitukset ja tiedotteet saatiin aina aikanaan maailmalle. Usean rahoittajan hankkeessa tiedotuksesta olisi kannattanut pitää yhteisneuvottelu jo alussa turhan työn välttämiseksi.

Neuvonta- ja koulutushankkeessa oman haasteensa tuo toiminnan nopeatempoisuus: työnäytökset saattavat järjestyä viikon varoitusaajalla tai koulutustilaisuuden toteutuminen vaatii moninkertaista lisätiedotusta. Suunnitelmallisuus ja hyvissä ajoin tehdyt tiedotuksen varasuunnitelmat ehkäisevät sählinkiä.

Tiedottamisen hyvät käytänteet

- Aktiivinen mediatiedottaminen tuo näkyvyyttä, tiedottamisessa tarvitaan määrää, jatkuvuutta ja laatua
- Tiedotustilaisuuden järjestämistä kannattaa kokeilla kiinnostavien tapahtumien ja asiantuntijoiden yhteydessä
- Internet-sivut ovat erinomainen tiedotuskanava pitkäkestoisiin hankkeisiin, mutta vaativat rahaa sekä säännöllistä panostusta päivitykseen ja tietoturvan varmistukseen
- Tiedotusyhteistyö sidosryhmien kanssa tuo hyviä tuloksia ja valmiiden tiedotuskanavien kartoittamiseen ja yhteistyön rakentamiseen kannattaa nähdä vaivaa heti hankkeen alussa
- Tiedotuksessa aktiivinen median lähestyminen kannattaa: esimerkiksi valmiiden juttujen tarjonta kerralla kaikkiin paikallislehtiin ja valmiiksi varmistetut haastateltavat ja juttuaiheet
- Yhteismessuosastot yritysten kanssa ovat näkyvä tapa tuoda asiaa esille, mutta vaativat huomattavan työpanoksen ja ennakkosuunnittelun

Kantapään kautta opittua

- Rahoittajien ja hallinnoijan viestintäohjeet on mahdollista sovittaa yhteen, mutta neuvottelut kannattaa käydä heti hankkeen alussa turhan työn välttämiseksi
- Hankkeille kannattaa tehdä tiedotussuunnitelmat ja lisäksi tapahtuma-kohtainen tiedotus on hyvä suunnitella perusteellisesti ennakkoon
- Maakunnan paikallislehtien yhteinen jätevesiliite ei ollut mahdollinen
- Maakuntalehtien ilmoitukset ovat hintaansa nähden usein tehottomia, paikallislehdet ja muut kanavat tavoittavat mahdolliset osallistujat paremmin
- Osallistuminen neuvontapisteellä kesätapahtumiin, joiden aihe on kaukana asiasta, on usein turhaa ajanhukkaa

Ennakointi ja jatkuva kehittäminen tukivat hanketyötä

Tarpeet kartoitettiin hankesuunnittelun perustaksi

Talousjätevesiasetus toi esiin lukuisia kehittämistarpeita haja-asutusalueiden jäteveden käsittelyssä. Uudistusten toteuttaminen on mittava ympäristönsuojelu-urakka haja-asutusalueilla, sillä muutostarpeet koskevat kymmeniätuhansia ihmisiä yksistään Keski-Suomen maaseudulla. Asetuksen voimaantullessa millään taholla ei ollut tarpeeksi tietoa siitä, miten vaatimukset käytännössä toteutetaan. Jo etukäteen oli arvattavissa, että yhtäkkistä rakentamisinnostusta ei tulla näkemään, vaan investointipäätökset tehdään lähempänä siirtymäajan loppua. Vesihuollon kehittämishankkeelle oli siis selkeä tilaus: maakunnassa tarvittiin tehokasta toimijaa levittämään tietoa ja koordinoimaan käytänteiden yhtenäistämistä.

Hankesuunnittelussa hyödynnettiin aktiivisesti kentän palautetta. Jo ennen asetuksen voimaantuloa Keski-Suomessa toteutettiin maakunnallinen esiselvityshanke, jolla kartoitettiin talousjätevesien käsittelyn tilannetta ja asetuksen edellyttämiä uudistustarpeita viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla. Vuonna 2003 valmistunut esiselvitys jäseni alan tiedotus- ja koulutustarpeet, joiden pohjalta Talousjätevesihanke suunniteltiin. Myös muualla maassa toimi talousjätevesiasetuksen voimaantulon aikaan vastaavia maakunnallisia kehittämishankkeita. Talousjätevesihankkeen alkuvaiheessa muihin hankkeisiin otettiin yhteyttä ja perehdyttiin niiden löytämiin hyviin käytänteisiin. Tiedonvaihto muiden hankkeiden kanssa jatkui koko hankeajan, joten myöhemmin Vesihuoltohankkeen suunnittelussa voitiin hyödyntää myös maakunnan rajojen ulkopuolelta tulleita ideoita. Hankkeen edetessä Keski-Suomessa jalostunutta tietoa jaettiin vastaavasti muualle maahan.

Molemmissa hankkeissa kerättiin järjestelmällisesti palautetta koulutuksista ja seminaareista. Kohderyhmältä ja muilta yhteistyökumppaneilta pyydettiin arviointia hankkeen toiminnasta myös erillisten kyselyjen avulla. Vesihuoltohankkeen valmistelussa käytettiin mm. Talousjätevesihankkeen loppuvaiheessa tehtyjen kyselyjen tuloksia, erikseen kysyttiin kylien, yrittäjien, kuntien viranomaisten, yhteistyöyritysten ja ohjausryhmän mielipiteitä. Syksyllä 2005 järjestettiin kehittämistarpeita

kartoittava työpaja, johon kutsuttiin laajasti sekä kohderyhmien että yhteistyökumppaneiden edustajia. Työpaja toteutettiin ns. GOPP-menetelmällä. Kehittämistarpeita nousi esiin niin asukkaiden aktivoinnissa ja tiedon saannissa kuin kylien yhteishengessä ja yrittäjien osaamisessa. Työskentelyn pohjalta muotoiltiin jatkohankkeen eli Vesihuoltohankkeen painopisteet.

Hankehenkilöstö teki Vesihuoltohankkeesta kaksi väliarviointia GOPP-menetelmällä. Kentän palautteen perusteella hankemuotoisille aktivointitoimille oli tarvetta edelleen hankkeen lähestyessä loppuaan. Syksyllä 2007 alan toimijoita ja sidosryhmiä kutsuttiin jälleen laajaan GOPP-työpajaan valmistelemaan mahdollista jatkohanketta.

Suunnittelun yhtenä laatumittarina voidaan pitää hankehenkilöstön arviota hankkeen onnistumisesta. Väliarvioinnissaan henkilöstö piti myönteisenä sitä, että hankkeen toiminnalle oli todellinen tarve, ajankohta vesihuollon kehittämishankkeelle oli oikea. Myös toteutetut toimenpiteet tukivat henkilöstön mielestä hankkeen tavoitteiden saavuttamista.

Asiantuntijan puheenvuoro

Ympäristöjohtaja Päivi Pietarinen
Jyväskylän kaupunki

Jätevesijärjestelmien uusimiseen vauhtia tiedotuksella

Jyväskylän ympäristöjohtaja Päivi Pietarinen on seurannut haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmien kehitystä laajasti. Hän on viranomaistehtävänsä ohella toiminut Jyväskylän ammattikorkeakoulun vesihuoltohankkeiden ohjausryhmässä, vuosina 2006–2007 puheenjohtajana. Maakunnan pääkaupunkiin hän siirtyi ympäristöpäällikön tehtävästä Jämsästä, Keski-Suomen lounaiskulmalta.

Suurimpana talousjätevesiasetuksen haasteena on Pietarisen mielestä saada jätevesijärjestelmien uudistamiseen vauhtia. Hänen mukaansa maakunnallinen vesihuoltohanke on ollut kunnille tärkeä yhteistyötaho kun jätevesiasetuksen tuomista muutostarpeista on tiedotettu asukkaille. Tietoisuus kunnan roolista jätevesijärjestelmien saneerauksissa ei ole vielä kovin hyvä.

– Kiinteistöjen omistajat eivät aina ole yhteydessä rakennusvalvontaan alkaessaan suunnitella järjestelmää, vaan hankkivat ensin suunnittelijan, Pietarinen sanoo. Suunnittelijat sen sijaan osaavat jo kysyä aktiivisesti kuntakohtaisia ohjeistuksia. Kuntaviranomaiset tekevät yhteistyötä myös laitevalmistajien kanssa, esimerkiksi selvittäessään järjestelmien toimivuutta.

Tiedotusmateriaalille on ollut kysyntää

Kuntiin ja kyliin asukkaiden keskuuteen jalkautunut kehittämishankkeen tiedotustoiminta saa kiitosta Pietariselta.

- Aktiiviset asukkaat ja yrittäjät ovat saaneet hankkeen palveluista eniten irti, hän arvioi.
- Erityisesti niissä kunnissa, joissa jätevesiasetuksen toimeenpanoon panostetaan, on yhteistyö eri toimijoiden välillä kehittynyt rakentavaan ja asiantuntemusta edistävään suuntaan.

Päivi Pietarisella on kokemusta hyvästä yhteistyöstä myös kunnan eri viranomaisten välillä.

- Jämsässä ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta toimivat samassa yksikössä ja laadimme yhdessä pelisäännöt jätevesijärjestelmien toteutusta varten, Pietarinen kertoo.
- Hyödynsimme myös kehittämishankkeen materiaaleja, muokkasimme esimerkiksi jätevesiselvityslomakkeesta liiteasiakirjan rakennuslupahakemukseen.

Pietarinen pitää tiedottamista ja koulutusta tarpeellisena edelleen, jotta passiivisimmatkin haja-asutusalueiden asukkaat ja viranomaiset saadaan hereille. Tietämättömyys saattaa aiheuttaa asukkaalle myös taloudellisia menetyksiä, sillä liikkeellä on vastuuttomia laitekauppiaita, joita ei aina kiinnosta järjestelmän soveltuvuus kiinteistön olosuhteisiin. Pienten paikkakuntien ongelma voi olla myös puute osaavista suunnittelijoista ja urakoitsijoista.

Kunnat kaipaavat soveltamisohjetta

Kuntien haastava tehtävä on tarjota riittävästi ohjeistusta ja neuvontaa asukkailla. Päivi Pietarisen kokemuksen mukaan ympäristönsuojeluviranomaisten toiminta on jätevesijärjestelmien valvonnassa melko yhtenäistä, mutta rakennusvalvonnassa tulkinnanvaraisuutta jää enemmän.

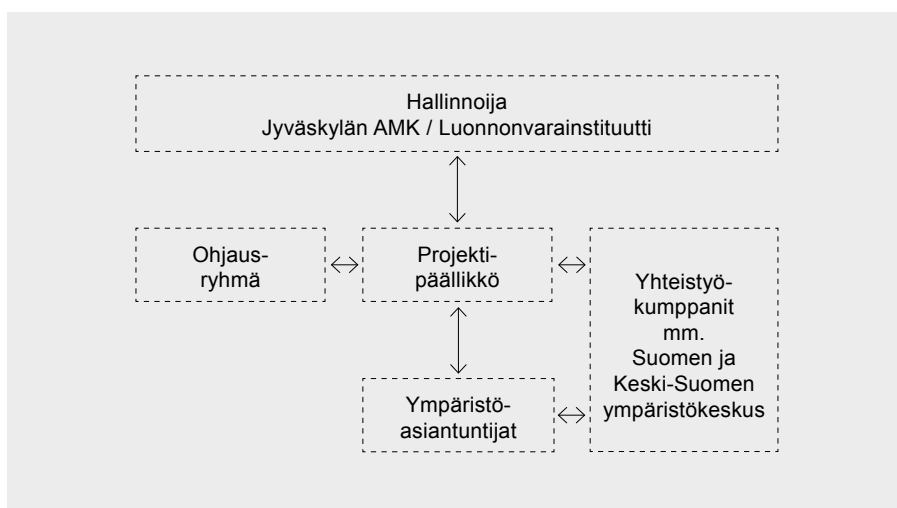
Pietarinen pitää tulkintaeroja resurssiongelmana.

- Kunnat ovat hyvin eri asemassa resurssien suhteen, pienessä kunnassa yksi ihminen hoitaa monen viranomaisen tehtävät, Pietarinen toteaa. Hän toivookin ympäristöhallinnolta valtakunnallista soveltamisohjetta viranomaisten tueksi.

Kunnat voisivat Pietarisen mielestä aktivoida jätevesijärjestelmien uusimista ensin kaikkien tärkeimmillä alueilla, kuten rannoilla ja pohjavesialueilla. Myös kuntien sitoutuminen vesihuollon kehittämissuunnitelmiin on hänen mielestään tärkeää, sillä suunnitelmiin merkityt viemäriverkot ohjaavat selvästi rakentamista.

Selkeät tavoitteet ja onnistunut työnjako toivat tehokkuutta

Kehittämishankkeen toiminta säilyi koko neljän vuoden ajan johdonmukaisena ja tavoitteet olivat selkeät. Vaikka henkilövaihdoksia oli useita – hankkeissa työskenteli yhteensä kymmenen työsuhteista työntekijää – toiminnan jatkuvuutta tuki se, että päävastuu säilyi lähes koko ajan samalla henkilöllä. Esiselvityshankkeen vastuuhenkilö toimi myös molempien varsinaisten hankkeiden projektipäällikkönä puolen vuoden katkosta lukuun ottamatta.

Kuva 19. Vesihuoltohankkeen organisaatio

Toimiva tiimi

Hankehenkilöstö oli asiantuntevaa ja motivoitunutta, joten rekrytointeja voidaan pitää onnistuneina. Työntekijätiimin perusjoukko muodostui koko hankeajan 3–5 työntekijästä, joiden työnjako tosin muotoutui erilaiseksi eri hankkeissa. Talousjätevesihankkeessa asiantuntijatiimin muodostivat projektipäällikkö ja kolme alueellista jätevesineuvojaa. Jätevesineuvojat toimivat itsenäisesti omalla alueellaan, järjestivät asukastilaisuuksia ja tekivät selvityskäyntejä kiinteistöillä. Yhteisten koulutusten ja seminaarien järjestelyihin osallistuivat tilanteen mukaan kaikki työntekijät.

Vesihuoltohankkeessa hanketiimiin kuului projektipäällikön lisäksi kaksi projekti-insinööriä sekä osa-aikaiset projektisihteeri ja -suunnittelija. Vesihuoltohankkeessa toiminta painottui enemmän maakunnallisiin koulutuksiin ja työnäytöksiin. Kaksi työntekijää järjesti tilaisuuksia ja tapahtumia siten, että sama henkilö hoiti yhden tapahtuman kokonaisuutena: tilavaraukset, lehti-ilmoittelun ja muun tiedottamisen. Vastaavasti työnäytökset olivat pääsääntöisesti yhden henkilön vastuulla. Myös Internet-sivuilla oli nimetty vastuuhenkilö. Agrologiopiskelijoita oli mukana molemmilla hankejaksoilla. Tämä yhteistyö Luonnonvarainstituutin maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman kanssa kirjattiin jo Vesihuoltohankkeen hankesuunnitelmaan. Opiskelijat ovat hyvä työvoimareservi hankkeille, mutta heidän ohjaukseensa on osattava varata riittävästi aikaa.

Projektipäällikön vastuulla olivat hallinnolliset tehtävät, ensisijaisesti taloushallinto ja esimiestyö. Lisäksi projektipäällikkö analysoi jatkuvasti hankkeen toiminnan kehittämistarpeita.

Vesihuoltohankkeen henkilökunta koolta Tarvaalassa kesällä 2007. Vasemmalta: Mirja Hurskainen, Heli Tammelin, Tarja Stenman, Nina Pimiä ja Eveliina Kinnunen. Kuva: Pasi Piesanen.

Hankkeen toimintaperiaatteena oli kokoontua säännöllisesti sisäiseen hankepalaveriin suunnittelemaan toimintaa. Henkilöstön oman arvion mukaan yhteinen asioiden käsittely ja itsenäiset vastuualueet olivat tasapainossa: töitä organisoitiin yhdessä henkilöstön osaamisen ja kiinnostuksen mukaisesti. Usean henkilön tiimi mahdollisti myös tarvittaessa vaihdokset tehtävien painotuksessa. Monipuolinen toiminta ja henkilöstön jakautuminen kahteen eri toimipisteeseen tekivät sisäisestä tiedottamisesta haasteellista. Henkilöstö piti projektipäällikön koko ajan tietoisena siitä, mitä tapahtuu, mutta tämä ei puuttunut päivittäisten työtehtävien järjestelyihin.

Toiminta raportoitiin järjestelmällisesti

Hyvälläkään suunnittelulla ei saada ennakoitua kaikkia vastaan tulevia haasteita. Kantapään kautta huomattiin, että aikaa tilaisuuksien järjestämiselle on aina liian vähän. Joidenkin tilaisuuksien ensimmäinen tiedotuskierros ei tuonut kuin kourallisen ilmoittautuneita, toisaalta kysyntää koulutus- ja neuvontatilaisuuksille oli välillä yhtaikaa moneen suuntaan. Kaiken kaikkiaan toiminta helpottui hankkeen tunnettuuden lisääntyessä. Kehittämishankkeessa pitkä hankeaika onkin välttämätön, jotta kohderyhmä saadaan tietoiseksi hankkeen palveluista.

Järjestelmällinen toiminnan dokumentointi tehosti hallintoa ja raportointia hankkeissa. Vesihuoltohankkeen alussa sovittiin sisäiseksi käytänteeksi, että jokaisen tapahtuman, esimerkiksi koulutuksen tai työnäytöksen, vastuuhenkilö laatii toimenpiteestä kirjallisen raportin ja toimittaa sen projektipäällikölle. Näin saatiin näkymätönkin työ esiin ja epäonnistuneet toimenpiteet kirjattua muistiin. Myös valokuvia otettiin ja arkistoititiin toiminnoittain. Työnäytöksistä julkaistiin kuvia selityksineen verkkosivujen kuvagalleriassa.

Asiakirjojen hallintaa kehitettiin hankkeen aikana, esimerkiksi tiedostonimet pidettiin mahdollisimman täsmällisinä ja pyrkimys oli, että kunkin toiminnan vastuuhenkilöllä on hallussaan viimeisimmät versiot asiakirjoista. Myös tehdyt selvitykset arkistoititiin sähköisinä. Rahoittajille tehtyjen väli- ja loppuraporttien laatiminen sujui helpommin, kun materiaalia tuotettiin koko ajan toiminnan edetessä ja tapahtumaraporteista saatiin vähällä vaivalla koostettua yhteenvedot.

Rahoituksen ja hallinnoinnin kiemuroissa

Hankkeiden hallinnointi oli poikkeuksellisen monimutkaista rahoitusohjelmien aluejaon takia. Keski-Suomi jakaantuu kahden eri tavoiteohjelman alueeseen. Haja-asutuksen vesihuoltoa haluttiin kuitenkin kehittää koko maakunnassa, joten päädyttiin maakunnalliseen hankkeeseen siitä huolimatta, että rahoitusta tarvittiin kahdesta ohjelmasta. Talousjätevesihankkeen rahoitus tuli Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta sekä Pohjois-Suomen Tavoite1 -ohjelman että Alueellisen maaseutuohjelman kautta. Vesihuoltohanke sai rahoitusta Länsi-Suomen Tavoite2 -ohjelman kautta Euroopan sosiaalirahastosta ja Euroopan aluekehitysrahastosta sekä Pohjois-Suomen Tavoite1 -ohjelman kautta Euroopan sosiaalirahastosta.

Talousjätevesihanke koostui siis kahdesta osahankkeesta, Vesihuoltohankkeessa osahankkeita oli kolme. Yhteydenpito rahoittajien kanssa toimi kuitenkin hyvin, eri rahoittajatahoihin oltiin hyvissä ajoin yhteydessä jo hankesuunnittelun aikana. Talousjätevesihankkeen EU-rahoitus haettiin Keski-Suomen TE-keskuksesta. Vesihuoltohankkeessa rahoittajaorganisaatioita oli kolme: TE-keskuksen lisäksi Keski-Suomen ympäristökeskus ja Keski-Suomen liitto.

Ohjelmakausi vaihtui vuoden vaihteessa 2006–2007, joten hankkeiden toteutusajaksi oli lyhyt. Hanketyö on kiivastahtista ja tavoitteet olivat vesihuollon kehittämishankkeissakin korkealla. Paljon piti saada aikaan ja tulevaisuuttakin suunnitella, vaikka rahoituksen saamisesta ei aina ollut varmuutta. Hankkeen vaihtuminen aiheutti myös pätkittäisiä työsuhteita. Työssä jaksamiseen piti siksi kiinnittää erityistä huomiota ja esimerkiksi vapaapäivien pitämisestä sovittiin hyvin joustavasti.

Hallinnointia saatiin selkiytettyä siten, että heti hankkeen alussa järjestettiin rahoittajien ja hanketta hallinnoivan Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin kanssa yhteinen aloitusneuvottelu. Siinä sovittiin rahoituksen jakautumisesta eri toimenpiteille ja muista hallinnoinnin periaatteista. Palaverin anti osoittautuikin hanketyössä välttämättömäksi. Hankeaikana tulkintoja jouduttiin vielä tarkentamaan ja vaikutti siltä, että monen rahoittajan hankkeessa rahoituksen pelisäännöt ovat haastavia myös rahoittajille.

Henkilöstön arvion mukaan hankkeen rahoituskuvio oli kokonaisuutena työläs. Työtuntien kirjaamisen monimutkaisuus ja muu byrokratia alensi työmotivaatiota. Rahoittajan ja hallinnoijan ohjeet olivat joskus ristiriitaisia.

Myös alueellisten jätevesineuvojen palkkaaminen työllistämiskokeilun kautta vaati uusien käytänteiden luomista. Selkeät pelisäännöt luotiin yhteisissä neuvotteluissa kuntien, työvoimahallinnon ja työllistäjänä toimivan Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Lopputulos oli onnistunut ja jätevesineuvojen työpanos jätevesiselvitysten teossa oli merkittävä.

Hankkeiden ohjausryhmään kutsuttiin tärkeimpien sidosryhmien edustajia (Liite 8). Talousjätevesihankkeessa ohjausryhmän koko oli 11 henkilöä ja lähes kaikki samat henkilöt jatkoivat myös Vesihuoltohankkeen ohjausryhmässä. Jälkimmäisellä hankejaksolla ohjausryhmän koko laajennettiin 14 henkilöön. Ohjausryhmä kokoontui 3–4 kertaa vuodessa. Ohjausryhmän jäsenet sitoutuivat hankkeiden toimintaan kiittävästi.

Asiantuntijan puheenvuoro

Projekti-insinööri Mirja Hurskainen
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Työskentely kehittämishankkeessa on käytännönläheistä ja palkitsevaa

Rakennusinsinööri Mirja Hurskainen ryhtyi Keski-Suomen vesihuollon kehittäjäksi vuonna 2004. Hän oli yksi työllistämiskokeilun kautta *Talousjätevesien käsittely haja-asutusalueilla* -hankkeeseen palkatuista jätevesineuvojista, joten hän pääsi heti suoraan kentälle kiinteistönomistajia neuvomaan.

– Tein aluksi jätevesiselvityksiä kotikunnassani Kannonkoskella. Myöhemmin hankkeen alueellisena jätevesineuvojana työskentelin koko pohjoisen Keski-Suomen alueella, Hurskainen kertoo.

Jätevesijärjestelmien uudistaminen Keski-Suomen maaseudulla ei käynnistynyt toivotulla vauhdilla.

- Suurin urakka on vielä edessäpäin, Hurskainen tietää.
- Uudisrakennukset ovat olleet kunnossa asetuksen voimaantulosta lähtien, mutta kaikki vanhojen kiinteistöjen omistajat eivät tosissaan ymmärrä, että jotain pitäisi tehdä.

Osaaminen kunnossa, asenteissa vielä tekemistä

Asukasneuvonta oli tärkeässä roolissa koko kehittämishankkeen ajan. Tiedotamista tarvitaan edelleen sekä asennemuutoksen että käytännön rakentamisperusteiden takia. Hanketyöntekijät viestittivät myönteistä asennetta ympäristönsuojeluun. Tehostuvan jätevedenkäsittelyn edut näkyvät jokaisen kiinteistönomistajan lähiympäristössä.

– Asukkaan oma asumisviihtyvyyttä lisääntyy siten, että purkuputken jätevedet eivät enää lemu kotimetsässä tai kalaverkot eivät ehkä limoiu yhtä paljon, kun ravinnepäästöt vesistöihin vähenevät, Hurskainen mainitsee.

Hankkeen toiminta tuotti uutta osaamista erityisesti koulutusten ansiosta.

– Nyt hankkeen päättyessä on olemassa osaavia tekijöitä, suunnittelijoita ja urakoitsijoita, jotka pystyvät vastaamaan tarvitsijoiden huutoon, Hurskainen vakuuttaa.

Ihmissuhdetyötä ja byrokratiaa

– Palkitsevinta hanketyössä on ollut ihmisten kanssa toimiminen. Erityisesti messuilla ja koulutuksissa pääsi suoriin kontakteihin, Mirja Hurskainen kuvailee.

Myös kiinteistökäynneillä vaadittiin sosiaalisia taitoja, mutta yleensä vastaanotto oli myönteinen. Hurskainen pitää yhtenä jätevesineuvojan uransa kohokohtana sitä, kun eräs isäntä nimesi hänet ”paskapoliisiksi”. Työttömyyden ei hankehenkilöstön tarvinnut aivan alkuajoja lukuun ottamatta kuulla, vaikka kaikki työntekijät olivat koko hankeajan naisia.

Pohjakoulutuksensa ansiosta Hurskaisella ei ollut ongelmia päästä sisään vesihuollon uusiin vaatimuksiin.

– Riittämättömyyden tunteita ei ole tarvinnut kokea, sillä aina on tiimistä löytynyt kollega, jolta on saanut apua ongelmatilanteissa, hän kiittelee hankkeen hyvää työilmapiiriä. Myös toimenkuvan käytännönläheisyys, ruohonjuuritasolla toimiminen, on ollut Hurskaisesta positiivista.

Mirja Hurskaisen päävastuualueeksi muotoutui jälkimmäisellä hankeajalla erilaisten tilaisuuksien järjestäminen.

– Siihen liittyy esiintyjien kanssa neuvottelemista, tiedottamista, lehti-ilmoituksista huolehtimista ja paljon muuta. Tarkkanakin saa olla, sillä joskus oli kolmekin yleisötilaisuutta yhtäaikaa työn alla, Hurskainen hymyilee.

Vesihuoltohankkeissa sai olla tarkkana myös hankebyrokratian kanssa, sillä EU:n rahoitusohjelmien aluejaon takia yksi hanke ei voinut toimia koko maakunnan alueella. Työtunnit ja muut kulut piti siten kohdentaa eri hankkeille oikeassa suhteessa. Budjetin seuranta ja muu hallinnointi on ensisijaisesti projektipäällikön murhe, mutta koko hankehenkilöstön oli tunnettava periaatteet.

– Hallinnoinnin kiemurat tuntuivat välillä tylsiltä, mutta hyvin kaikesta selvittiin.

Palautetta hyödynnettiin kehittämisen työkaluna

Hanke arvioi jatkuvasti toimintaansa. Keskeisenä arvioinnin työvälineenä toimi palaute, jota kerättiin eri tavoin kaikilta toimijoilta: kohderyhmiltä, sidosryhmiltä ja hankehenkilöstöltä. Kaikissa hankkeen koulutuksissa ja seminaareissa kerättiin paperilomakkeilla palautetta heti tilaisuuden yhteydessä. Lisäksi koulutuksiin osallistuneille lähetettiin jälkepäin postikysely koulutuksen vaikuttavuudesta. Palautekoosteet valmistuivat usein opiskelijatyönä.

Sekä Talousjätevesihankkeen että Vesihuoltohankkeen lopussa kar-toitettiin yhteistyökumppaneiden mielipiteitä sähköpostikyselyllä. Omat kyselyt toteutettiin kuntien viranomaisille ja yhteistyöyritysten edustajille. Lisäksi Talousjätevesihankkeen loppuvaiheessa vuonna 2006 kysyttiin palautetta kyliltä, kysely postitettiin sellaisiin kyliin, joissa hanke oli jär-jestänyt asukastilaisuuden. Kyselyiden vastausprosentit vaihtelivat 40–73 välillä, yhteistyöyritykset olivat innokkaimpia vastaajia.

Ohjausryhmä arvioi kokouksissaan hankkeiden toiminnan tuloksellisuutta väli- ja loppuraportoinnin yhteydessä. Ohjausryhmän jäsenille lähetettiin myös erillinen kysely molempien hankkeiden aikana. Arviota pyydettiin mm. tiedotuksesta, tilaisuuksista, materiaaleista ja hankkeen toiminnan vaikutuksista asenneilmastoon.

GOPP-työpajat suunnittelun ja arvioinnin menetelmänä

Vesihuollon kehittämishankkeet ottivat aktiivisesti osaa projektitoimin-nan kehittämiseen ja kokeilivat avoimesti uusia työtapoja. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Kompetenssi-hankkeessa Keski-Suomeen lanseerattu Goal Oriented Project Planning (GOPP) -ryhmätyömenetelmä oli käytössä Vesihuoltohankkeen eri vaiheissa.

GOPP-työpajaan kutsutaan koolle valikoitu ryhmä, jonka jäsenillä on hyvä olla ennakkotietoa päivän aiheesta. Aluksi osallistujat kirjaavat hyvin vapaasti aiheeseen liittyviä osapuolia ja ongelmia korteille aivo-riihen tapaan. Kortit asetetaan yksitellen esiin kaikkien tarkasteltavaksi ja päivän ongelmaa hiotaan yhdessä edelleen myönteisiksi tavoitteiksi. Työpajan vetäjällä on tärkeä rooli keskustelun johtajana ja kyseenalais-tajana. Vetäjä myös kokoaa työpajan tulokset kirjalliseen muotoon.

Työpaja on erinomainen tapa koota laajan toimijakentän näkemyksiä haasteista ja tarpeista. Se myös sitouttaa toimijat yhteiseen kehittämistä-yöhön. Lopputuloksena saadaan ytimekäs hankesuunnitelma tiiviissä

muodossa. Jos hanke suunnitellaan GOPP-menetelmällä, myös väliarvioinnit on luonteva toteuttaa samalla tavoin. GOPP-työpajalla tehty hankesuunnittelu tuo toteutukseen tavoitteellisuutta ja sitä kautta myös laadukkuutta. Vesihuoltohankkeeseen liittyen järjestettiin viisi eri GOPP-työpajaa:

- 1) Hankesuunnittelu (kohderyhmien ja yhteistyökumppaneiden edustajat, syksy 2005)
 - Aiheena haja-asutuksen jätevesien käsittelyn akuutit kehittämistarpeet Keski-Suomessa
 - Tuloksena Vesihuoltohankkeen alustavat tavoitteet ja toimenpiteet
- 2) Toimenpiteiden tarkistus (hankkeen henkilökunta, kesä 2006)
 - Aiheena hankesuunnitelman tarkistus ja täydennys
- 3) Väliarviointi (hankkeen henkilökunta, loppuvuosi 2006)
 - Aiheena hankkeen ensimmäisen vuoden toiminta
 - Tuloksena Vesihuoltohankkeen väliarviointi: onnistumiset ja epäonnistumiset
- 4) Hyvät käytänteet (hankkeen henkilökunta, kesä 2007)
 - Aiheena hankkeen toiminta, erityisesti hyvien käytänteiden tunnistaminen
 - Tuloksena Vesihuoltohankkeen väliarviointi ja hyvien käytänteiden oppaan runko
- 5) Jatkotoimenpiteet (kohderyhmien ja yhteistyökumppaneiden edustajat, syksy 2007)
 - Aiheena haja-asutuksen jätevesien käsittelyn kehittämistarpeet
 - Tuloksena vesihuollon aktivointitoimenpiteet jatkohankkeessa

GOPP-työpajojen tulokset raportoitiin taulukkomuodossa, esimerkki tällaisesta loogisesta viitekehystä on liitteessä 6. Erityisesti neljännen työpajan anti tulee esiin tässä oppaassa.

Vesihuollon tilannetta tarkasteltiin jälleen GOPP-menetelmällä syksyllä 2007. Kuva: Aimo Pellinen.

Hyvät käytänteet: mitä opimme hanketyöstä?

Vesihuollon kehittämishankkeet olivat henkilömäärältään ja muilta resursseiltaan Luonnonvarainstituutin suurimpia maakunnallisia hankkeita.

Kehittämishanke pyrki aktiiviseen yhteistyöhön maaseudun jätevesihuollon toimijoiden kanssa. Hankkeella oli jätevesijärjestelmien rakentamisen edistämistoimissa koordinaattorin rooli, ja tällaista puolueetonta tahoja kaikkien osapuolten oli yhtä helppo lähestyä. Hankkeet saavuttivat toiminnallaan asiantuntijan aseman vesihuollon kehittämisessä, katuskottavuus vahvistui onnistuneiden toimenpiteiden myötä.

Hankkeen keskeisiä toimintamuotoja olivat tiedotus ja koulutus. Molempia tehtiin yhteistyössä viranomaisten ja muiden toimijaryhmien kanssa. Hankehenkilöstö haki oppia myös maakunnan ulkopuolelta, esimerkiksi muihin vastaaviin kehittämishankkeisiin oltiin yhteydessä jo Talousjätevesihankkeen valmisteluvaiheessa. Laajan yhteistyön ansiosta voidaan sanoa, että yhteisten käytänteiden luominen eteni Keski-Suomessa, vaikka valmista kaikkien hyväksymää toimintamallia ei vielä syntynyt.

Hankekäytänteisiin ja hallinnointiin oli kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta monen ihmisen aikaa ei kuluisi turhaan byrokraatiaan ja että tieto kulkisi riittävän hyvin hankkeen sisällä. Projektipäällikkö kirjasi hankkeen toimintatapoja, esimerkiksi sisäisen tiedottamisen, dokumentoinnin, arkistoinnin ja laskujen tarkastuksen käytänteitä muistiin yhteiseksi ohjeiksi. Hankepalavereissa suunniteltiin säännöllisesti toimintaa, jokainen tiedotti oman vastuualueensa ajankohtaisista asioista ja samalla yhteishenki säilyi hyvänä. Sovitut tapaamiset olivat välttämättömiä, sillä hankkeen työntekijät työskentelivät kahdessa eri toimipisteessä.

Hankkeiden suunnittelu ja kentän tarpeisiin vastaaminen onnistui palautteen keruun ansiosta. Kaikesta hankkeen toiminnasta pyrittiin saamaan palautetta koko ajan; tilaisuuksissa ja messuilla käytettiin palautelomakkeita, lisäksi toteutettiin tietyille kohderyhmille suunnattuja posti- ja sähköpostikyselyitä. Palautetta otettiin vastaan myös epämuodollisissa keskusteluissa.

Hankkeiden periaatteena oli, että palautteet käsitellään systemaattisesti ja toimintaa suunnataan tarvittaessa uudelleen palautteen perusteella. Palautteet ovat loistava voimavara hanketyössä, parhaimmillaan palaute kertoo hyvinkin tarkasti, mitä toimenpiteitä kannattaa seuravaksi toteuttaa, eikä toimintaa tarvitse keksiä tyhjästä. Esimerkiksi Talousjätevesihankkeen aikaan oli tarvetta tiedotuksen lisäksi myös koulutukselle, joten hanke järjesti runsaasti koulutustilaisuuksia, vaikka alun perin suunniteltu erillinen koulutushanke ei saanutkaan rahoitusta.

Goal Oriented Project Planning -työpajamenetelmää toteutettiin menestyksellä Vesihuoltohankkeen suunnittelussa ja arvioinnissa. Perinteisiin seminaareihin ja kokouksiin verrattuna GOPP on yhteistoiminnallinen ryhmätyömenetelmä, joka hyödyntää osallistujien tietoja ja näkemyksiä järjestelmällisesti. Ongelmiin ja kysymyksiin päästään syvemmälle kuin tavallisessa keskustelussa, ja jokainen mielipide on arvokas.

Hanketyön hyvät käytänteet

- Usean rahoittajan hankkeissa yhteinen aloituspalaveri eri rahoittajien kanssa on välttämätön
- Tapahtumakohtainen organisoiminen ja tiedotuksen suunnittelu ja tulosten raportointi kehittää laatua
- GOPP-menetelmä soveltuu kehittämishankkeen suunnittelun ja arvioinnin työkaluksi ja edistää tuloksellisuutta
- Palautteen jatkuva kerääminen ja analysointi kehittää ja innostaa toimintaa ja helpottaa toimenpiteiden suunnittelua
- Henkilöstön hyvä motivaatio ja sitoutuneisuus eivät ole itsestäänselvyys – työssä jaksamisesta pitää huolehtia
- Laajassa kehittämishankkeessa iso työtiimi on mahtava voimavara ja mahdollistaa tehtäväkierron
- Selvitykset, kyselyt ja muut selkeästi irrotettavat toimeksiannot sopivat opiskelijoiden tehtäväksi, ja se kannattaa huomioida jo hankkeen suunnittelu vaiheessa. Ohjaukseen tarvitaan kuitenkin aikaa
- Hankkeen suunnittelussa kannattaa varata aikaa ja henkilöresursseja olemassa olevien hankkeiden kokemusten keräämiseksi, koska näin vältetään virheiden toisto ja saadaan parhaat käytänteet hyödynnettyä

Kantapään kautta opittua

- Aikaa tapahtumien suunnitteluun ja toteuttamiseen on aina vähemmän kuin etukäteen luulee
- Kehittämishankkeessa riittävän pitkä hankeaika on välttämätön, jotta kohderyhmä saadaan tietoiseksi hankkeen palveluista

Tulevaisuuden haasteet maaseudun vesihuollossa

Vesihuollon hyviä käytänteitä luotiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoimien haja-asutuksen vesihuollon kehittämishankkeiden toiminta-aikana poikkeuksellisen laajan yhteistyömallin avulla.

Yrittäjyyden edellytykset

Kehittämishankkeiden koulutustoiminta saavutti tavoitteensa; uutta osaamista saatiin runsaasti maakuntaan ja uusia yrittäjiä siirtyi alalle. Vesihuoltohankkeen päättyessä vuoden 2008 alussa Keski-Suomessa oli kymmeniä koulutettuja suunnittelijayrittäjiä, jotka olivat tietoisia kiinteistökohtaisten jätevesisuunnitelmien vaatimuksista. Useimmat koulutuksiin osallistuneista toivoivat, että koulutuksia järjestetään jatkossakin. Koulutus paljasti siis myös lisäkoulutuksen tarpeita. Hankkeen suunnittelijakoulutus sai myös valtakunnallista tunnustusta, sillä rakennusalan henkilöpatvevyyden toteamiselin FISE Oy hyväksyi sen haja-asutuksen vesihuollon suunnittelijan patvevyyteen valmentavaksi koulutukseksi.

Maarakennusurakoitsijat saivat koulutusta suunnitelmien laadukkaaseen toteuttamiseen ja erilaisten järjestelmien asentamiseen. Hanke tarjosi yrittäjille tilaisuuksia verkostoitumiseen toistensa ja laitevalmistajien kanssa. Jätevesijärjestelmien suunnittelua ja toteutusta tarjotaankin tulevaisuudessa toivon mukaan yhä enemmän ”avaimet käteen” -palvelukonseptilla. Vesihuoltotalkkareita on koulutettu kylien tai vesihuoltoyhitymien jätevesijärjestelmien vastuuhenkilöiksi. Tulevaisuudessa haasteena onkin jätevesijärjestelmien asiantunteva käyttö ja huolto.

Yrittäjiltä odotetaan myös aktiivisempaa otetta markkinointiin. Laitteiden kirjo on laaja ja useista malleista on saatavissa puolueettomia seurantaluloksia. Kilpailun kiristyessä haasteena on eettinen kaupankäynti ja se, että testaamattomia tuotteita ei päästetä markkinoille. CE-testaus on käynnistynyt, mutta sen hinta on monille yrityksille korkea. Lisäksi tarvitaan testausta kentällä. Edelleen esimerkiksi vaihtoehtoisista käymälöistä on hyviä kokemuksia, joiden levittäminen kuluttajille on tarpeen, jotta ne koetaan varteenotettavina vaihtoehtoina.

Asukkaiden aktivointi

Osaavan asiantuntijan löytäminen juuri silloin kun häntä tarvitsee voi edelleen olla vaikeaa, sillä varsinkin suunnittelijoita kaivataan Keski-Suomessa vielä lisää. Haja-asutusalueiden asukkaiden innostus jätevesiasioista ei ehtinyt ainakaan vielä nousta niin suureksi kuin toivottiin. Vuonna 2006 maakunnassa arvioitiin olevan yhteensä noin 15 000 vakinaisesti asuttua kiinteistöä, joilla täytyy tehdä jonkinlaisia toimenpiteitä talousjätevesiasetuksen vaatimusten täyttämiseksi. Moninaisista aktivointitoimista, neuvonnasta ja tiedottamisesta huolimatta jätevesijärjestelmien uudistamisvauhti säilyi laimeana vielä neljän vuoden kuluttua uusien säädösten voimaantulosta. Erityisesti siirtymäajan lopulla suunnittelu ja rakentaminen on vaarassa ruuhkautua, koska uudistusten käyntiinlähtö on ollut hidasta. Asennetasolla muutosta myönteiseen suuntaan on tapahtunut, mutta tulokset näkyvät vasta viiveellä vuosien kuluessa.

Kiinteistönomistajien omat tiedot talousjätevesiasetuksen vaatimuksesta vaihtelevat. Koulutusten, tiedotustilaisuuksien, kiinteistökohtaisen neuvonnan ja työnäytösten avulla kiinteistönomistajille annettiin tietoa erilaisista jätevedenkäsittelyn vaihtoehdoista. Samalla korjattiin vääriä uskomuksia määräyksistä ja järjestelmien hinnoista. Asukkaiden suurimpana haasteena säilyy se, että he uskaltavat ryhtyä vaativaan rakentamishankkeeseen. Yhteistyömahdollisuudet naapurien kanssa ja koko kylän alueella kannattaa aina selvittää, mutta yhteishankkeen ajoitus kaikkien kiinteistöjen kannalta sopivaksi vaatii myös työtä. Viranomaisten ja muiden asiantuntijatahojen haasteena puolestaan on antaa oikeaa tietoa ja neuvoa asukasta valitsemaan juuri hänen kiinteistöllensä parhaiten sopiva ja taloudellinen järjestelmä. Asukasneuvonnassa olisi tilaa myös uudelle yrittäjätoiminnalle.

Puhdas vesi

Vesihuoltohankkeen aikana nousi esiin myös puhtaan veden merkitys. Talousveden laadun seurannasta teetettiin selvitys, jonka tulokset eivät olleet rohkaisevia. Näytteenotto talousvedestä on harvinaista eikä esimerkiksi testauslaboratorioilla ole mahdollisuutta tiedottaa juomaveden laadun tärkeydestä. Vesihuoltohanke toteutti kiertävän posterinäyttelyn kaivoveden testauttamisesta ja tiedotti kaivoveden laatuasiasta myös median välityksellä. Hankkeen selvityksen mukaan kannattaisi järjestää keskitettyjä näytteenottokampanjoita. Kysyntää on myös selkokieliselle neuvontamateriaalille, joka voitaisiin toteuttaa esimerkiksi Internet-sivustona.

Puhdas vesi on niukka luonnonvara. Kuva: Pekka Rötkönen/Tähtikuva.

Viranomaisten käytänteet

Jätevesijärjestelmien uudistamiseen liittyvien viranomaiskäytänteiden yhtenäistämässä on vielä tekemistä. Yhteistä keskustelua maakunnan ja koko maan viranomaisten kesken kaivataan jatkossakin, jotta kaikkien kuntien rakentajia kohdeltaisiin lupa-asioissa samalla tavalla. On selvää, että maaseudun jätevesijärjestelmien uudistaminen ei tule toteutumaan siirtymäajan kuluessa vuoteen 2014 mennessä. Kuntien resurssit eivät riitä asukkaiden aktivoimiseen jätevesijärjestelmien rakentamisessa, eikä ihmisiä riitä myöskään hoitamaan järjestelmien toimivuuden valvontaa.

Valtakunnan tasolla odotetaan kädenojennusta rakentamisen vauhdittamiseen: kentällä on esitetty esimerkiksi kotitalousvähennyksen laajentamista suunnitteluun, konetyöhön ja huoltoon. Tarvetta olisi myös valtakunnalliselle näkyvälle tiedotuskampanjalle. Kuntatasolla uudistus-toimia voitaisiin vauhdittaa pienillä porkkanarahoilla. Esiin on nostettu esimerkiksi lupamaksujen porrastus, suunnitteluavustukset ja muut vastaavat kannustimet.

*Kiinalaiset vieraat tutustuivat pohjoisen Keski-Suomen ympäristöhoitohankkeisiin.
Kuva: Heli Tammelin.*

Kuntien vesihuoltosuunnitelmien päivitykselle on suuri tarve, sillä monella paikkakunnalla uudistustyötä hidastaa epäselvyys yhteishankkeiden sijainnista ja aikataulusta. On tärkeää sopia yhteisesti myös siitä, miten kunnissa suhtaudutaan vesihuollon toteutumisaikatauluun. Jos osuuskunta rakentaa viemäriverkoston esimerkiksi siten, että se valmistuu vasta vuoden siirtymäajan jälkeen, ei missään kunnassa toivottavasti edellytetä vuonna 2014 valmiita kiinteistökohtaisia jätevesijärjestelmiä niiltä taloilta, jotka sijaitsevat viemärin ulottuvilla.

Hankkeen päättyessä Keski-Suomessa on otettu käyttöön hyviä käytänteitä maaseudun vesihuollon parantamisessa. Ongelmakohtia ja kehittämistarvetta on edelleen, mutta myös aihetta tyytyväisyyteen. Jätevesijärjestelmien käytännön toteuttajien eli asukkaiden, yrittäjien ja viranomaisten sekä heidän sidosryhmiensä väliselle keskustelevalle yhteistyölle on luotu suotuisa maaperä. Hyvien käytänteiden vaikuttavuutta lisää se, että ne luotiin yhteistyössä kaikkien toimijatahojen kesken, monen tekijän summana.

Kehittämistyössä on syytä muistaa myös talousjätevesiasetuksen ensisijainen tavoite. Tärkeintä ei ole uudistettujen jätevesijärjestelmien lukumäärä vaan ympäristön pilaantumisen vähentäminen. Harri Mattilan (2007) mukaan täydellisesti toimivaa jätevesihuollon ratkaisua ei vielä ole olemassakaan, eikä edes keskitetty jätevesihuolto toimi kaikilta osiltaan vaatimusten mukaisesti. Teknologian kehitykselle ja yhä paremmille käytänteille on vielä tilaa.

Lähteet

Lähteet

Asetus 11.6.2003/542. Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 14.11.2007. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi)

Keski-Suomen maakuntasuunnitelma. 2005. Keski-Suomen liitto. Viitattu 5.11.2007. [Http://www.keskisuomi.fi/filebank/645-maakuntasuunnitelma2005.pdf](http://www.keskisuomi.fi/filebank/645-maakuntasuunnitelma2005.pdf)

Keski-Suomen maaseutuohjelma 2007-2013. 2006. Keski-Suomen TE-keskuksen julkaisuja. Viitattu 12.10.2007. [Http://www.te-keskus.fi](http://www.te-keskus.fi), Keski-Suomi, maaseutuelinkeinot

Keski-Suomen rakennuskanta. 2007. Tilasto on poiminta Rakennuskanta-tilastosta 2007. Tilastokeskus.

Mattila, H. 2007. Elinkaariajattelu jätevesijärjestelmien suunnittelussa ja rakentamisessa. Luento. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Vesihuoltohankkeen päätösseminaari Saarijärvellä 26.11.2007.

Vesihuoltohanke. 2007. Haja-asutuksen vesihuollon koulutus- ja kehittämishankkeen verkkosivusto. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luonnonvarainstituutti. Viitattu 5.11.2007. [Http://www.jamk.fi/jatevesi](http://www.jamk.fi/jatevesi)

Vienonen, Sanna. 2007. Haja-asutuksen vedenhankinnan ja jätevedenkäsittelyn tilanne vuonna 2007. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 24/2007. Viitattu 2.11.2007. [Http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=75071&lan=fi](http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=75071&lan=fi).

Julkaisemattomat lähteet

Haja-asutuksen vesihuollon koulutus- ja kehittämishanke. Loppuraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luonnonvarainstituutti. Käsikirjoitus.

Hokkanen, Anni. 2005. Alustava investointikustannus selvitys maitotilojen jätevesijärjestelmille.

Hyttinen, Heli. 2007. Maitotilojen jätevesijärjestelmien käyttökokemuksia. Kyselytutkimus.

Hömppi, Petri. 2007. Palautekysely koulutuksiin osallistuneille.

Juuti, Satu. 2005. Kompostikäymälät.

Karttunen, Heli. 2004. Jätevesijärjestelmäposterit.

Laahanen, Maija ja Tammelin, Heli. 2005. Kysely hankkeen järjestämiin koulutuksiin osallistuneille yrittäjille ja opiskelijoille.

Rossi, Tiina ja Sironen, Jenni. 2007. Asukkaiden tietoisuus talousveden laadun seurannasta.

Saarinen, Anneli. 2007. Työnäytösten palautekysely.

Talousjätevesien käsittelyn kehittäminen haja-asutusalueilla -hanke. Loppuraportti. 2006. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luonnonvarainstituutti. 63 s.

Tammelin, Heli. 2005. Jätevesien käsittely. Toimintaopas omakotitaloille ja Toimintaopas kesämökeille.

Viljanen, Aku. 2007. Kysely vesihuoltoalan palveluyrittäjille.

Liitteet

Talousjätevesiasetuksen soveltamista koskevia Keski-Suomen ympäristökeskuksen pohdintoja 29.10.2007

Lainsäädännön tulkinta

1. Mikä tulkitaan ns. vähäiseksi jätevesimääräksi, joka voidaan johtaa puhdistamatta maahan?

- Jos tavallisen perheen käytössä on kantovesi/käsipumppu tms. tilapäinen vesijohto, ja käyttö vuotuisina asukasvuorokausina mitattuna on vähäistä (Kaarikivi-Laine, 2003, s. 18).

2. Vaaditaanko fosforinpoisto maasuodattamoon?

- Jos jätevedet sisältävät WC-jätevesiä, tavallista maasuodattamoa on varauduttava normaalikäsittelyn alueella täydentämään tehostetulla fosforinpoistolla (Suomen ympäristökeskus, 2005).
 - Vaaditaan rakennusvaiheessa ainakin varaus fosforinpoistolle.
 - Rakennuslupa voidaan laittaa ehto, että fosforinpoistoa on tehostettava esim. viimeistään kolmen vuoden kuluttua järjestelmän käyttöönotosta, ellei näytteellä voida osoittaa järjestelmän poistavan fosforia riittävän tehokkaasti.
- Pelkille harmaille vesille riittää tavallinen maasuodatin.

3. Millaiset maaperätutkimukset maahan imeyttämön rakentamisesta vaaditaan?

Talousjätevesiasetuksen liitteen 1 kohdan 2A mukaan suunnitelman tulee täyttää seuraavat vaatimukset: ”1) suunnitelma perustuu riittäviin rakennuskohteen maastomittauksiin ja maaperätutkimuksiin sekä pinta- ja pohjavesiolosuhteiden ja talousvesikaivojen selvityksiin”.

- Joko imeytyskoe tai maanäytteen pohjalta laadittu rakeisuuskyrä.

4. Vaaditaanko maahan imeyttämölle pohjaveden tarkkailuputki?

Talousjätevesiasetuksen liitteen 1 kohdan 2A mukaan suunnitelman tulee täyttää seuraavat vaatimukset: ”6) jätevesien käsittelyjärjestelmään tulevasta ja siitä lähtevästä jätevedestä voidaan ottaa edustavia näytteitä; maahanimeyttämössä jäteveden käsittelyjärjestelmän toiminta on voitava varmistaa tarvittaessa vesinäyttein pohjaveden havaintoputkesta, joka sijoitetaan imeyttämön läheisyyteen alavirtaan pohjavesien virtauksen suunnassa”.

- Maahanimeyttämö tulisi valita yleensä vain sellaisissa kohteissa tai siinä määrin laimeille jätevesille, että havaintoputken tekemistä tai näytteenottoa ei tarvittaisi. (RT 66-10873, 2006)
- Tarkkailuputki voidaan kuitenkin vaatia tapauskohtaisesti.
 - Esim. syrjäisellä harvaanasutulla metsäalueella, joka on kaukana vesistöistä, ei tarkkailuputki ole välttämätön.

5. Kiinteistöllä tehdään rakennustöitä, jotka vaativat rakennus- tai toimenpideluvan. Tuleeko vaatia jätevesijärjestelmän uusiminen? Miten menetellään, kun kiinteistöllä uusitaan pelkkä jätevesijärjestelmä?

Talousjätevesiasetuksen 12 §:n mukaan asetuksen 4 §:ssä asetettuja jätevesien yleisiä käsittelyvaatimuksia sovelletaan olemassa oleviin jätevesijärjestelmiin, jos kiinteistöllä tehdään korjaus- tai muutostöitä, jotka laajuudeltaan vastaavat uudestaan rakentamista, tai kiinteistöllä toteutetaan vähäistä suurempaa lisärakentamista taikka jätevesijärjestelmää muutetaan olennaisesti siten, että siihen vaaditaan rakennuslupa tai toimenpidelupa tai rakentamista koskeva ilmoitus.

LIITE 1. Talousjätevesiasetuksen soveltamissuositukset 2007

Rakennuksen korjaus- ja muutostyöt

- Mikäli rakennuslupaa edellyttävä toimenpide on em. vähäisempi, eikä muuta jätevesijärjestelmää eikä lisää jätevesikuormitusta (esim. takan rakentaminen tai rakennuksen käyttötarkoituksen muutos), jätevesijärjestelmää ei tarvitse uusia.

Pelkkä jätevesijärjestelmän uusiminen

- MRA 62 §:n 1 kohdan mukaan toimenpidelupa tarvitaan kiinteistökohtaisen jätevesijärjestelmän rakentamiseen tai muuttamiseen. (Voi olla useammankin kiinteistön yhteinen järjestelmä.)
 - Asetuksen perustelumuistion mukaan luvanvaraisuus ei koske jätevesijärjestelmän tavanomaisia kunnostus- ja korjaustöitä.
- Kunta voi rakennusjärjestyksessään määrätä helpotuksia luvanvaraisuuteen tai ilmoitusmenettelyn soveltamisesta toimenpideluvan sijasta.
 - Ilmoitusmenettely voi kohdistua esim. tietyille vähemmän herkälle alueelle.
 - Ilmoituksenvaraisissa töissäkin voidaan kuitenkin tapauskohtaisesti edellyttää luvan hakemista, jos se yleisen edun tai naapurien oikeusturvan kannalta on tarpeen.
- Mikäli kyseessä on kuitenkin sellainen jätevesijärjestelmän korjaus- ja muutostyö, jolla ilmeisesti voi olla vaikutusta rakennuksen käyttäjien turvallisuuteen tai terveydellisiin oloihin, edellyttää työ MRL 125 §:n mukaisesti rakennuslupan.
 - Esimerkki: Talousjätevesiasetuksen 3 §:n mukaan jätevesijärjestelmällä tarkoitetaan rakennuksissa ja rakennusten ulkopuolella olevien talousjätevesiviemäreiden sekä jätevesien käsittelyjärjestelmien muodostamaa kokonaisuutta, joka on tarpeen kiinteistön talousjätevesien johtamiseksi ja käsittelemiseksi. Jos tähän jätevesijärjestelmään tehdään sellainen olennainen muutos (esim. jos rakennuksen ns. märkätiloja korjataan ja korjaus koskee myös näiden tilojen jätevesiviemäreitä), joka vaikuttaa rakennuksen käyttäjien terveydellisiin oloihin, tarvitaan MRL 125 §:n mukainen rakennuslupa.

Miten selvitetään jätevesijärjestelmän uusimistarve?

- Jätevesijärjestelmästä pyydetään selvitys hyvissä ajoin ennen lupahakemuksen / ilmoituksen jättämistä.
- Selvityksen perusteella arvioidaan, täyttääkö olemassa oleva järjestelmä asetuksen 4 §:ssä asetetut jätevesien yleiset käsittelyvaatimukset.
- Jätevesijärjestelmän uusimista vaaditaan, mikäli selvitys osoittaa, että järjestelmä ei vastaa asetuksen vaatimuksia. Uusimistarpeessa on huomioitava myös mahdollinen korjaus – tai muutostöiden jälkeinen jätevesimäärien muutos.

6. Miten suhtaudutaan vanhojen kiinteistöjen jätevesijärjestelmien uusimiseen, jos saman alueen uusilta rakennuksilta vaaditaan kaksivesijärjestelmä?

- Vanhoja kiinteistöjä koskevat samat määräykset kuin uusia.
- Jos aluetta koskevat kaava- tai ympäristösuojelumääräykset, on jätevesijärjestelmän oltava niiden mukainen.
- Jos muita määräyksiä ei ole, on järjestelmän oltava jätevesiasetuksen mukainen.

LIITE 1. Talousjätevesiasetuksen soveltamissuosituksen 2007

7. Miten toimitaan, jos kunnan viranomaisille tulee jälkikäteen tietoon luvatta rakennettu jätevesijärjestelmä?

- Ohjataan luvan hakemiseen jälkikäteen, ja lupahakemukseen on liitettävä suunnitelma. (Ei kuitenkaan voida velvoittaa hakemaan MRL:n mukaista lupaa, vaan ainoastaan poistamaan luvaton rakennus tai rakennelma, mikä ei välttämättä ole järkevää, jos järjestelmä on suunniteltu ja rakennettu oikein ja toimii moitteettomasti.)
- Jos rakentaja ei suostu hakemaan lupaa, varmistetaan jätevesiselvityksestä, että järjestelmä on rakennettu asianmukaisesti eikä aiheuta ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Jätevesijärjestelmän suunnittelu ja rakentaminen

1. Minkälainen pätevyys vaaditaan jätevesijärjestelmän suunnittelijalta?

- Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 48 §:n mukaan vähintään teknikon pätevyys ja riittävä työkokemus.
- Mikäli kelpoisuusvaatimukset täyttäviä suunnittelijoita ei todellakaan ole, on kuitenkin katsottava, että suunnitelma on asianmukainen ja sen pohjalta voidaan arvioida järjestelmän sopivuus ja riittävyys ko. rakennuspaikalle. Koulutuksen ja työkokemuksen tulee tällöinkin olla suunnittelutehtävään soveltuvaa.
- Kunnat voivat halutessaan hyödyntää jätevesijärjestelmien suunnittelijoita, joilla on FISE-pätevyys. (kts. www.fise.fi)

2. Suunnitelmien tarkastuskäytänteet

- Suositeltavaa on, että rakennusvalvonta pyytää jätevesijärjestelmien suunnitelmista lausunnon tai kannanoton myös ympäristönsuojelusihteeriltä.
- Suunnitelmasta tulisi erityisesti tarkistaa
 - suunnittelijan pätevyys
 - ovatko maastomittaukset ja tutkimukset olleet riittäviä
 - löytyvätkö kaikki asetuksen liitteen vaatimat kohdat
 - perustelut miten asetuksen vaatimukset aiotaan saavuttaa valitulla järjestelmällä: onko järjestelmästä olemassa puolueetonta tutkimustietoa?
 - suunnitelmapiirrosten taso: mallipiirros ei ole suunnitelma
- Asenteiden muokkaaminen ohjauksessa ja neuvonnassa (= vaaditaan asetuksen vaatimukset täyttävä suunnitelma palauttamalla puutteelliset suunnitelmat, rakennuslupaa ei myönnetä ennen kuin suunnitelmassa on kaikki tarvittavat asiat).

3. Tilanne, jossa puhdistamosta ei ole luotettavaa tietoa saatavissa:

- ” Mikäli suunnitellusta jätevesien käsittelyjärjestelmästä ei ole luotettavaa tietoa saatavissa, hakijalle tulisi asettaa rakennusluvassa ehto osoittaa, että jätevesien käsittely täyttää sille asetetut vaatimukset. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi riittävin puhdistetusta jätevedestä otetuin näyttein. ” (Kaarikivi-Laine, 2003, s. 25)*
- Järjestelmissä on aina oltava näyteenottomahdollisuus.

4. Jätevesijärjestelmien suojaetäisyydet

- Otetaan huomioon kaavojen, rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten vähimmäismääräykset asiasta.
- Tärkeää on lisäksi varmistaa, ettei ympäristöhaittoja pääse aiheutumaan. Näin ollen paikalliset olosuhteet on aina selvitettävä ja lopulliset suojaetäisyydet on määriteltävä niiden pohjalta.

LIITE 1. Talousjätevesiasetuksen soveltamissuosittukset 2007

5. Rakentamisen valvonta:

- Pääsääntönä on rakennustarkastajan hyväksymä työnjohtaja.
- Jätevesisuunnitelman taso vaikuttaa valvonnan määrään.

Ympäristönsuojelu**1. Pohjavesialueet: mitä saa tehdä, miten jätevedet tulee käsitellä ja mihin käsitellyt vedet saa johtaa?**

- Ensisijainen vaihtoehto on yleinen viemärointi.
- I ja II luokan pohjavesialueilla ei kelpaa imeyttämö.
 - Kaikille jätevesille tiivis maasuodattamo tai laitepuhdistamo, ja puhdistettujen jätevesien johtaminen pohjavesialueen ulkopuolelle.
 - Purkupaikan sijoittelussa on tarvittaessa käytettävä tapauskohtaista harkintaa.
 - Vaihtoehtoisesti wc-vesille umpisäiliö tai kompostikäymälä ja harmaiden vesien käsittely tiiviissä maasuodattamossa tai laitepuhdistamossa.
 - Purkupaikan sijoittelussa on tällöin käytettävä tapauskohtaista harkintaa.
- III-luokan pohjavesialueilla tapauskohtainen harkinta.

2. Haja-asutusalueen ei-luvanvaraisten yritysten valvonnan keinot.

- Jos yritys aiheuttaa mahdollisesti ympäristön pilaantumista, asiaan voidaan puuttua ympäristönsuojelulain nojalla, vaikka talousjätevesiasetuksen mukainen siirtymäaika olisi vielä meneillään ja vaikka toiminta ei olisikaan luvanhakuvellista.
- Suositus, että kunnat pyytäisivät yrityksiltä, joilla ei ole luvanhakuvellisuutta, selvitykset mahdollisimman pian järjestelmällisesti nähtäväksi.
- Suositellaan riskikohteiden tarkistuksia mahdollisimman pian.

3. Maito huoneiden jätevesien käsittely: saako pesuvedet johtaa lietesäiliöön? Saako lietesäiliöön johtaa myös talon jätevedet?

- Maito huonevedet voidaan johtaa lietesäiliöön, jos säiliön tilavuus on riittävä. Maitotilalliselle kannattaa kuitenkin suosittelaa eri vaihtoehtojen kustannusten laskentaa pitkällä aikavälillä ottaen huomioon myös maitojätevesien kuljetustyön osuus laskelmissa.
- Sosiaalitoimien jätevedet tulisi käsitellä asetuksen mukaisesti, lietesäiliöön johtaminen ei kelpaa.

4. Saako yksittäinen kiinteistönomistaja käsitellä oman saostus- ja umpisäiliönsä tai puhdistamonsa lietettä omalla kiinteistöllään?

- Kiinteistöllä syntyvät saostussäiliö ja umpisäiliö- sekä puhdistamolietteet on toimitettava ensisijaisesti kunnan jätevedenpuhdistamolle käsiteltäväksi (jätelain 10 §:n järjestetty jätteenkuljetus ja 13 §:n kunnan järjestämä jätteen hyödyntäminen ja käsittely) tai lietteet on käsiteltävä kunnan jätehuoltohuoltomääräysten mukaisesti.
- Kunnan jätehuoltomääräyksiä tulisi tarvittaessa tarkistaa saostussäiliö-, umpisäiliö- ja puhdistamolietteiden osalta.

5. Saako maanviljelyksessä käyttää tilan oman saostus- ja umpisäiliön tai puhdistamon lietteitä?

- Puhdistamolietteen käytöstä maanviljelyksessä annetun valtioneuvoston päätöksen (282/1994) mukaan lietteen tulee olla stabiloitua. Maa- ja metsätalousministeriö ja Kasvintuotannon tarkastuskeskus ovat antaneet 17.6.2005 ohjeen maataloudessa käytettävälle puhdistamolietteelle (MMMELO 2915/835/2005). Tilan oman saostus- ja umpisäiliön sekä puhdistamon liete tulee stabiloida ohjeen mukaisesti (esim. kalkkistabilointi) ennen lietteen levittämistä pellolle.

LIITE 1. Talousjätevesiasetuksen soveltamissuosituksen 2007

- Lietteen levityksessä noudatetaan nitraattiasetuksen ja ympäristötuen vaatimuksia, mikäli tila on ympäristötukeen sitoutunut.
- MMM:n asetus lannoitevalmisteita koskevan toiminnan harjoittamisesta ja sen valvonnasta (MMM:n määräyskokoelma 13/2007) mukaan ilmoitusvelvollisuus Elintarviketurvallisuusvirastoon ei koske toiminnanharjoittajaa, joka käsittelee kalkkistabiloimalla, termofiilisesti mädättämällä, kompostoimalla tai termisesti kuivaamalla maatilalla omaan käyttöön saostuskaivo- ja jätevesilietettä sekä kuivakäymäläjätteitä, jotka ovat peräisin tilalla asumisesta tai tilalla tapahtuvasta muusta toiminnasta, kun toiminta ei tarvitse ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua ympäristölupaa

Hyviä käytänteitä

- 1. Miten toimitaan kohteissa, jossa peruskorjauslupaa haetaan, ja vesiosuuskunta on erittäin todennäköisesti tulossa alueelle lähivuosina?**
 - Asukas voi hakea ympäristönsuojelulain 18 § 2 momentin mukaisesti jatkoaikaa jätevesijärjestelmän uudistamiseen ympäristöviranomaiselta.
 - Asukkaalta voidaan pyytää lupahakemuksen liitteeksi sitoumus liittyä tulossa olevaan verkostoon tietyssä ajassa, tai muussa tapauksessa rakentaa oma järjestelmä suunnitelmiseen
 - Väliaikainen umpisäiliö
 - Harkittavaksi kuntien leasing-puhdistamot
 - Joissakin tapauksissa voidaan ottaa huomioon, että rakennusluvan voimassa oloaikana alueelle tulee vesihuoltolaitos, johon valmis rakennus voidaan liittää (MRL 143 §: rakennustyö aloitettava kolmen vuoden ja saatettava loppuun viiden vuoden kuluessa.) Rakennuslupapäätöksessä on kuitenkin edellytettävä, että asetuksen mukainen jätevesijärjestelmän suunnitelma toimitetaan rakennusvalvontaan ja jätevesijärjestelmä rakennetaan suunnitelman mukaisesti, mikäli rakennus kuitenkin rakennetaan ja otetaan käyttöön ennen kuin se voidaan liittää vesihuoltolaitokseen.
- 2. Valvonta**
 - Kohdennetaan valvontaresurssit ensisijaisesti ongelmakohteisiin ja yleisen edun kannalta merkittäviin kohteisiin.
 - Valvontaviranomaiselle tehtyjen ilmoitusten (naapurit ym) pohjalta.
 - Viranomaisella velvollisuus näytteenottoon tarvittaessa (tulossa SYKE:n ohje)
- 3. Miten haja-asutusalueet kannattaisi jatkossa ottaa huomioon kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmissa? Miten asukkaat saavat/saisivat parhaiten tiedon kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman heitä koskevista asioista?**
 - Kuntien on tarvittaessa päivitettävä vesihuollon kehittämissuunnitelmat! Kehittämissuunnitelmien tulisi kattaa kunnan koko alue.
 - Aktiivinen tiedotus myös kyläkohtaisesti ja olemassa olevien vesihuoltolaitosten ulkopuolisille alueille.
 - Vesihuollon kehittämissuunnitelmat tulisi ottaa huomioon kaavoitusvaiheessa.
- 4. Miten saadaan hyviä suunnittelijoita ja tietoa heistä myös asukkaille?**
 - Potentiaalisten yrittäjien kannustaminen koulutuksiin.
 - Ei hyväksytä puutteellisia kuvia -> saadaan toimeentuloedellytyksiä hyvälle suunnittelijoille.
 - Kannustetaan suunnittelijoita markkinoimaan palvelujaan.

LIITE 2. Selvitys jätevesijärjestelmästä -lomake

   			
SELVITYS JÄTEVESIJÄRJESTELMÄSTÄ Selvitys tulee tehdä 1.1.2006 mennessä (vesikäymälättömillä kiinteistöillä 1.1.2008 mennessä). Säilytetään kiinteistöillä. Esitetään tarvittaessa viranomaisille.			
KIINTEISTÖN OMISTAJA	Nimi:		
	Osoite:		
	Puhelin kotiin:	Puhelin työhön:	
	Kiinteistön haltija (jos eri kuin omistaja):		
RAKENNUS- PAIKKA	Kylä:	Tilan nimi ja RN:o: _____	
	Rakennuspaikan osoite:		
	Tontin/tilan pinta-ala:	Kaavoitusilanne:	
	Onko rakennuspaikka pohjavesialueella ☐ kyllä ☐ ei		
	Lisätietoja:		
TALOTYYPPI	☐ omakotitalo ☐ rivitalo ☐ vapaa-ajan asunto ☐ sauna ☐ maatilan asuinrakennus ☐ muu, mikä?		
	Henkilömäärä _____ kpl	Huoneistoala _____ m ²	
	Käyttö ☐ vakituinen ☐ satunnainen	Arvioitu käyttöaika _____ kk/vuosi	
	Lisätietoja:		
	TALOUSVESI	Vesijohto: ☐ on ☐ ei ole (kantovesi)	
Käyttövesi talouteen: ☐ omasta kaivosta ☐ vesijohtoverkosta ☐ muualta, mistä?			
Arvio vedenkulutuksesta _____ m ³ /kk			
KIINTEIS- TÖLLÄ SYNTYVÄT JÄTEVEDET	☐ käymäläjätevedet ja pesuvedet ☐ vain pesuvedet ☐ muita jätevesiä (esim. öljyisiä vesiä), joiden alkuperä:		
KÄYMÄLÄ- TYYPPI	☐ vesikäymälä	☐ tavallinen ☐ vähävetinen ☐ muu, mikä?	
	☐ kompostikäymälä	Miten jätteet käsitellään?	
		Jätteiden jälkikäsitelypaikan etäisyys rannasta _____ metriä.	
	☐ ulkokuussi	Miten jätteet käsitellään? _____	
		Jätteiden jälkikäsitelypaikan etäisyys rannasta _____ metriä.	
	☐ muu, mikä?		
Lisätietoja:			
WC-VESIEN KÄSITTELY	☐ vedet johdetaan umpisäiliöön	Säiliön materiaali ☐ muovi ☐ betoni ☐ muu, mikä?	
		Säiliön hyötytilavuus _____ m ³	Säiliön valmistaja:
		Säiliön malli:	Säiliön ikä _____ vuotta
		Onko täyttymishälytín? ☐ kyllä ☐ ei	

LIITE 2. Selvitys jätevesijärjestelmästä -lomake

		Onko säiliö tiivis? ☐ kyllä ☐ ei	
		Lisätietoja:	
	☐ WC-vedet käsitellään yhdessä muiden jätevesien kanssa		
	☐ muu käsittely, mikä?		
MUIDEN JÄTEVESIEN (keittiö- ja pesuvesien) KÄSITTELY	☐ jätevedet johdetaan umpisäiliöön	Säiliön hyötytilavuus _____ m ³	
		Säiliön materiaali ☐ muovi ☐ betoni ☐ muu, mikä?	
		Säiliön valmistaja:	
		Säiliön malli: _____ Säiliön ikä: _____ vuotta	
		Onko täyttymishälytin? ☐ kyllä ☐ ei	
		Onko säiliö tiivis? ☐ kyllä ☐ ei	
		Lisätietoja:	
	☐ jätevedet käsitellään seuraavassa kohdassa esitetyllä tavalla		
	Jätevesien esikäsitteily (saostussäiliöt)	Saostussäiliöiden osien lukumäärä: _____ kpl	
		Saostussäiliöiden tilavuus: 1. osan vesitilavuus _____ m ³	
2. osan vesitilavuus _____ m ³			
3. osan vesitilavuus _____ m ³ Yhteistilavuus _____ m ³			
Onko saostussäiliöiden tilavuus riittävä? ☐ kyllä ☐ ei (Riittävä tilavuus = henkilömäärä x 0,3 m ³ + 0,5 m ³)		Ovatko saostussäiliöt tiiviitä? ☐ kyllä ☐ ei	
Säiliöiden materiaali: ☐ muovi ☐ betoni ☐ muu, mikä?			
Säiliön valmistaja:		Säiliön malli: _____ Säiliön rakennusvuosi: _____	
Onko saostussäiliöissä pohjat? ☐ kyllä ☐ ei		Onko poistoputkissa T-haarat? ☐ kyllä ☐ ei	
Kuinka usein saostussäiliöt tyhjenetään? _____ kertaa vuodessa.			
Mihin saostussäiliöiden lietteet toimitetaan?			
Saostussäiliöstä jätevedet johdetaan:			
☐ varsinaiseen käsittelyyn (esim. imeyttämö, suodattamo)			
☐ purkuputkella, minne?			
Lisätietoja:			
Jätevesien varsinainen käsittely	☐ Maahanimeyttämö	☐ Imeytsojasto: imeytuspinta-ala _____ m ² imeytysputkistoa _____ metriä	
		☐ Imeytyskenttä: imeytuspinta-ala _____ m ² imeytysputkistoa _____ metriä	

LIITE 2. Selvitys jätevesijärjestelmästä -lomake

ARVIO PUHDISTUS- TEHOSTA	Valitse seuraavista kiinteistötyypeistä sopiva (1. vesikäymälällinen, 2. vesikäymälätön tai 3. vähäisten jätevesien kiinteistö) ja rastita vaihtoehdoista (huono/kohtalainen/hyvä) se, joka parhaiten vastaa jätevesijärjestelmäsi puhdistustehoa. Rastita myös sopivat alakohdat.	
	1. Vesikäymälällinen kiinteistö:	
	☐ huono	☐ ei minkäänlaista puhdistusjärjestelmää ☐ kaikille jätevesille vain 1-2 saostussäiliötä ☐ saostussäiliöt tai umpisäiliöt vanhoja (ikä esim. yli 20 vuotta), ei peruskorjausta ☐ saostussäiliöissä ei pohjaa ☐ saostussäiliöiden jälkeen ei varsinaista käsittelyä ☐ huomattavia toimintahäiriöitä (hajut, tukkeumat, lähikaivojen pilaantuminen) ☐ satunnainen huolto ☐
	☐ kohtalainen	☐ 3 saostussäiliötä ja varsinainen käsittely tai vastaava tai umpisäiliö, mutta saostussäiliöiden tai umpisäiliön tiiviyydestä ei varmuutta (ikä esim. 10-20 v.) ☐ varsinaisessa käsittelyssä lieviä toimintahäiriöitä (hajut) ☐ vuosittainen tyhjennys tai toimivuuden tarkkailu ☐
☐ hyvä	☐ 3 saostussäiliötä ja varsinainen käsittely tai vastaava tai umpisäiliö ☐ ei toimintahäiriöitä tai vain muutama häiriö vuodessa ☐ puhdistusjärjestelmä suhteellisen uusi ☐ säännöllinen tyhjennys tai toimivuuden tarkkailu ☐	
2. Vesikäymälätön kiinteistö, jossa on vesijohto:		
☐ huono	☐ ei minkäänlaista puhdistusjärjestelmää ☐ järjestelmässä huomattavia toimintahäiriöitä (hajut, kaivojen/vesistön pilaantuminen) ☐	
☐ kohtalainen	☐ 1-2 saostussäiliötä ja maahanimeytys, mutta säiliöiden kunto huono (ikä esim. yli 20 v.) ☐ järjestelmässä toimintahäiriöitä (hajut) ☐	
☐ hyvä	☐ 1-2 saostussäiliötä ja varsinainen käsittely ☐ järjestelmä suhteellisen uusi ☐ ei toimintahäiriöitä tai vain muutama häiriö vuodessa ☐	
3. Vähäisten jätevesien (esim. kantovesi) kiinteistö:		
☐ huono	jätevedet johdetaan puhdistamatta vesistöön	
☐ kohtalainen/hyvä	jätevedet imeytetään maahan tai käsitellään varsinaisessa käsittelyssä	
NÄYTTEEN- OTTO	Käsittelystä jätevedestä saa näytteen helposti (esim. näytteenottokaivo tai purkuputki)	☐ kyllä ☐ ei
	Näytteenoton seurantaloksia, jos on:	
	Biologinen hapenkulutus (BOD):	Kokonaisfosfori (P _{tot}):
	Kokonaistyyppi (N _{tot}):	Viimeisin näytteenottopäivä:
JATKOSUUN- NITELMAT	Onko suunnitteilla esim. jätevesijärjestelmän tai joidenkin sen osien kunnostus tai uusiminen?	
SELVITYKSEN TEKIJÄ	Päiväys:	
	Allekirjoitus:	Selvityksen teossa avusti:
LIITTEET	1. Peruskarttaote, johon on merkitty rakennuspaikan sijainti. 2. Asemapiirros (mittakaava 1:500), josta tulee ilmetä seuraavat asiat: <ul style="list-style-type: none"> ▪ rakennukset, talousvesikaivot ▪ saostuskaivot, umpisäiliöt, puhdistamot (imeytys/suodatus), purkuputki ▪ ojat ja vesistöt, korkeuskäyrät, salaojat ja niiden purkupaikan sijainti ▪ myös naapuritonteilla ja alle 200 m:n etäisyydellä olevat talousvesikaivot ja lähteet (etäisyys ja suunta) sekä vesistöt. 3. Puhdistamon suunnitelmapiirustukset, tai hahmotelma järjestelmästä, jos piirustuksia ei ole.	

LIITE 3. Jätevesijärjestelmän kuntotarkastusohje

JÄTEVESIJÄRJESTELMÄN KUNTOTARKASTUSOHJE

Viemärit ja vesikalusteet

- Vesikalusteet kunnossa, eivät valuta jatkuvasti vettä
- Vesikalusteiden ja viemäreiden liitokset kunnossa
- Viemärit auki ja toimivat hyvin

Saostussäiliöt

Sijainti

- Säiliöiden kansien tulee olla muuta maanpintaa korkeammalla
- Maanpinnan tulisi olla muotoiltu siten, että valumavedet kulkeutuvat säiliöiltä pois päin
- Kansien on oltava ehjät ja tiiviit

Säiliöiden kunto

- Säiliöissä tulee olla pohjat
- Seinämien tulisi olla tasaiset ja ehjät

Seuraavien kohtien tiiviys tulee tarkastaa

- Betonirenkaista valmistettujen säiliöiden saumat (eivät raollaan tai lohjenneet, ei puiden juuria läpi)
- Tulevien putkien liittymät
- Lähtevien putkien liittymät
- Säiliön seinämät (ei halkeamia tai lohkeamia)

Säiliöiden tiiviiden voi tarkistaa kokeellisesti myös tyhjennyksen yhteydessä. Tyhjästä säiliöstä seurataan tuleeko sinne vettä muualta kuin viemäristä. Jos näin tapahtuu, säiliö vuotaa sisään päin. Tämän jälkeen säiliö täytetään kiintoaineesta vapaalla vedellä. Seuraamalla vedenpintaa voidaan selvittää vuotaako säiliö ulospäin. Mikäli vedenpinta laskee, säiliö vuotaa.

Tulo- ja lähtöputket

- Putkien tulee olla ehjät
- Lähtevissä putkissa täytyy olla T-haarat
- Lähtevien putkien tulee olla alempana kuin tulevien

Tuuletus

- Saostussäiliöitä yhdistävissä putkissa tulee olla ilmatilaa
- Riittävän korkea tuuletusputki (esim. talon katolle)
- Jos haju tuntuu rakennuksen läheisyydessä, tuuletus ei toimi

Jakokaivo

- Jakokaivon yläosan tulee olla muuta maanpintaa korkeammalla
- Kannen täytyy olla tiivis
- Valumavesien tulee kulkeutua kaivosta pois päin
- Tulevan ja lähtevien putkien yhteiden tiiviys

LIITE 3. Jätevesijärjestelmän kuntotarkastusohje

- Tulevan ja lähtevien putkien korkeudet
- Kaivon tiiviys tarkastetaan saostussäiliön tapaan
- Veden jakojärjestelmän toimittava moitteettomasti (virtaus tasaisesti kaikkiin putkiin)
- Riittävä ilmatila putkissa tuuletuksen toimimiseksi

Maameyttämö

Sijainti

- Tasaisella tai loivasti viettävällä maalla, ei notkelmassa
- Muutokset pinnanmuodoissa kertovat putkien luhistumisesta tai noususta
- Valumavesien virtaus mielellään imeyttämöltä pois päin
- Ei ylikulkua ajoneuvoilla edes talvella
- Lähettyvillä ei saa olla pitkiä juuria kasvattavia puita tai pensaita

Tuuletus ja imeytyminen

- Tuuletusputket reilusti maanpinnan yläpuolella (eivät saa jäädä lumen alle)
- Tuuletusputket suorassa
- Riittävä tuuletus, ei hajuja (ei saa kuitenkaan jäätyä)
- Vesi ei saa seisoa putkissa pitkään (huomioi rankkasateet ja kevättulvat)
- Putket eivät saa olla tukossa (vesi seisoo putkissa, haisee, jätevesi tulvii maanpinnalle)

Muuta

- Lähikaivojen veden laadun tarkkailu
- Pohjaveden laadun tarkkailu

Maasuodattamo

Sijainti

- Tasaisella tai loivasti viettävällä maalla, ei notkelmassa
- Imeytyspinnan ja purkupaikan korkeuseroa ~2 metriä
- Muutokset pinnanmuodoissa kertovat putkien luhistumisesta tai noususta
- Valumavesien virtaus mielellään suodattamolta pois päin
- Ei ylikulkua ajoneuvoilla edes talvella
- Lähettyvillä ei saa olla pitkiä juuria kasvattavia puita tai pensaita

Imeytys ja tuuletus

- Tuuletusputket reilusti maanpinnan yläpuolella (eivät saa jäädä lumen alle)
- Tuuletusputket suorassa
- Riittävä tuuletus, ei hajuja yli 10 m:n päässä putkista (ei saa kuitenkaan jäätyä)
- Vesi ei saa seisoa putkissa pitkään (huomioi rankkasateet ja kevättulvat)
- Putket eivät saa olla tukossa (vesi seisoo putkissa, haisee, jätevesi tulvii maanpinnalle)

Kokoomaputket ja tuuletus

- Tuuletusputket oltava kuten edellä
- Tuuletus toimii kokoomakaivon kautta
- Vesi ei saa seisoa putkissa (oire tukkeumasta)

LIITE 3. Jätevesijärjestelmän kuntotarkastusohje

- Jos kokoomaputket tyhjäät ja imeytysputkissa vettä, suodatinkerros on tukossa ja vaatii massan vaihdon

Kokoomakaivo

- Aina jonkin verran vettä
- Kokooma- ja purkuputkien aukot vapaana
- Kaivo ja putket ehjät
- Kokoomakaivoon tulevan veden määrän tulee vastata saostussäiliöistä lähtevän veden määrää
- Veden aistinvarainen tutkimus
 - veden tulisi olla väritöntä ja kirkasta
 - mieta jäteveden haju
 - poikkeamien syy pitää tutkia

Muuta

- Purkuputken sijainti ja toiminta, veden täytyy tulla kokoomakaivosta purkupaikkaan
- Purkuputken kautta ei saa tulla vettä kokoomakaivoon
- Lähikaivojen veden laadun tarkkailu
- Pohjaveden laadun tarkkailu

Lähteet

Kujala-Räty, K. Santala, E. 2001. Haja-asutuksen jätevesien käsittelyn tehostaminen. Hajasampo-projektin loppuraportti. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. Suomen ympäristö 491. 299 s.

Santala, E. 1990. Pienet jäteveden maapuhdistamot. Ohjeita 1-10 talouden jätevesien maaperäkäsittelystä. Vesi- ja ympäristöhallitus. Helsinki. Vesi- ja ympäristöhallituksen julkaisuja –sarja B. 117 s.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutti
Talousjätevesien käsittelyn kehittäminen haja-asutusalueilla –hanke

LIITE 4. Esimerkki seminaariohjelmasta: Päätösseminaari 26.11.2007

EU -osarahoitteinen Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin hallinnoima **Haja-asutuksen vesihuollon koulutus- ja kehittämishanke** järjestää

PÄÄTÖSSEMINAARIN 26.11.2007 klo 8.30-16.00

Saarijärven kaupungintalon Saarijärvi-salissa, Sivulantie 11, Saarijärvi

8:30-9:00 Ilmoittautuminen ja aamukahvi

Seminaarin avaus, **Hannu Pirkola**, kaupunginjohtaja, Saarijärven kaupunki

Vesihuollon koulutus- ja kehittämishankeklusteri 2006-2007

Katsaus hankkeen toimintaan, **Eveliina Kinnunen**, Vesihuoltohanke

Kuinka valtiolta aikoo edistää jätevesiasetuksen toteutumista vuoteen 2014 mennessä

Susanna Huovinen, kansanedustaja, ympäristövaliokunnan puheenjohtaja

Miten yhdessä voitetaan alan tulevien vuosien haasteet?

Paneelikeskustelu

12:15-12:50 Lounastauko (Lounasmahdollisuus Lounasravintola Paroonissa, kaupungintalon alakerrassa. Lounaan hinta 5,00 €/ 6,80 €/ 8,00 €)

Uutta tietoa puhdistamoista ja toimuuksista

Katriina Kujala-Räty, kehitysinsinööri, Suomen ympäristökeskus

Kokemuksia jätevedenpuhdistamoiden hankinnasta ja käytöstä

Vesihuoltohanke

Työnäytöskohteiden kokemukset, **Nina Pimiä**, Vesihuoltohanke

Iltapäivän kahvit ja uutuusia laiterintamalla

Tutustuminen laitevalmistajien näyttelyyn

Elinkaari-ajattelu jätevesijärjestelmien suunnittelussa ja rakentamisessa

Harri Mattila, yliopettaja, TkT, Hämeen ammattikorkeakoulu

Uuden hankkeen suuntaviivat, **Eveliina Kinnunen**, Vesihuoltohanke

Seminaari on maksuton. Osallistujia pyydetään huomioimaan, että kaupungintalon autopaikat ovat myös virastojen asiakkaiden käytössä. Käytettävissä olevia pysäköintipaikkoja on merkitty liitekarttaan.

Ilmoittautumiset 16.11.2007 mennessä Mirja Hurskainen, 040 588 7860 tai mirja.hurskainen@jamk.fi

www.jamk.fi/jatevesi

LIITE 5. Esimerkki palautekyselystä: suunnittelijakoulutus 2006

PALAUTE KOULUTUSTILAISUUDESTA

Haja-asutuksen jätevesijärjestelmien suunnittelijakoulutus 17.-18.10. ja 7.-8.11.2006

Luottamuksellinen

Kehitämme koulutuksiamme. Täyttämällä palautelomakkeen voit olla mukana tässä kehittämistyössä. Kerro meille mielipiteesi koulutustilaisuudesta. Alla on esitetty viisiluokkaisella asteikolla tilaisuutta koskevia väittämiä. Merkitse rasti ruutuun, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi.

Luennot

	1 (heikko)	2 (välttävä)	3 (tydyttävä)	4 (hyvä)	5 (erinomainen)
Kouluttajien asiantuntemus					
1. Ritva Schiestl	☐	☐	☐	☐	☐
2. Hilikka Peltoharju	☐	☐	☐	☐	☐
3. Nina Pimiä	☐	☐	☐	☐	☐
4. Pertti Virtanen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jami Aho	☐	☐	☐	☐	☐
6. Mirja Hurskainen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jouni Vesala	☐	☐	☐	☐	☐
8. Katja Oksala	☐	☐	☐	☐	☐
9. Pirjo Salminen	☐	☐	☐	☐	☐
10. Katriina Kujala-Räty	☐	☐	☐	☐	☐

Kouluttajien esitystapa

	1 (heikko)	2 (välttävä)	3 (tydyttävä)	4 (hyvä)	5 (erinomainen)
Kouluttajien esitystapa					
1. Ritva Schiestl	☐	☐	☐	☐	☐
2. Hilikka Peltoharju	☐	☐	☐	☐	☐
3. Nina Pimiä	☐	☐	☐	☐	☐
4. Pertti Virtanen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jami Aho	☐	☐	☐	☐	☐
6. Mirja Hurskainen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jouni Vesala	☐	☐	☐	☐	☐
8. Katja Oksala	☐	☐	☐	☐	☐
9. Pirjo Salminen	☐	☐	☐	☐	☐
10. Katriina Kujala-Räty	☐	☐	☐	☐	☐

Muu arviointi

	1 (heikko)	2 (välttävä)	3 (tydyttävä)	4 (hyvä)	5 (erinomainen)
Muu arviointi					
Koulustilaisuuden tavoitteet ilmaistiin	☐	☐	☐	☐	☐
Tavoitteet saavutettiin	☐	☐	☐	☐	☐
Aihepiirien painotus	☐	☐	☐	☐	☐

Haja-asutuksen vesihuollon koulutus- ja kehittämishanke
www.jamk.fi/jatevesi

LIITE 5. Esimerkki palautekyselystä: suunnittelijakoulutus 2006

PALAUTE KOULUTUSTILAISUUDESTA

	1 (heikko)	2 (välttävä)	3 (tydyttävä)	4 (hyvä)	5 (erinomainen)
Opetusmateriaali	☐	☐	☐	☐	☐
Tutustumiskohteet	☐	☐	☐	☐	☐
Maastotyöt	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutustilaisuuden käytännön hyöty	☐	☐	☐	☐	☐
Kokonaisarvio koulutustilaisuudesta	☐	☐	☐	☐	☐

Parasta koulutustilaisuudessa oli

Sisällöstä jäin kaipaamaan

Muita kommentteja

Jatkokoulutustoiveita

Kiitos palautteestasi!

LIITE 6. Esimerkki GOPP-työpajan tuloksista

Järjestetään verkostotapaamisia kinnostuneille yrittäjille	Järjestetään kohteissa työpajoja ja koulutusta	Kerätään palautetta kehittämiseksi	Ohjelmateriaalia ja innoituksaisia tapausesimerkkejä asukkaalle	Vesihuoltoalueojan parikokousantotiilojen rakentaminen ja tiedon leveys
Kerätään palautetta koulutuksista niiden kehittämiseksi	Kerätään kohteista koulutuksista ja toimivuustuloksia	Järjestetään lisäkoulutuksia/ opastusta tarpeen mukaan	Kytkökohtaisen takouksenäytteen otosapuun luominen	
Järjestetään tarvittaessa lisäkoulutuksia.	Tiedotetaan erityyppisten kohteiden käyttökokeuksia	Kartoitetaan projektin lopussa syntyneet kylien yhteishankkeet ja aktiiviset toimivat vesihuoltoalueajat.		
Kerätään palautetta koulutuksista. Analysoidaan tuloksia	Nettisivuille koosteet työajayökohteista	Yhteistyö Keski-Suomen Kyliä ry:n kanssa		
Päivitetään suunnittelijoiden tiedot tietokantaan ja organisoidaan tietokannan Yläpilvi	Seurataan jätevesijärjestelmien uudistamavaihtia ja suunnitelmien laatua maskumassa			
Koulutuksissa huomioidaan laadun ja laadun (suunnitelman, rakentamisen jne.)	Markkinoidaan elinkaariinrakennuskohteita: otetaan, laaditaan suunnitelman ja rakentamisen osien järjestelmän valintaan vaikutukset			
Yhteistyö alan opettajien kanssa lähimmät tiedottamisessa	Tiedotetaan, että asutuksen siirtymäajan viimeinen päivä ei ole parantamisen aloituspäivämäärä			
Yhtykset eivät kinnostu asiasta ja sen koulutuksista, koska eivät näe sitä kannattavana	Järjestelmien uudistamista siirretään määrärahan oppaan	Asemneuvamat koko asiaa kohtaan		Kuntien ympäristö- ja turvallisuus- ja erilaista
Riski				

LIITE 7. Verkkotiedonlähteitä jätevesien käsittelystä haja-asutusalueilla

Verkkotiedonlähteitä jätevesien käsittelystä haja-asutusalueilla

Suomen ympäristökeskuksen haja-asutuksen jätevedet -sivusto
<http://www.ymparisto.fi/hajajatevesi>

Jätevesien käsittely haja-asutusalueilla -opas, Lounais-Suomen ympäristökeskus
<http://www.ymparisto.fi>, Lounais-Suomen ympäristökeskus, Tuotteet ja palvelut, Julkaisut, Opas, Opas nro 3.

Vesiosuuskunnan ABC -opas, Uudenmaan ympäristökeskus
<http://www.ymparisto.fi>, Uudenmaan ympäristökeskus, Tuotteet ja palvelut, Julkaisut, Esitteet ja erillisjulkaisut, Vesihuolto, Vesiosuuskunta ABC

Jyväskylän ammattikorkeakoulun vesihuollon kehittämishankkeen kotisivut
<http://www.jamk.fi/jatevesi>

Suomen LVI-liiton sivusto, tietoa mm. haja-asutusalueen jätevesihuollon suunnittelijakoulutuksista
<http://www.sulvi.fi/>

Hämeen ammattikorkeakoulun sivusto, mm. haja-asutuksen vesihuollon suunnittelijakoulu
<http://www.hamk.fi>

Maaseutuyritysten vesihuolto ja elintarviketurvallisuus –julkaisu, Mikkelin kaupunki
<http://www.mikkeli.fi>, Palvelut, Ympäristö, Julkaisut ja toimintakertomukset, 2004, Maaseutuyritysten vesihuolto ja elintarviketurvallisuus

Kuivakäymälän hoito ja käymäläjätteen käsittely, Käymäläseura Huussi ry
<http://www.huussi.net/>, Hankkeet, Kuivakäymälät turvallisesti Eurooppaan

Puhtaiden vesien puolesta - opas jätevesien maailmaan. Suomen vesiensuojeluyhdistysten liiton sivusto.
<http://www.jatevesi.fi/>

Ympäristöosaajat. Koneyrittäjien liiton ja FinnMetko Oy:n järjestämän Ympäristöosaajakoulutuksen suorittaneiden koneyrittäjien yhteystiedot alueittain.
<http://www.koneyrittajat.fi>, Ympäristöosaajat

Haja-asutusalueen jätevesijärjestelmien suunnittelijan pätevyysluokitus, FISE Oy
<http://www.fise.fi/>

Kuntateknikka-lehden vesihuollon osto-opas
<http://lehti.kuntateknikka.fi/>

Valtion asuntorahaston (ARA) avustus jätevesijärjestelmän korjaamiseen
<http://www.ara.fi/>, Avustukset, Korjaus- ja energia-avustukset, hissiavustukset, Talousjätevesiavustus

Kuntien kotisivut
<http://www.kunnat.net>

LIITE 8. Hankkeen tekijät: henkilöstö, ohjausryhmä ja yhteistyöyritykset

Hankkeen tekijät: henkilöstö, ohjausryhmä ja yhteistyöyritykset

Haja-asutuksen vesihuollon kehittämishankkeen henkilöstö 2006-2008

Eveliina Kinnunen, DI, projektipäällikkö
Mirja Hurskainen, rakennusinsinööri, projekti-insinööri
Katja Oksala, FM, ympäristöasiantuntija
Nina Pimiä, insinööri (AMK), projekti-insinööri
Tarja Stenman, FM, projektisuunnittelija
Heli Tammelin, agrologi (AMK) -opiskelija, projektsihteeri

Haja-asutuksen vesihuollon kehittämishankkeen ohjausryhmä 2006-2008

1. Eija Haatanen	Keski-Suomen TE-keskus
2. Jari Hurskainen	Kinnulan ja Kivijärven kunnat
3. Pekka Kokki	Keski-Suomen liitto (1.1.2007 alkaen)
4. Hilikka Laine	Keski-Suomen liitto
5. Jukka Mutila	Keski-Suomen ympäristökeskus
6. Mika Määttä	Keski-Suomen Kylät ry
7. Päivi Pietarinen (puh.joht.)	Jämsän kaupunki/Jyväskylän kaupunki
8. Ari Pihlajavaara	Koneyrittäjien liitto
9. Seija Pulkkinen	Palokan terveydenhuollon kuntayhtymä
10. Erkki Pyppönen	Keski-Suomen liitto (31.12.2006 asti)
11. Pertti Ruuska	MTK Keski-Suomi
12. Arja Tuohimetsä	Keski-Suomen TE-keskus
13. Kai Vuotilainen	Keski-Suomen ympäristökeskus
14. Anneli Ylimartimo	Jyväskylän ammattikorkeakoulu
15. Eveliina Kinnunen (siht.)	Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Yhteistyöyritykset vesihuoltohankkeissa 2004-2008

1. Oy Atomar Ab
2. FANN Ympäristötekniikka Oy
3. Green Rock Oy
4. Jita Oy
5. Kemira GrowHow Oyj
6. Kopli Oy
7. Oy KWH Pipe Ab
8. Lassila & Tikanoja Oyj
9. Nordkalk Oyj Abp
10. Onninen Oy
11. Palo- ja vesitekniikka PA-VE Oy
12. Pipelife Finland Oy
13. Propipe Oy
14. Oy Raita Environment
15. Soil Optimum Ky
16. Teoplast Oy
17. Uponor Suomi Oy
18. Vipe Oy
19. Wavin-Labko Oy

Yrittäjäjärjestöt

1. Koneyrittäjien liitto
2. Keski-Suomen Koneyrittäjät Ry

Hyvien käytänteiden vinkit

Kiinteistön omistajan hyvien käytänteiden vinkit

Mitä asukkaan kannattaa muistaa uudistaessaan jätevesijärjestelmäänsä?

- 1) Tee selvitys nykyisestä jätevesijärjestelmästä
 - käy selvityksen kanssa kunnassa, saat selville täytyykö järjestelmää korjata
 - kunnan rakennusvalvontaviranomainen tietää myös vireillä olevat yhteishankkeet ja mahdollisuudet yhteistyön aloittamiseen
- 2) Hanki ammattitaitoinen suunnittelija
 - kiinteistöllä tulee tehdä maastokäynti, jonka aikana selvitetään esim. korkeuserot ja maaperän laatu
 - kysy suunnittelijalta mitä eri mahdollisuuksia on järjestää jätevesien käsittely kiinteistölläsi
 - miettikää myös yhteistyömahdollisuuksia naapurien kanssa
 - lopullisen valinnan teet itse, mutta suunnittelijaa kannattaa kuunnella
 - tarkista että suunnitelma vastaa sitä, mistä olette suunnittelijan kanssa sopineet
- 3) Hae rakennus- tai toimenpidelupa tai tee ilmoitus rakentamisesta, tarvittava lupa tai ilmoitus on kuntakohtainen
- 4) Hanki ammattitaitoinen urakoitsija rakentamaan suunniteltu järjestelmä
- 5) Hanki suunnitelman mukaiset tarvikkeet ja maa-ainekset
- 6) Dokumentoi rakennusvaiheet esimerkiksi valokuvaamalla eri työvaiheita
- 7) Noudata käyttö- ja huolto-ohjeita

Suunnittelijan hyvien käytänteiden vinkit

Mitä jätevesijärjestelmän suunnittelijan on hyvä muistaa?

- 1) Ennen kiinteistökäyntiä selvitä
 - taustatiedot: viemäriverkoston läheisyys, yhteistyö naapureiden kanssa
 - kunnan erityismääräykset: kaava, rakennusjärjestys, ranta- tai pohjavesialue
- 2) Rakennuspaikalla selvitä kiinteistönomistajan kanssa
 - perustiedot: talon piirustukset, asemapiirros, kartta, tontin pinta-ala
 - kiinteistön rakentamissuunnitelmat
 - nykyisen jätevesijärjestelmän kunto
 - kuormituksen määrittely ja mitoitus
 - soveltuvien menetelmien kartoitus tontin olosuhteiden ja omistajan näkemysten ja huoltovalmiuden mukaan
- 3) Esittele asiakkaalle kohteeseen soveltuvat jätevesien käsittelyjärjestelmät. Kuuntele asukkaan toiveita ja varaudu kertomaan myös rahoitusvaihtoehtoja.
- 4) Laadukas suunnitelmaselostus sisältää
 - perustiedot tilasta ja sen omistussuhteista
 - alueen yleiskuvaus
 - järjestelmän valinnan perustelut
 - mitoitus
 - kuvaus järjestelmän toiminnasta
 - arvio saavutettavasta puhdistustuloksesta
 - arvio puhdistamon ympäristökuormituksesta
 - rakennusselostus
 - ohjeet rakentamisvaiheen dokumentoinnista
 - suunnittelijan yhteystiedot
- 5) Suunnitelmaselostuksen liitteeksi tarvitaan
 - muistio maastomittauskäynniltä
 - peruskarttaote esim. 1:20 000
 - asemapiirros esim. 1:500
 - taso- ja leikkauspiirustukset 1:20 tai 1:50
 - naapuriin kuuleminen, jos purkupaikka naapurin puolella
 - tarvittaessa maasuodatinhiekan mitoitusohje
 - jätevesijärjestelmän asennusohje
 - jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohje
 - kustannusarvio
 - tarvikeluettelo
 - häiriölista ja korjausmahdollisuudet

>>>

Hyvien käytänteiden vinkit

- 6) Hyvä suunnittelija vastaa rakentamisvaiheen aikana myös seuraavista:
 - aloituskokous
 - tarpeelliset rakentamisaikaiset tarkistuskäynnit, mahdollisista muutoksista tehdään muutospäätökset
 - lopputarkastus sekä käyttö- ja huolto-ohjeen läpikäynti
 - käytön opastus asiakkaalle (esimerkiksi lietteen jatkokäsittely)

Urakoitsijan hyvien käytänteiden vinkit

Mitä jätevesijärjestelmää rakentavan urakoitsijan on hyvä muistaa?

- 1) Tunne vastuusi
 - opettele suunnitelmien lukeminen
 - päivitä jatkuvasti osaamistasi rakentamisesta ja järjestelmien ominaisuuksista
 - älä ryhdy töihin, jos suunnitelma on puutteellinen
 - älä ryhdy töihin, jos suunnitelmaa ei ole luvitettu asianmukaisesti
 - selvitä kunnan määräykset, jotta tiedät ja osaat kertoa niistä tarvittaessa
- 2) Rakenna palveluverkosto ja markkinoi palvelujasi
- 3) Sovi työmaalla tehtävistä muutoksista yhdessä viranomaisten, suunnittelijan ja kiinteistönomistajan kanssa
 - huolehdi, että muutokset päivitetään suunnitelmaan
 - jos asukas haluaa poiketa suunnitelmasta, kerro hänelle sen vaikutuksista ja kannusta häntä suunnitelman mukaiseen toteutukseen
 - jos asukas haluaa edelleenkin muutoksen, tee suunnitelman poikkeamista paperi, josta asukas ottaa vastuun
- 4) Muista, että yhdelläkin huolimattomalla toteutuksella on pitempi kaiku kuin kymmenellä onnistuneella toteutuksella!

Viranomaisten hyvien käytänteiden vinkit

Mitä viranomaiset voivat tehdä jätevesijärjestelmien uudistusten vauhdittamiseksi?

Vinkkejä kuntaviranomaiselle

- 1) Sovi selkeät periaatteet järjestelmävaatimuksiin ja tarkasta suunnitelmat asetuksen määräysten mukaisesti
- 2) Sopikaa ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan yhteistyöstä rakennuslupien käsittelyssä
- 3) Saata vesihuollon kehittämissuunnitelmat ajan tasalle ja tiedota aikataulusta asukkaita
- 4) Tiedota asukkaille ja kyläyhdistyksille kunnan käytänteistä sekä valtion rakentamisavustuksista ja yhteishankkeiden mahdollisuuksista
- 5) Järjestä työnäytöksiä kunnan omilla kiinteistöillä
- 6) Tiedota alan yrittäjiä kunnan käytänteistä ja kannusta heitä koulutuksiin
- 7) Kokoa alan toimijoiden yhteystietoja rakennusluvan hakijoita varten
- 8) Puutu laitekauppiaiden virheelliseen toimintaan
- 9) Ota tiheästi asutut kylät, pohjavesialueet ja ranta-asutus erityistarkasteluun ja kannusta alueita yhteistyöhön
- 10) Esitä, että kunta kannustaisi nopeimpia uudistajia sopivalla porkkanalla
- 11) Pyri säädösten ongelmakohtien tulkinnassa yhtenäisiin käytänteisiin alueen muiden kuntien kanssa

Vinkkejä ympäristökeskuksen ja valtakunnan tason ympäristöviranomaisille

- 1) Laadi kuntiin ohjeistus jätevesiasetuksen soveltamisesta
- 2) Pyri ottamaan käyttöön porkkanoita uudistusten vauhdittamiseksi
- 3) Anna ennaltaehkäiseviä suosituksia vesihuollon erityiskohteiden seurannasta
- 4) Keskustele kuluttajansuoja-asioista laitetoimittajien kanssa
- 5) Huomioi jätevesiasiat vesistönkunnostushankkeiden yhteydessä
- 6) Toteuta valtakunnallinen tiedotuskampanja yhdessä muiden toimijoiden kanssa!

Laittevalmistajan hyvien käytänteiden vinkit

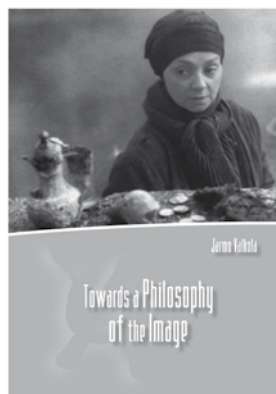
Mitä laittevalmistajat voivat tehdä edistääkseen toimivien jätevesijärjestelmien rakentamista.

- 1) Markkinoi vasta testattua ja talousjätevesiasetuksen vaatimukset täyttävää tuotetta
 - hanki tuotteesta jatkuvasti käyttäjäkokemuksia käytettävyyden kehittämiseksi
 - suunnittele huoltoon ja ongelmatilanteisiin toimiva palvelumalli, jossa asiantunteva apu on tarvittaessa lähellä
 - huomioi markkinoinnissa paikalliset rakentamismääräykset; erot voivat olla huomattavia

- 2) Tunne vastuusi
 - älä myy laitetta, ellei ostajalla ole suunnitelmaa ja rakennuslupaa – varmista että myös jälleenmyyjäsi toimii samoin
 - kouluttaudu jätevesirakentamisessa, niin osaat ohjata asukasta oikeaan marssijärjestykseen
 - varmista, että jälleenmyyjät myyvät laitetta oikeaan käyttötarkoitukseen
 - tunne vastuusi myös kaupanteon jälkeen: käyttäjän negatiiviset kokemukset huonosta palvelusta leviävät pitkälle

- 3) Liitä laitteen toimitukseen asianmukaiset rakennus-, asennus- ja huolto-ohjeet, jotka ovat helposti myös suunnittelijoiden saatavilla

Jyväskylän ammattikorkeakoulun
Julkaisuja

Myynti ja jakelu

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

www.jamk.fi/kirjasto

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 020 743 8100
Faksi (014) 449 9700
Sähköposti: jamk@jamk.fi

Kulttuuriala

School of Cultural Studies

Liiketalous

School of Business Administration

Tekniikka ja liikenne

School of Engineering and Technology

Informaatioteknologian instituutti

School of Information Technology

Luonnonvarainstituutti

Institute of Natural Resources

Sosiaali- ja terveysala

School of Health and Social Studies

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

School of Tourism and Services Management

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Teacher Education College

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU

Osaaminen kilpailukyvyksi

Tämä hyvien käytänteiden opas kokoaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin vesihuollon kehittämishankkeiden keskeiset tulokset. Hankkeet toimivat Keski-Suomessa vuosina 2004–2008. Tavoitteena on ollut tarjota uusia käytännöllisiä näkökulmia vesihuollon toteuttajille. Tekstissä kuvataan hankkeen toimenpiteiden onnistumisia ja epäonnistumisia, viestinnän haasteita, resurssien niukkuutta, asenteen ja yhteistyön tärkeyttä sekä hankehallinnon kulmakiviä.

Oppaaseen sisältyy hyvien käytänteiden vinkki-listat asukkaille, yrittäjille, viranomaisille ja laitevalmistajille. Mukana on myös vesihuollon eri toimijatahoja edustavien asiantuntijoiden näkemyksiä. Oppaaseen koottu tieto hyödyttää erityisesti vastaavanlaisia ympäristönhoitohankkeita suunnittelevia ja toteuttavia kehittämisorganisaatioiden asiantuntijoita. Myös muut maaseudun vesihuollon toimijat löytävät uusia näkökulmia ja tietoa omien ratkaisujensa pohjaksi.

ISSN 1456-2332

ISBN 978-951-830-132-8